

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Linda Bartošová

**Vybrané aspekty referování o migrační vlně
ve zpravodajských relacích České televize
a TV Prima**

diplomová práce

Praha 2017

Autorka práce: **Bc. Linda Bartošová**

Vedoucí práce: **PhDr. Václav Moravec, Ph.D.**

Oponent práce:

Rok obhajoby: **2017**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

BARTOŠOVÁ, Linda. *Vybrané aspekty referování o migrační vlně ve zpravodajských relacích České televize a TV Prima*. Praha, 2017. s. 95. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce: PhDr. Václav Moravec, Ph.D.

Abstrakt:

Cílem této diplomové práce je postihnout a popsat vybrané klíčové aspekty informování o uprchlické krizi ve dvou zásadních tuzemských televizních relacích – ve *Zprávách FTV Prima* a v *Událostech ČT*. Na ploše jednoho náhodně zvoleného týdne v šesti měsících přelomu let 2016/2017 autorka zkoumá metodou kvantitativní obsahové analýzy spolu s některými prvky kvalitativního výzkumu diskurz, který tyto dvě silné mediální instituce volily při informování recipientů. Zaměřuje se na témata, která nejčastěji rezonovala, na jejich rámcování, tonalitu, jazyk, práci s obrazem apod. Úvodní část práce nabízí výchozí teoretické informace, které poslouží při interpretaci analýzy – historii migrace na našem území, vybrané teoretické koncepty a kontextuální fakta týkající se počtu migrantů v České republice i v EU. Závěry mohou posloužit dalším analýzám o tomto vysoce aktuálním a komplexním problému. Diplomantka toto téma vnímá jako jednu z nejdůležitějších událostí poslední doby, která navíc silně rezonuje napříč společenským i veřejným životem. Právě v poslední vlně exodu do Evropy se ukázalo, jak signifikantní může být při formování názorů postoj, který zaujímají konkrétní média. Vůbec nejsilnější jsou v tomto efektu média audiovizuální – skrze fúzi obrazové a zvukové složky.

Abstract:

The object of this diploma thesis is to cover and describe main selected aspects of reporting on refugee crisis in two key czech news programmes – in *Zprávy FTV Prima* and in *Události ČT*. Within the confines of one randomly chosen week in six months at the turn of the year 2016 and 2017 the author uses the quantitative method of analysis (with some elements of qualitative research) to describe in detail the discours chosen by these two powerful media institutions to inform the recipients. This work concentrates on most frequent topics, on their framing, on the linguistic and semantics codes etc. The initial part of the thesis offers insight into theoretical knowledge about this topic – history of migration in Czech territory, selected theoretical concepts and last but not least – the context, facts about the number og migrants living in CZ and EU also. The conclusions may serve as a basis for other analysis concerning this highly topical and very complex issue. The author perceives this subject as one of the most important event of late, which in addition strongly resonates with social and public life. It was in this very recent exodus that exposed how significant may the attitude of media be for shaping the public opinion and the strongest ones seem to be those who can connect both persuasive ways – words and visuality.

Klíčová slova:

migrační krize, uprchlictví v ČR, TV Prima, Česká televize, diskurz, obsahová analýza, zpravodajské relace

Key words:

Migration crisis, refugee situation in the Czech Republic, TV Prima, Czech TV, discourse, quantitative analysis, news relations

Rozsah práce:

Vlastní text bez anotace a poznámek pod čarou obsahuje 155 825 znaků.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne:

Linda Bartošová

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Václavu Moravcovi, Ph.D., za cenné rady, přístup a trpělivost. Dále děkuji své rodině za podporu při studiích a lidem v mém blízkém okolí, kteří mi byli psychickou oporou. Za hudební doprovod při psaní práce děkuji skladateli Philipovi Glassovi.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK	
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:	Razítko podatelny:
Linda Bartošová	
Imatrikulační ročník diplomantky:	
2015/2016	
E-mail diplomantky/diplomanta:	
lindabartosova@email.cz	
Studijní obor/forma studia:	
Žurnalistika, prezenční forma	
Předpokládaný název práce v češtině:	
Vybrané aspekty referování o migrační vlně ve zpravodajských relacích České televize a TV Prima	
Předpokládaný název práce v angličtině:	
Aspects of reporting on migration crisis in news programmes of Czech Television and TV Prima	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013)	
LS 2016/2017	
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1 800 znaků):	
Migrační krize je jedním z témat, která rezonují napříč společenským i veřejným životem. V poslední vlně exodu do Evropy z oblastí Blízkého východu se ukázalo, jak signifikantní je postoj, který zaujímají konkrétní média. Nejsilnější jsou	

v tomto efektu média audiovizuální – skrze fúzi obrazové a zvukové složky. Selekcí dílčích témat i příběhů mohou výrazně formovat postoj veřejnosti, pro kterou je televize často nejbližším spojovatelem ke vzdálenému, avšak reálně blízkému problému. Dopady na recipienty jsou často obrovské a významně působí na atmosféru společnosti.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1 800 znaků):

Cílem této práce je dílčí analýza vysílání o migrační krizi v tuzemských audiovizuálních médiích. Konkrétně bude diplomantka v daném časovém období zkoumat vysílání veřejnoprávní České televize a soukromé TV Prima a skrze výzkum obsahu i formy se autorka pokusí postihnout konkrétní aspekty, které tyto dvě silné české mediální instituce při referování o uprchlické krizi volí.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod

Stanovení cílů, hypotéz, výzkumných otázek, uvedení do problematiky, motivace výběru tématu.

1. Teoretická část

- 1.1. Historický pohled na přijímání migrace na českém území (pohyby migračních toků a jejich vlivy na utváření národa)
- 1.2. Obraz migranta v Česku a jeho teoretické koncepty (stereotypy, symbolické hranice atd.)
- 1.3. Mediální diskurz uprchlického tématu v ČR
- 1.4. Teoretické vymezení zkoumaných médií

2. Praktická část

2.1. Analýza vysílání České televize a TV Prima na konkrétním časovém období – její výsledky

2.1.1. Mediální obraz uprchlíka ve zkoumaném období ve vysílání ČT (označení migrantů, stereotypizace, tematické ukotvení..)

2.1.2. Mediální obraz uprchlíka ve zkoumaném období ve vysílání TV Prima

2.1.3. Zvolená metodologie

2.1.3.1. Záměr, výzkumné otázky, hypotézy, volba médií, časové rozmezí výzkumu, postup analýzy, výběr jednotek

Závěr

Seznam literatury

Zdroje

Přílohy

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

V této diplomové práci se z hlediska tematické i obsahové šíře autorka zaměří na dvě audiovizuální média, která mají na české mediální scéně etablovanou pozici - vysílání České televize s veřejnoprávním charakterem a vysílání TV Prima, která funguje na soukromé bázi. Z hlediska dostupnosti obou televizních archivů (TV Prima nabízí své zpravodajské relace v online archivu pouze několik měsíců) se diplomantka zaměří na období aktuální v průběhu procesu psaní diplomové práce, tedy první část výzkumu bude probíhat v posledním čtvrtletí roku 2016 a druhá část výzkumu v prvním čtvrtletí roku 2017. Metodou náhodného výběru autorka zvolí týden v každém

měsíci čtvrtletí, tj. náhodně zvolený týden v říjnu 2016, náhodně zvolený týden v listopadu 2016, náhodně zvolený týden v prosinci 2016, náhodně zvolený týden v lednu 2017, v únoru 2017 a v březnu 2017. Práce tak bude vznikat kontinuálně během diplomového ročníku a její výsledky a závěry budou zároveň dostatečně aktuální, a hypoteticky tudíž užitečné v českém mediálním prostoru.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Pro tuto práci se autorka rozhodla využít metodu *kvantitativní obsahové analýzy*.

Tuto metodu se autorka chystá použít při sbírání dat o charakteru vysílání (tj. při implementaci kódovací knihy, proměnných, konkrétních hypotéz, výzkumných otázek apod.).

Metoda je schopna popsat proměnu obsahů v delším obsahovém horizontu. Umožňuje předjímat, jaká témata bude veřejnost považovat za důležitá. Zkoumá, jakými tématy se média zabývají a jak velký prostor jim věnují.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2–5 řádků):

Moving stories (international review of how media cover migration), Ethical Journalism Network

Odborná studie přináší komplexní pohled na to, jakým způsobem země Evropské unie a dalších 14 zemí po celém světě informují o uprchlické krizi. Popisuje, jak daná rétorika ovlivňuje mediální recipienty, v čem média v poslední migrační krizi selhala, i to, v čem pomáhají regulovat strach plynoucí z nové situace.

How social media transform migrant networks and facilitate migration, Rianne Dekker and Godfried Engberse, University of Oxford

Další, velmi kvalitní studie z dílny oxfordské univerzity zkoumá vlivy sociálních sítí a online médií na reportování o migrační krizi. Ve své práci se sice na sociální média autorka zaměřovat nehodlá, přesto jde o dobrý zdroj inspirace vlivů, které konzumenty mediálních obsahů formují.

Migrace a (i)migranti v Česku – kdo jsme, odkud přicházíme a kam jdeme? Dušan Drbohlav

Kniha přináší pohled na historii imigrace na českém území, bude velmi nápomocná při snaze o pochopení historického podložení integračních a imigračních momentů české společnosti.

News Media and Foreign Relations: A Multifaceted Perspective (Ablex Communication, Culture & Information Series, Abbas Malek)

Kniha analyzuje teoretické teze pro roli médií a mezinárodních vztahů. Popisuje také roli zahraničního zpravodajství v médiích obecně a obsahuje i empirické studie vztahu médií a zahraničního zpravodajství.

Výroba a prezentace audiovizuálních děl, FAMU, kolektiv

Kniha poslouží jako teoretické východisko při zpracovávání práce s televizním tématem – pomůže vytvořit teoretický základ pro následný rozbor praktické složky. Poskytne akademické informace o tvorbě audiovizuálních děl.

Metody výzkumu médií, Tomáš Trampota, Martina Vojtěchovská

Knihu autorka využije při metodologické tvorbě práce. Text metody vymezuje jak z teoretického, tak praktického hlediska.

The television handbook, Jeremy Orlebar

Práce popisuje nové televizní žánry a technologie, zaměřuje se také na to, jakým způsobem může televizní tvorba v novém tisíciletí zaujmout.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Moc médií a jejich vliv chování a postoje lidí, Karolína Loucká, bakalářská práce, 2013, VŠE

Migrace jako tmelící nebo rozdělující prvek v mexických médiích? Reforma americké imigrační politiky z pohledu mexického tisku / Petra Vondrová; vedoucí práce Kryštof Kozák, 2014, FSV UK

Jaká jsou hlavní témata v debatě o uprchlících? Jak jsou prezentovány příčiny migrační krize? Jaké padají návrhy řešení?, Analýza výzkumného týmu Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně (podzim 2015). Mgr. et Mgr. Michal Tkaczyk, Mgr. Pavel Pospěch, PhD., a Mgr. Jakub Macek, PhD.

Uprchlíci v zahraničí na stránkách českého tisku, Radka Kvlňanová, 2007, Masarykova univerzita v Brně, obor sociologie

Kulturní hranice a vymezování se vůči Druhým – Mediální obrazy uprchlíků v době tzv. migrační krize, Jan Krotký, Mezinárodní teritoriální studia, FSS, Masarykova univerzita v Brně, 2016, zatím neobhájeno

ostatní formy zpracování tématu

Dokument Smilovice, Marika Pecháčková, 2015–2016

Datum / Podpis studenta/ky

.....

Obsah

Úvod.....	16
1. TEORETICKÁ ČÁST.....	19
1.1. Historický pohled na přijímání migrace na českém území (pohyby migračních toků a jejich vlivy na utváření národa).....	19
1.2. Výchozí teoretické koncepty (stereotypy, symbolické hranice atd.).....	24
1.2.1. <i>Koncept kulturní blízkosti v kontextu zpravodajských hodnot.....</i>	<i>25</i>
1.2.2. <i>Koncept symbolických hranic a jeho aplikace v prostoru východní Evropy s důrazem na percepci islámu.....</i>	<i>26</i>
1.2.3. <i>Koncepty exkluze a inkluze.....</i>	<i>29</i>
1.2.4. <i>Pojetí národa a stereotypy podle Miroslava Hrocha.....</i>	<i>31</i>
1.2.5. <i>My a ti druzí“ podle Bedřicha Loewensteina (kde vznikají zárodky nacionalismu?).....</i>	<i>32</i>
1.3. Výchozí fakta, kontext a události určující mediální diskurz uprchlického tématu v ČR.....	34
1.3.1. <i>Základní migrační pojmy a zásady ukotvující pozici uprchlíků v rámci EU (tedy i v ČR).....</i>	<i>34</i>
1.3.2. <i>Aktuální stav migrace v EU a hlavní migrační trasy.....</i>	<i>39</i>
1.3.3. <i>Migrační fakta v ČR a klíčová kauza iráckých uprchlíků.....</i>	<i>43</i>
1.4. Vnímání cizinců/migrantů českou majoritní společností.....	49
1.4.1. <i>Kulturní specifika muslimské komunity v České republice.....</i>	<i>51</i>
1.5. Vymezení zkoumaných mediálních institucí – České televize a TV Prima a jejich hlavních zpravodajských relací.....	52
1.5.1. <i>Česká televize a její postavení v českém mediálním systému.....</i>	<i>52</i>
1.5.1.1. <i>Hlavní zpravodajská relace Události.....</i>	<i>53</i>
1.5.2. <i>FTV PRIMA a její postavení v českém mediálním systému.....</i>	<i>53</i>
1.5.2.1. <i>Hlavní zpravodajská relace Zprávy FTV Prima.....</i>	<i>54</i>
2. PRAKTICKÁ ČÁST.....	55
2.1. Zvolená metodologie.....	55
2.1.1. <i>Stanovené výzkumné otázky a hlavní hypotézy + kauza, která jejich formulaci ovlivnila.....</i>	<i>56</i>
2.1.2.1. <i>Argumentace stanovených hypotéz a kauza protiuprchlické linie TV Prima.....</i>	<i>57</i>
2.1.2. <i>Design výzkumu (výzkumné období, argumentace výzkumného vzorku, kódovací kniha).....</i>	<i>59</i>
2.2. Analýza vysílání České televize a TV Prima na konkrétním časovém období.....	63
2.2.1. Mediální obraz uprchlické krize ve zkoumaném období v hlavní zpravodajské relaci TV Prima Zprávy FTV Prima.....	64
2.2.1.1. <i>Říjen 2016.....</i>	<i>64</i>
2.2.1.2. <i>Listopad 2016.....</i>	<i>67</i>
2.2.1.3. <i>Prosinec 2016.....</i>	<i>70</i>
2.2.1.4. <i>Leden 2017.....</i>	<i>74</i>
2.2.1.5. <i>Únor 2017.....</i>	<i>75</i>
2.2.1.6. <i>Březen 2017.....</i>	<i>77</i>
2.2.2. Mediální obraz uprchlíka ve zkoumaném období ve vysílání České televize a její hlavní	

zpravodajské relace	
Události	80
2.2.2.1. Říjen 2016.....	80
2.2.2.2. Listopad 2016.....	81
2.2.2.3. Prosinec 2016.....	81
2.2.2.4 Leden 2017.....	84
2.2.2.5 Únor 2017.....	85
2.2.2.6 Březen 2017.....	85
2.3. Shrnutí hlavních zjištění analýzy zpravodajské relace Zprávy FTV Prima.....	86
2.3.1. Analýza témat.....	86
2.3.2. Teritorialita.....	87
2.3.3. Lidskoprávní aspekt.....	88
2.3.4. Jazykové a vizuální kódy.....	88
2.3.5. Mluvčí.....	89
2.3.6. Zdroj.....	90
2.3.7. Zpravodajské hodnoty.....	91
2.3.8. Intenzita pokrytí tématu.....	91
2.3.9. Zpravodajský žánr.....	91
2.4. Shrnutí hlavních zjištění analýzy zpravodajské relace Událostí	
ČT.....	93
2.4.1. Analýza témat.....	93
2.4.2. Teritorialita.....	94
2.4.3. Lidskoprávní aspekt.....	95
2.4.4. Jazykové a vizuální kódy.....	95
2.4.5. Mluvčí.....	96
2.4.6. Zdroj.....	97
2.4.7. Zpravodajské hodnoty.....	98
2.4.8. Intenzita pokrytí tématu.....	98
2.4.9. Zpravodajský žánr.....	99
Závěr.....	100
Summary.....	106
Použitá literatura a zdroje.....	107
Seznam příloh.....	112
Přílohy.....	112

Úvod

Migrace. Exodus. Uprchlická vlna. Běželec. Utečenec. Žadatel o azyl, migrant, uprchlík – jedna z nejkompexnějších otázek současné Evropy redukována do pár verbálních zkratk. Lidská dramata zúžena do pár slov. Pro jedny humanitární katastrofa, které starý kontinent musí odpovědně čelit, pro druhé roznětka strachu z kulturně odlišné masy lidí. Pro třetí neuchopitelný problém, příliš vzdálený, příliš chaotický, příliš nový.

Migrační krize Evropu zasáhla v roce 2015, tehdy z Blízkého východu na evropské území začaly po moři proudit miliony lidí. Některé vyhnala válka, další bída a zmar. Někdo zemřel už na cestě. Ve vodách Středozevního moře, na útěku, při riskantních pašeráckých převozech. Někomu se podařilo dostat dál do Evropy a začít nový život. Hrstka zneužila zmatek k hromadným vraždám pod taktovkou tzv. Islámského státu. Někoho zadržely ploty, jiného už úřady poslaly zpátky. Osudů je bezpočet, možností, jak je interpretovat, taktéž.

Uprchlický problém poslední dva roky plní různou měrou mediální, a tudíž i veřejný prostor. Právě vysoká medializace tématu současnou uprchlickou krizi výrazně proměnila. Moc slova, moc obrazu, moc selekce – skrze všechny tyto elementy, které mají média k dispozici, krok po kroku, týden po týdn, měsíc po měsíci poskytovaly informace, nabízely přístupy, formovaly postoje a mnohdy i upevňovaly archetypální stereotypy. Některé jen slovem, jiné i obrazem. Pro tuzemská média stejně jako pro celou společnost bylo uchopení migračního problému obrovskou výzvou. Jak si zachovat objektivitu? Jak být nestranný? Nezneužívat mediální moci? Jak zacházet se slovy i obrazy? Jak nešířit paniku, předložit fakta a nabídnout řešení? Jak definovat člověka, který utíká před válkou? A jak toho, koho vyhnala tíživá ekonomická situace?

Ke všem těmto nelehkým otázkám musely jednotlivé redakce zaujmout postoj. Ať už šlo o tisk, rozhlas, televizi nebo online média. Přesto některá musela být ještě o něco citlivější než jiná. Fúze zvuku a obrazu si z persuasivního hlediska stojí velmi vysoko a je tomu i v případě českých médií a uprchlické krize. Audiovizuální média jsou pro mnoho Čechů stále hlavním

zdrojem informací.¹ Mnoho z nich se do kontaktu s některými kulturami, byť velmi povrchního, dostává jen skrze televizní obrazovky.²

Cílem této diplomové práce je postihnout klíčové aspekty způsobu pokrytí migrační krize v hlavních zpravodajských relacích dvou tuzemských televizí – veřejnoprávní České televize a soukromé FTV Prima. Obě média se výrazně podílí na formování postojů veřejnosti a jsou srovnatelnými hráči na českém mediálním poli.

Text práce je rozdělen na dvě části. V úvodním segmentu, věnovaném teoretickému základu, se práce snaží odpovědět na historické otázky přijímání migrace na našem území, s využitím teoretických konceptů postihuje základní stereotypizaci, kterou média s uprchlickým tématem spojují, definuje celkový diskurz, který tuzemská mediální scéna danému tématu nastavila, a konečně ve stručnosti vymezuje i zkoumaná média, neboť definice jejich postavení a cílů je nutná pro celkové pochopení zvoleného paradigmatu.

V analytické části se text soustředí na vymezený cíl této diplomové práce. Vlivem dostupnosti obou televizních archivů³ si autorka metodou náhodného výběru zvolila v každém měsíci od října 2016 do března 2017 jeden týden, na jehož vzorku sleduje hlavní zpravodajské relace obou stanic. Práce tak v době odevzdání reflektuje aktuální proměny ve vysílání obou sledovaných televizí a nabízí tak poměrně relevantní základ pro hypotetické využití v mediálním prostoru.

Autorka se po konzultaci s vedoucím diplomové práce rozhodla využít metodu kvantitativní obsahové analýzy.⁴ Ta byla použita při sběru dat o charakteru vysílání, bylo tudíž nutné vytvořit kódovací knihu, stanovit si proměnné i konkrétní hypotézy a v neposlední řadě i výzkumné otázky. Nakonec se ale do výzkumu promítly i kvalitativní prvky.⁵

---

¹ TKACZYK, M., POSPĚCH, P., MACEK, J. [online]. Analýza mediálního pokrytí uprchlické krize, výzkumný tým Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. 2015. [cit. 2017-01-09]. Dostupné z: <http://manipulatori.cz/analyza-medialniho-pokryti-uprchlicke-krize/>

² Tamtéž.

³ Tv Prima nabízí své zpravodajské relace online pouze měsíc.

⁴ TRAMPOTA, T., VOJTĚCHOVSKÁ, M. Metody výzkumu médií. Vyd. 1. s.100. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

⁵ Viz metodologická část, od s. 55.

Téma diplomantka zpracovává z několika důvodů. Akademickým podnětem byl výběr televizní a rozhlasové specializace. Z těch mimostudijních to je především dlouhodobý zájem o televizní zpravodajství, který se v posledních třech letech přetavil do aktivního pracovního působení v zahraniční redakci České televize. Částečně je tak práce v případě analýzy *Událostí* zpracována i metodou zúčastněného pozorování. Autorka se ale pokusila parametry analýzy nastavit tak, aby její pracovní zkušenosti výsledky analýzy ovlivňovaly co nejméně. Konkrétní zkoumané zpravodajské aspekty o daném tématu jsou uchopeny s co nejpečlivějším důrazem na objektivitu, na minimalizaci hodnotového zatížení a dalších konotací. Tomu je přizpůsoben i výběr metodologie práce.

Při výběru tématu rozhodovala také důležitost, se kterou téma rezonuje nejen v mediálních, ale i ve společenských strukturách. Diplomovou práci studentka vnímá jako završení studia, jako text, který má reflektovat prozatím nepříliš prozkoumané torzo mediálního prostoru, které však významně rozhoduje o celkovém stavu společensko-mediální atmosféry, i jako text, který by měl být v souladu s osobním a upřímným zájmem diplomanta o dané téma.

1. TEORETICKÁ ČÁST

Historická a konceptuální část

1.1. Historický pohled na přijímání migrace na českém území (pohyby migračních toků a jejich vlivy na utváření národa)

Pohyb jako základ existence člověka. Pohyb jako hybná síla světa. Každý člověk ukotvuje podstatu svého fyzického i duševního *já* odlišně. Každý stejně rozdílně přistupuje k potřebám pohybu a změny. Historie však do značné míry stojí právě na pohybu, aktivitě, přesunu, proměně. „Migrace jsou pohybem natolik univerzálním, že je můžeme sledovat u všech prvků živé přírody.“⁶ Dějinnou tradici má i (i)migrační vývoj na českém území.

Z dlouhodobého pohledu bylo území dnešního České republiky až do začátku **19. století imigrační** oblastí.⁷ Šlo zejména o kolonizační typ migrace ze západní Evropy. Kolonizačních vln bylo několik, ty nejvýznamnější přišly ve 13. století a v průběhu 16. století. Podle historických odhadů tvořil migrační přírůstek obyvatelstva Českých zemí⁸ až 25 procent obyvatelstva. Krátkodobé migrační vlny byly především dopadem válek – například husitských v první polovině 15. století nebo třicetileté války v 17. století.⁹

S nárůstem urbanizace a industrializace a fenoménem populačního přetlaku začalo docházet k nárůstu *emigrace*. Pozdější historické pohledy na migraci rozlišují několik typů. Posuneme-li se ve výkladu blíže k novodobé historii, v **druhé polovině 19. století** historici a odborníci definují tři hlavní druhy: migraci *metropolitní*, která směřovala do hlavního města monarchie Vídně, migraci *průmyslovou*, která směřovala do západoevropských oblastí, například do Vestfálska, Saska nebo severní Francie, a konečně migraci *kolonizační*, která mířila hlavně do

---

⁶ UHEREK, Z., HONUSKOVÁ, V. OŠŤADÁLOVÁ, Š. GUNTER, V. *Migrace: historie a současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. s. 143. ISBN 978-80-905942-9-6

⁷ DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)imigranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2010. s.18. ISBN 98-80-7419-039-1.

⁸ Výraz pro označení dnešního území Čech, Moravy a Slezska.

⁹ Tamtéž.

Kanady nebo USA. Před první světovou válkou žilo mimo území Českých zemí asi 1,2 milionu rodáků.¹⁰

Vzhledem k aktuálním událostem, které jsou těžištěm této diplomové práce, je také praktické nastínit tehdejší (monarchistické) zásady udělování občanství. Institut, dnes v mnohém problematický, byl primárně spojen s principem *jus sanguinis* – princip původu, společné krve. Dalšími naturalizačními možnostmi bylo založení obchodní společnosti, absolvování vojenské služby nebo deset let strávených v dané zemi. Charakter současné naturalizační procedury tedy byl v základech stanoven už v 19. století.¹¹

Tři roky **po vzniku samostatného Československa** měly České země asi 10 milionů obyvatel, 67,7 % tvořili Češi, 30,6 % Němci a jedno procento zastupovali Poláci. Významnějšími menšinami byli také Židé a Slováci. Co se týče pohybu Čechů směrem ven, mezi lety **1919 a 1924** se především do USA, Francie a Německa odstěhovalo asi 111 tisíc osob, v dalších letech se tento počet snižoval, což souviselo hlavně se zpřísněním imigračních zákonů na území Spojených států amerických. Vliv vzniku samostatného československého státu se projevil v několika vlnách – v první řadě reemigrační vlnou v první půli 20. let, kdy se do své vlasti vraceli lidé právě z Ameriky a Rakouska. Jen minimální procento z těchto migračních pohybů ale podnítily ekonomické pohnutky, většina migrací tohoto období byla podmíněna politickými změnami.

Tento případ reprezentují i přistěhovalci, kteří do země přicházeli z Německa na začátku třicátých let pod vlivem nástupu nacismu. Pozdější geopolitické otřesy a postupné zhoršování mezinárodněpolitické situace vedlo i k restrikcím do té doby poměrně liberálních československých imigračních zákonů. „**V roce 1935** byl přijat zákon o pobytu cizinců, který stanovoval pro cizí státní příslušníky (kromě uprchlíků) povinnost žádat na policejní stanici o povolení k pobytu trvajícimu déle než dva měsíce. Kromě toho registraci podléhalo i stěhování cizinců v rámci Československa.¹²¹³

---

¹⁰ Tamtéž. s.19.

¹¹ Tamtéž, s. 20.

¹² DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)imigranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2010. s. 22. ISBN 978-80-7419-039-1.

Poválečné období ukazuje, že právě politika je určujícím faktorem, který formuje trendy mezinárodní migrace. Pro dobu po druhé světové válce jsou typické masivní přesuny obyvatelstva. Jen v Československu se mezi lety **1945 a 1947** pohybovalo přes 5 milionů lidí. Během těchto let bylo také z Českých zemí vyhnáno a odsunuto asi 2,8 milionu Němců – v několika vlnách. „Vylidněné pohraničí Českých zemí bylo postupně dosidlováno jak domácí populací z ostatních regionů Československa, tak i migranty a krajany ze zahraničí.”¹⁴ V letech 1945–1949 přišlo do Českých zemí asi 130 tisíc reemigrantů, šlo o volyňské Čechy, Slováky, Bulhary, slovenské Romy a Maďary. Specifickou skupinu tvořili Řekové, kterým Československo poskytovalo politický azyl během tamní občanské války.¹⁵ České země si i v poválečném období udržovaly spíše emigrační charakter.¹⁶

V dalších letech charakter mezinárodní migrace v Československu určoval především izolační charakter **komunistického režimu**. Lidé v socialistickém bloku byli odděleni od zbývající části světa, k izolaci ale docházelo i mezi jednotlivými sovětskými satelity. Vše určovala tzv. vízová politika státu, která umožňovala vycestovat do nesocialistických zemí jen velmi malému počtu občanů. Opustit zemi bez oficiálního úředního povolení bylo ilegální a lidé ihned po překročení hranic nejen ztráceli československé občanství, ale pokud byli dopadeni, byli odsuzováni k několikaletému trestu vězení.

Mezi lety **1948 a 1989**, tedy v době **od komunistického převratu do sametové revoluce**, došlo ke dvěma signifikantním migračním vlnám, obě měly opět politické pozadí. K první vlně došlo hned na začátku období po nástupu komunistů k moci v roce 1948, tehdy podle různých odhadů odešlo 60–250 tisíc lidí. Druhý výrazný migrační pohyb podnítila o dvacet let

---

¹³ Situace se logicky ještě zhoršila po přijetí mnichovské dohody. Těsně před vznikem protektorátu Čechy a Morava vládní rozhodnutí na území českých zemí stanovovalo, že „imigranti jsou povinni opustit Československo na základě příkazu vyššího státního úředníka“.

¹⁴ Tamtéž, s. 23.

¹⁵ Asi 14 tisíc řeckých uprchlíků se usídlilo hlavně na severní Moravě. Předpokládalo se, že se vrátí do země, většina z nich se ale usídlila v Československu natrvalo.

¹⁶ Velký vliv v tomto období hraje nelegální migrace, odhaduje se, že v období po válce odešlo asi 550 tisíc lidí.

později okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy, hranice tehdy překročilo přes 104 tisíc lidí.¹⁷

Socialistické Československo ale zná i imigraci, avšak regulovanou a nepříliš důležitou. Nejvýznamnější část tvořilo přistěhování z rodinných důvodů, migranti pocházeli hlavně ze zemí střední a východní Evropy, ale i z Řecka nebo Francie. **V polovině sedmdesátých let**, kdy už byl stav socialistické ekonomiky špatný, průmysl dočasně povzbudili pracovníci z ostatních socialistických zemí, z Polska, Vietnamu, Severní Koreje, Jugoslávie, Mongolska, Maďarska nebo Angoly. Tak jako mnohé další aktivity i tento projekt „internacionální pomoci“ podléhal důsledné státní kontrole a většina imigrantů žila v izolaci od zbytku společnosti, jejich život často začínal a končil ve výrobních závodech a hromadných ubytovnách.

Sametová revoluce, která podnítila obrovské politické změny, kromě jiného výrazně ovlivnila i vývoj mezinárodní migrace v Česku. Porevoluční období v této oblasti charakterizuje několik klíčových momentů – pád železné opony, transformace politicko-ekonomická, vznik samostatné České republiky a vstup země do Evropské unie. Všechny tyto události logicky vedly k otevření země mezinárodním strukturám a zvýšení objemu migrace. **V první polovině 90. let** Česko fungovalo zejména jako *tranzitní země*, přes naše území procházely proudy z Východu na Západ. „Postupně se však stále více měnilo na zemi cílovou. Zatímco na začátku nové migrační éry v roce 1990 představovali cizí státní příslušníci asi 0,3 % populace tehdejšího Československa, v roce 2008 dosáhl tento podíl v Česku 3,9 %.”¹⁸

Mobilita se spolu se začleněním ČR do globalizačních procesů začala vyvíjet oběma směry. Relativně početnou migrační vlnu pak způsobily třeba konflikty na Balkáně, války v Bosně a Hercegovině nebo v Kosovu a na Kavkaze. **V první polovině 90. let** ČR natrvalo přijala 3 500 uprchlíků z Bosny, poté dočasně 1 000 z Kosova.¹⁹ Zde je zajímavé pozorovat, jak tuto – pro novodobé dějiny – novou a náročnou situaci Česká republika obstojně zvládla. „Přitom i v

---

¹⁷ DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)imigranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2010. s. 26. ISBN 978-80-7419-039-1.

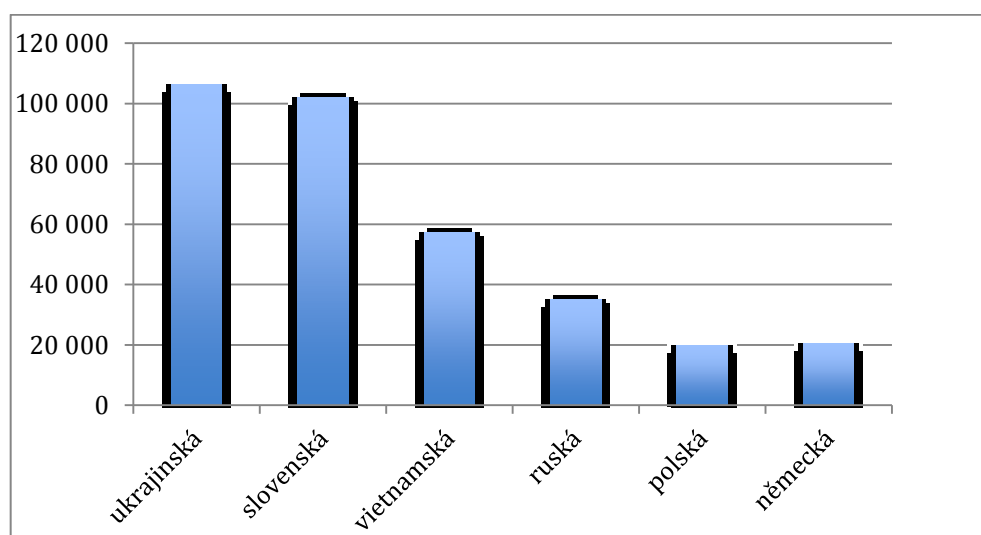
¹⁸ DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)imigranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2010. s. 31. ISBN 978-80-7419-039-1.

¹⁹ UHEREK, Z., HONUSKOVÁ, V. OŠŤADÁLOVÁ, Š. GUNTER, V. *Migrace: historie a současnost.* Vyd. 1. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. s. 73. ISBN 978-80-905942-9-6.

těchto případech se mnohdy jednalo a často se stále jedná o imigranty z velmi odlišného socio-kulturního prostředí, aniž by jejich přítomnost způsobovala kdekoliv větší obtíže.”²⁰

K nejvýznamnějším vztahům Česka v oblasti migrace v první dekádě nového milénia je vztah se Slovenskem, což je přirozeně dáno společným vývojem jednoho státu **až do roku 1992**. Kromě Slováků do Česka nejčastěji přijíždí žít a pracovat lidé z Vietnamu a Ukrajiny. V posledních letech se celoevropský trend změnil a to vlivem arabského jara a konfliktů na Blízkém východě. V České republice ale i přes poslední migrační vlnu zůstává poměr cizinců v současnosti v podstatě nezměněn, nejvíce cizinců u nás žije a pracuje z těchto zemí (**data k roku 2016**)^{21 22}

Graf č. 1. Nejčastější národnosti žijící na území ČR

Zdroj: data ČSÚ

²⁰ Tamtéž.

²¹ *Otázky a odpovědi o migraci*. [online]. Encyklopedie migrace. 2017. [cit. březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://encyklopedie.org/otazky-a-odpovedi-o-migraci>.

²² Více k aktuálnímu stavu migrace v kontextuálním segmentu diplomové práce, s.

1.2. Výchozí teoretické koncepty (stereotypy, symbolické hranice atd.)

Migrant jako zlo. Migrant jako příležitost. Konceptů, jak vnímat příchozí „cizí kulturu“ je bezpočet. Pro mnohé obyvatele Česka nebyl poslední exodus do Evropy první uprchlickou vlnou, kterou zažili.²³ Přesto byla v něčem jiná. Byla to první migrační krize, kterou doprovázela média a sociální sítě. Palcové titulky, rafinovaná kontextualizace, fenomén fake news, chaos, nepřehledné množství informací, které ne všechna média dosazovala do reálného a srozumitelného kontextu. I proto se valná část obyvatel země, která má bohatou migrační i imigrační historii stejně jako zkušenost s útekem před životem v nesvobodě²⁴, uchýlovala k rychlým soudům, často i k nenávisti a silné rétorice (v reálném i virtuálním prostoru).

V této podkapitole diplomové práce by proto autorka chtěla představit teoretické koncepty, které k výše popsanému vedou. Jde o fúzi konceptů týkajících se médií, migrace, sociologicko-kulturního pohledu i geograficko-historických náležitostí. Výběr konceptů, kterých je v sociálních vědách velké množství, ovlivňovala jejich praktická využitelnost pro další části práce.

---

²³ Viz Balkán, s. 23.

²⁴ Historický výklad k této části v úvodu teoretické kapitoly, od s. 21.

1.2.1. Koncept kulturní blízkosti v kontextu zpravodajských hodnot

Na úvod konceptuálně-teoretické části považuji za signifikantní alespoň stručně zmínit jednu ze známých zpravodajských hodnot, jejíž podstatu reflektují i mnohé sociologické studie a teze, s nimiž bude tato práce operovat dál. Co je bližší, je obecně důvěrnější. Znamější, příjemnější, vřelejší. Tato obecná laická myšlenka se v mediálních vědách teoreticky opírá o slavné zpravodajské hodnoty, konkrétně o jednu – hodnotu blízkosti. Jörgen Westerstahl a Folke Johansson ve své reinterpetaci původních zpravodajských hodnot Galtunga a Rugeové definují hodnotu blízkosti jako blízkost geografickou, kulturní a ekonomickou.²⁵ Význam kulturní blízkosti ve svých pracích zmiňují i další teoretici. „Už v roce 1973 si přístupu, kdy média věnují více prostoru těm zemím, se kterými sdílejí více společných kulturních znaků, všiml Al Hester. Mezi konkrétní sféry potenciální blízkosti, které ovlivňují podobu mediální krajiny, patří *náboženství, jazyk, migrace a etnický původ a svoboda slova.*”²⁶

Klíčová je v tomto konceptu i tzv. *domestikace*, skrze níž může být hodnota blízkosti uplatňována. Jde o jev, při kterém se zpravodajství o událostech za hranicemi přizpůsobuje domácímu publiku, a to tak, aby takové zprávy byly zajímavější díky odkazům na ty země nebo aktéry, které na domácím poli působí.²⁷ To může mít výrazně negativní efekt na zpravodajství a následně tak i na formování názoru publik. Izraelský profesor Hillel Nosek v roce 2004 provedl studii, díky níž zjistil, že čím více se zahraniční dění přizpůsobuje národním zájmům, tím méně profesionální takové zpravodajství je.^{28 29}

---

²⁵ WESTERSTAHL, J.; JOHANSSON, F. [online]. *Foreign News: News Values and Ideologies*. *European Journal of Communication*. 1994, roč. 9, č. 1, s.74. [cit. 2017-02-04]. Dostupný z: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0267323194009001004>ISSN 1460-3705.

²⁶ COHEN, Akiba. *Foreign News on Television, Where in the world is the global village?*. Vyd. 1. New York: Peter Lang Publishing, 1997. s. 211. ISBN 978-1-4331-1689-6.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž, s. 212.

²⁹ Při kritickém nahlížení na formulaci a naplňování zpravodajských hodnot v mediálních obsazích je také důležitá inklinace k etnocentrismu. Podle Akiby Cohena mají větší země větší sklon vnímat vlastní hodnoty a normy jako ty jediné správné a směřodonné na rozdíl od menších zemí, které si více všimají okolních států, dění v nich a toho, jak je dané události mohou ovlivnit. In COHEN, A. *Foreign News on Television, Where in the world is the global village?* 1. vydání. New York: Peter Lang Publishing, 1997. s. 211. ISBN 978-1-4331-1689-6.

1.2.2. Koncept symbolických hranic a jeho aplikace v prostoru východní Evropy s důrazem na percepci islámu

S výše uvedeným konceptem úzce souvisí i tzv. *symbolické hranice*. Sociologie tento pojem zná už od dob Durkheima, Marxe a Webera.³⁰ Později tento koncept rozpracovávali neméně vlivní sociologové Pierre Bourdieu a Michele Lamont. Každý z nás si své hranice sociálních světů a vnímání druhých stanovuje jinak, pro každého člověka s ohledem na jeho socio-kulturní zázemí leží tyto hranice jinde. Zastavme se u termínu *sociální světy*, se kterým budeme dále pracovat i v praktické části textu. Současné společnosti se podle knihy Jana Kellera *Tři sociální světy*³¹ rozpadají – jak už název práce napovídá – do tří společenských dimenzí, které jsou charakteristické „nesouměřitelností svých životních podmínek.“³² Jsou to elity, střední vrstvy a deklasované vrstvy.

Pokud přistoupíme na tuto tezi, tedy na tezi, že existují světy, které jsou založeny na absolutní nerovnosti, musí mezi nimi někde nutně existovat hranice. Linie, u které se sdružují nerovnosti a které odlišují jednotlivce na ty, kteří jsou schopni ony hranice zdolat, a na ty, kteří je přímo překročit z mnoha důvodů nemohou. Právě *symbolické hranice* bychom měli podle Michèla Lamonta „považovat za nutnou, nikoli však dostačující podmínku vytváření nerovnosti a exkluze, za často nezamýšlený důsledek procesu vymezování vlastní identity“.³³ Díky studiu jednotlivých hranic, které vytvářejí selekci skupin, lze poznat dynamiku nerovností, které se tvoří ve vzájemných vztazích mezi nimi.

Zmínila jsem se o individuích, podstatu symbolických hranic ale tvoří většinová společnost. Právě tam, kde kreslí hranice majorita, se formuje většinový názor, na jehož základě vyrůstají i stereotypy a předsudky³⁴ „Sousloví ‚většinová společnost‘ zastupuje dominantní sociální identitu, která si nárokuje zvláštní odlišnost od etnických identit menšin. Ve skutečnosti

---

³⁰ SKLENÁŘOVÁ, Jana. *Symbolické hranice mezi sociálními světy*, bakalářská práce, vedoucí doc. PhDr. Csaba Szaló, Ph.D., Brno 2011. Dostupné z:

https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5968/5080

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž, s. 27.

³³ Tamtéž, s. 28.

³⁴ Probereme v další části konceptuální kategorie.

pseudonym ‚většinová společnost‘ zastupuje českou národní identitu.³⁵ Právě míra identity v každém z nás formuje naše vlastní, unikátní symbolické hranice. V konečném důsledku je pak tato míra tím, co masově formuje vztah národa k etnickým menšinám (potažmo pro účely této práce k muslimským migrantům). Symbolické hranice určitého společenství určují, kam jako jedinec spadáme, a zároveň tím (často zdánlivě) vylučují sounáležitost s jinými společenstvími. Možná právě u síly vnímání národní identity začíná celková percepce cizích kultur, jinakosti, příslušníků vzdálených národů.

Při představení tohoto konceptu nelze nezmínit *sociální hranice*, které s těmi symbolickými úzce souvisí. Ty v zásadě konkretizují poměrně abstraktní pojem *symbolických hranic*. Jde o rozdíly, které se v realitě projevují nerovným přerozdělením finančních zdrojů nebo příležitostí ve společnosti. Symbolické hranice v této konkrétní formě následně naplňují podstatu výše zmíněné sociální exkluze a v důsledku vedou k diskriminaci, segregaci a rasismu.

Pro pochopení konceptu je třeba se pokusit porozumět faktorům, které symbolické hranice tvoří. Je to specifický moment v čase, je to prostředí i historická nálada. „Například po druhé světové válce v Evropě došlo k přesunu od stigmatizace dle rasy k diskriminaci podle náboženství, respektive islámu. Na počátku 21. století naopak v Evropě jako celku záleželo na jazykové gramotnosti a kulturní blízkosti.”³⁶ Důležitým faktorem je i jazyk.³⁷ Sociolog Harvardovy univerzity Christopher A. Bail rozlišuje šest symbolů, které nastavují symbolické hranice imigrantům specificky v evropském prostředí. Jsou jimi kromě už zmíněného *jazyka* i *rasa*, *náboženství*, *kultura*, *vzdělání a povolání*.³⁸

Dva z nich – *náboženství* a *rasa* – jsou podle Baila nejdůležitějšími symbolickými hranicemi ve *východní Evropě*.³⁹ V Maďarsku a v České republice sociolog ve svém výzkumu zaznamenal vysokou míru rasové nenávisti vůči africkým imigrantům, nelibost podle jeho závěrů

---

³⁵ KROTKÝ, Jan. *Kulturní hranice a vymezování se vůči Druhým - Mediální obrazy uprchlíků v době tzv. „migrační krize“*, s. 69. bakalářská práce, FSS MUNI, Fakulta sociologie, Brno, 2016, vedoucí práce: Mgr. Lucie Galčanová, Ph.D.,

³⁶ Tamtéž, s. 18.

³⁷ Tento faktor podrobněji rozebereme v další podkapitole u Miroslava Hrocha. s. 31.

³⁸ BAIL, Christopher. [online]. *The Configuration of Symbolic Boundaries Against Immigrants in Europe*. American Sociological Review. 2008. [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <https://www.scribd.com/document/111368978/The-Configuration-of-Symbolic-Boundaries-Against-Immigrants-in-Europe>, American Sociological Review.

³⁹ Tamtéž, s. 49.

panuje i v pocitech vůči lidem ze Středního východu a Asie. Když se zaměříme na naši oblast praktického výzkumu v analytické části práce, v *České republice* hraje nejdůležitější roli v procesu integrity *původ a náboženská příslušnost*. Podle Baila je důvodem stejnorodé složení české populace. I přes historickou zkušenost s migrací Češi ve svých dějinách velmi málo přicházeli do reálného styku se vzdálenými kulturami, jako jsou například lidé z Afriky nebo Blízkého východu.⁴⁰

Právě homogenita je podle Baila, ale i třeba brněnského sociologa Miroslava Mareše⁴¹ důvodem, proč při exkluzi v českém prostoru dochází více k segregaci na základě náboženství a rasy než například v západní Evropě, kde je soužití obyvatel s různými národy častějším jevem. Při posledním sčítání lidu v roce 2011 se k islámu přihlásilo 3 358 lidí, šlo ale o nepovinný údaj.⁴² Odhaduje se, že by v Česku mohlo žít kolem dvaceti tisíc vyznavačů islámu. Problémem je tak i chaos v souvislosti se skutečným stavem muslimské komunity v Česku, včetně nízké informovanosti obyvatel o způsobu jejího života a často i základních informací o islámu jako takovém. „Žitý islám je hodně vzdálen ustálené příručkové podobě a tvrzením o důsledném, striktním a normativním náboženství“.⁴³

---

⁴⁰ A to i přesto, že Češi mají podle sociologa Karla Černého z FHS UK „... dlouholeté zkušenosti s islámem a muslimy na českém území. První vlna prý začala přicházet již od 60. let 20. století a šlo o studenty z Alžírsko, Egypta, Iráku, Sýrie, Libye a Palestiny. V Česku poté často zůstali, založili si rodiny a získali české občanství. Druhá vlna je mnohem více různorodá a expert odhaduje, že čeští muslimové pocházejí z více než 70 zemí světa.“ In: [online]. *Muslimové v Česku: Víte, kolik jich je? Tak se podívejte*. Dostupné z: <http://domaci.eurozpravy.cz/spolecnost/159890-muslimove-v-cesku-vite-kolik-jich-je-tak-se-podivejte/>

⁴¹ MAREŠ, P., SIROVÁTKA, T. [online]. *Sociální exkluze a formy sociálního kapitálu: příklad vzájemného vztahu v ČR*. FSS Masarykovy univerzity v Brně. Sociologický časopis, 2008. [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/Socialni_vyloucení_exkluze_a_socialni_zaclenovani_inkluzie.pdf

⁴³ ČTK. Muslimové v Česku jsou vzdělaní, jejich islám nemá příručkovou podobu, zjistila studie. [online]. Vydáno 9. 12. 2016. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/muslimska-komunita-v-cesku-je-pestrejsi-nez-si-lide-mysli-vy/r~904a5d1abdee11e6a070002590604f2e/>, údaje ČSÚ 28

1.2.3. Koncepty exkluze a inkluze

Předstupněm stereotypních myšlenkových konstruktů bývá *sociální exkluze*. Lapidárně řečeno – než k někomu zaujmeme stereotypní postoj, vyloučíme ho z „naší“ skupiny, z „našeho“ světa, z „našeho“ vnímání. „Odsouvání určitých osob a kolektivů na okraj společnosti (*marginalizace*) či mimo ni (*exkluze*) představovalo od nepaměti mechanismus sociální kontroly, která byla hrozbou pro heretiky, narušitele norem či nonkonformisty, ale i pro cizince zpochybňující univerzální platnost hodnot, norem a sociálních institucí daného společenství již jen pouhou svou jinakostí.“⁴⁴

Kromě pocitu konformity, který zajišťuje právě sociální exkluze, toto společenské vylučování od nepaměti posilovalo také pocit sdílené identity, soudržnosti a integrity určitého celku, ať už komunity, vesnice, města, nebo národa. S výzvami moderní doby se ale toto paradigma obsahově významně posunulo. „V současnosti je ovšem sociální exkluze chápána většinou naopak, jako ohrožení integrity a sociální koheze dané kolektivity a zpochybnění společné identity jejích členů.“⁴⁵ Zatímco dříve se diskurz exkluze ve smyslu sociální stratifikace soustředil na *vertikální* nerovnosti, tedy *nahoře* vs. *dole* (pod čímž si lze představit například materiální a mocenské rozdíly – např. bohatsví/bezmoc nebo chudoba/moc), dnes se tento diskurz mění. Posunul se k rozdílům horizontálním, tedy *uvnitř* versus *vně* či *separace* versus *participace* s akcentem na začleňování a integraci.“⁴⁶ Kromě klasických rozdílů ve společnosti, které do jisté míry přetrvávají, se tak v posledních letech přidaly i nerovnosti nové, založené na genderové, kulturní, etnické či náboženské příslušnosti.

Pro lepší uchopení problematiky integrace, se kterou se nejednou setkáme při praktickém zkoumání, je klíčový i koncept *inkluze*. Sociální začleňování bývá jedním z nejobtížnějších kamenů sociální politiky (nejen) států Evropské unie. „Cílem agendy sociálního začleňování je překonat exkluzi jakožto důsledek selhání jednoho nebo více z následujících společností

---

⁴⁴ MAREŠ, P., SIROVÁTKA, T. [online]. *Sociální exkluze a formy sociálního kapitálu: příklad vzájemného vztahu v ČR*. FSS Masarykovy univerzity v Brně. Sociologický časopis, 2008. [cit. 2017-03-01]. s. 272: Dostupné z:

http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/Socialni_vyloucení_exkluze_a_socialni_zaclenovani_inkluze.pdf

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž, s. 273.

integrujících společenských systémů: demokratického a legislativního systému zajišťujícího občanskou integraci, trhu práce zajišťujícího ekonomickou integraci, systému sociálního státu zajišťujícího sociální integraci či rodiny a komunity zajišťujících interpersonální integraci [Berghman 1997].⁴⁷

Právě multidimenzionalita příčin sociální inkluze je jednou z největších výzev při překonávání sociálního vyloučení. Lidé na okraji či vně společnosti jsou většinou vyloučení z více důvodů, které se navzájem složitě překrývají. „Například opatření sociální politiky zaměřená k pomoci imigrantům v ekonomické dimenzi (přístup k sociálním dávkám, bydlení a podpora zaměstnání) nemusí nutně přinést jejich začlenění ve smyslu sociální integrace, pokud bude okolní komunita odmítat uznat je jako rovnocenné členy společnosti anebo pokud se oni sami vůči okolní komunitě (společnosti) uzavřou v enklávách a odmítnou její hodnoty a kulturu.“^{48 49}

---

⁴⁷ Tamtéž, s. 279.

⁴⁸ Tamtéž, s. 279.

⁴⁹ Další signifikantní faktor ovlivňující exkluzi a potažmo i inkluzi. Dosud jsme akcentovali především vylučování odlišné skupiny většinou, důležité je ale při analýzách zohlednit i případnou neochotu, nezpůsobilost skupiny ke kompromisům. Vždy je proto nutné pečlivě analyzovat situaci, máme-li správné informace.

1.2.4. Pojetí národa a stereotypy podle Miroslava Hrocha

Národnostní, etnické a náboženské stereotypy jsou úzce spojené s pojetím národa. Tedy s tím, jak každý z nás vnímá „instituci“ národa – jestli jako cosi úzce spojeného s individuální identitou a potažmo i s kolektivním bytím, nebo jako něco daného, co se může snadno změnit přemístěním života na jiné místo.

Afiliace člověka k národu závisí právě na druhu a míře takového vnitřního pocitu. Miroslav Hroch, jeden z nejvýznačnějších českých historiků, jehož tématem je právě národ a národní hnutí, národ definuje takto: „Jde o velkou sociální skupinu lidí, kteří jsou si rovni a kteří jsou spjati kombinací několika vazeb či vztahů, které se často formovaly po celá staletí – vazeb jazykových, kulturních, politických, geografických, hospodářských aj. Žádná z těchto vazeb není nutná a nezastupitelná, ale tři okolnosti jsou nutnou podmínkou pro existenci národa.“⁵⁰

Jako tři charakteristiky nezbytné pro utváření národa Hroch stanovuje: *vyšší stupeň intenzity komunikace*⁵¹, *povědomí o společné minulosti*⁵² a *koncept rovnosti všech občanů*.⁵³ Ve svých pozdějších pracích se Hroch věnuje i konceptu stereotypu a právě na základě vnímání národa staví i definice těchto zjednodušujících myšlenkových konstruktů. Pracuje s několika druhy: tzv. *heterostereotypy* – smýšlení o ostatních, a *autostereotypy* – smýšlení o sobě samých.⁵⁴ Přirozeně hodnocení sebe sama je výrazně pozitivnější než hodnocení „těch druhých“. „Ambivalentní obraz sebe sama je podobnými polarizacemi zpevněn tak, že jsou záporné vlastnosti vlastní skupiny odštěpovány do obrazu méněcenných „druhých“. Je to jakási psychohygiena, kterou psychoanalytici pozorují už u batolete.“⁵⁵ Přijetím autostereotypu přijímáme představu o „správných“ znacích a tím později začleňujeme či vyčleňujeme ostatní z „naší“ skupiny. „Klasifikující stereotypy pomáhají jedinci orientovat se v záplavě informací a v

---

⁵⁰ HROCH, Miroslav. *Na prahu národní existence*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999. s. 8. ISBN:80-204-0809-6.

⁵¹ Směrem dovnitř, jazykově podmíněno.

⁵² Dále kolektivní paměť.

⁵³ Spojený s progresem moderní doby.

⁵⁴ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. s. 241. ISBN 978-80-7419-010-0.

⁵⁵ LOEWENSTEIN, Bedřich. *My a ti druzí. Dějiny, psychologie, antropologie*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1997. s. 59-60. ISBN 80-85765-64-0.

kontextu formování národa jej vedou k národní imaginaci tím, že jej učí redukovat složitost realit, zjednodušovat hodnotící pohled na své místo ve společnosti. Tím mu umožní přijetí nově nabízené identifikace s národem.“⁵⁶

Zde se lze vrátit k výše zmíněnému zpravodajskému konceptu blízkosti, který použijeme v sociologicko-historickém kontextu. Při vytváření stereotypů hraje totiž tato hodnota signifikantní roli a vysvětluje do jisté míry i fakt, který autorka zmiňuje v historickém segmentu textu, tedy to, proč česká společnost byla ochotná přijmout balkánské muslimy, ale ty blízkovýchodní většinou vylučuje. S balkánskou komunitou jsou vazby na historické, kulturní i geografické úrovni výrazně bližší, proto o těchto komunitách automaticky nesmýšlíme heterostereotypně, ale v určitých formách mohou být i součástí autostereotypů.⁵⁷ Právě tento akcentovaný slovanský diskurz výrazně ovlivňuje to, jak Češi vnímají migraci ze vzdálenějších zemí.

1.2.5. My a „ti druzí“ podle Bedřicha Loewensteina (Kde vznikají zárodky nacionalismu?)

Následující koncept jde ve snaze porozumět stereotypním a nacionalistickým tendencím ještě o něco dál: Všichni známe obsah slova *nacionalismus*, známe ale skutečně i jeho původ? Kde se rodí? Proč a u koho nejčastěji? „Přijímání a odmítání lidí nelze pochopit bez analýzy dané společnosti. (...) Z našich současných zkušeností s postkomunistickými etnickými konflikty... vyplývá přinejmenším jedno: že kritéria při utváření skupin (a při vylučování těch, kdo do nich nepatří) jsou poměrně proměnlivá, že hranice přítel/nepřítel je namnoze libovolná, ne-li manipulovaná, stejně jako historické a ideologické záminky, které nám dovolují vzájemně se nenávidět a zabíjet.“⁵⁸

Německý historik Bedřich Loewenstein jde ve výkladu k samotné biologické podstatě sebe sama. Strach, ploty, ohraničování skupin a teritorií, to vše lze vnímat jako základní evoluční, pudovou složku v každém z nás. „Strach z cizího, sklon k vytváření uzavřených skupin a

---

⁵⁶ Tamtéž, s. 33, citace britsko-izraelského historika Cecila Rotha.

⁵⁷ Vezměme si masivní výjezdy českých turistů do Chorvatska. Do Jordánska, Sýrie či Iráku ani v klidných dobách Češi masově nejezdili, i takto banální faktory hrají roli.

⁵⁸ LOEWENSTEIN, Bedřich. *My a ti druzí. Dějiny, psychologie, antropologie*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1997. s. 59-60. ISBN 80-85765-64-0.

agresivní reagování na vetřelce můžeme bezpečně považovat za vrozené, nikoliv naučené, univerzální sklony.”⁵⁹ Jenže proč každý z nás reaguje na cizí elementy jinak? Proč někdo reaguje tolerancí a jiný výhrůžkami? Odpověď vidí (nejen) německý historik v sociální zkušenosti a také v prostředí, ve kterém daný jedinec žije. V tomto smyslu lze hovořit o vlivu nejužšího okolí, ale také politiků, kteří ve vnímání nových situací mohou sehrát význačnou roli. „Je ovšem zřejmé, že v podmínkách, ve kterých buď chybí ústřední smířčí instance, nebo je přinejmenším pocíťováno ohrožení některých významných životních zdrojů, se tenká vrstva naučených pravidel soužití rychle hroutí a na povrch přicházejí geneticky, evolučně nabyté xenofobní vlohy.”⁶⁰

Jde často o strach iracionální, byť je nemoudré se mu vysmívat a banalizovat ho, neboť obavy jsou legitimní a často mají původ nejen v psychosociálním světě každého z nás, ale i v reálném dění. Přesto následující literární příklad dobře ukazuje, jak často nepodložené obavy míří v konečném důsledku proti nám samým, oslabují životní zkušenost, potlačují možnost učit se novému a hlavně – zabíjí v nás lidskost. V dobrodružné povídce prvorepublikového autora Otakara Batličky *Otrávený šíp* líčí spisovatel „příběh sadistického dozorce Swana v diamantových dolech, který se obává, že se mu indiánští dělníci pomstí a zabijí ho otráveným šípem, jak už se to stalo jednomu z kolegů. Nakonec je mrtvý Swan nalezen s neškodným trnem zapíchnutým do zad. Myslel, že ho zasáhl otrávený šíp, a zemřel strachem.”⁶¹

V této narativní analogii lze při troše fantazie vidět způsob, v jakém se v člověku rodí přehnaně nacionalistické tendence. Cizí, jiné, odlišné představuje otrávený šíp. Tím, že se ani nesnažíme zjistit, zdali je skutečně otrávený, a rovnou přijmeme negativní paradigma, umrtvujeme v sobě pudovou složku zvědavosti a sociální schopnost lidskosti, a naopak aktivujeme ty pudy, které signalizují bezprostřední nebezpečí.

---

⁵⁹ Tamtéž, s. 64.

⁶⁰ Tamtéž, s. 65. Tento koncept dále využijeme při analýze postoje Česka k migraci.

⁶¹ HOLUB, Petr. *Proč se bojíme uprchlíků? Touha po maloměšťáctví nebo ublíženost?* [online]. Vydáno 12. srpna 2016. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://echo24.cz/a/ie66R/proc-se-bojime-uprchliku-touha-po-malomestactvi-nebo-ublizenost>

1.3. Výchozí fakta, kontext a události určující mediální diskurz tématu uprchlictví v ČR

Konceptuální pojednání o vlivech, které hrají roli ve vnímání odlišného i nového, autorka zařadila i pro lepší pochopení faktorů, které ovlivňují celkový obraz migranta v Česku. Pro vytvoření uceleného úsudku o problematice tohoto textu je podle autorky esenciální zařadit po namnoze abstraktní kapitole o konceptech i ryze faktografický segment, který představí základní a co nejaktuálnější data o migraci v Evropské unii i v České republice, nabídne hlavní migrační pojmy a konečně umožní se pokusit alespoň o základní uchopení mediálního diskurzu problematiky uprchlictví v Česku. Je to výběr do jisté míry eklektický, neboť jde o ryze subjektivní selekci toho, co je z hlediska této práce klíčové pro pochopení problematiky. Například uchopení problému z hlediska lidskoprávní legislativy by jistě bylo zajímavé analyzovat hlouběji, ale v rámci rozsahu práce zmiňuji jen základní ukotvení.⁶²

1.3.1. Základní pojmy migrace a zásady ukotvující pozici uprchlíků v rámci EU (tedy i v ČR)

V následujících kapitolách budou v textu často zmiňovány pojmy uprchlík, případně migrant nebo běženeček. Jejich záměna je ve veřejném, ale i mediálním prostoru častá. Je obtížné vždy v konkrétní situaci použít ten správný výraz, který by beze zbytku odpovídal mezinárodní terminologii. Určitou rozvolněnost si dovoluji i v této práci, byť se snažím o přesnost. Klíčová ale je v tomto ohledu motivace k odchodu, protože odchod ze země je to, co všechny pojmy pojí. Právě důvody odchodu ale rozlišují, kdo je kdo. Následující slovníček nabízí základní diferenciaci klíčových pojmů:

Kdo je uprchlík?

---

⁶² Je tudíž třeba počítat s tím, že toto téma je kromě objektivních dat i ryze subjektivní, ovlivňuje ho řada faktorů (viz konceptuální část, od s. 24.), proto ne každý čtenář možná v textu nalezne to své. / Pro lepší znázornění jsou zařazeny tabulky či grafy.

Uprchlík je člověk, jehož status je definován i chráněn mezinárodním právem. Základní dokumenty, které jeho postavení ukotvují, jsou:

- **Konvence o uprchlících z roku 1951 (známá také jako Ženevská úmluva o uprchlících)**
– souhrn principů, které definují člověka jako uprchlíka. Součástí tohoto dokumentu je i takzvaný princip *non-refoulement*. Ten stanovuje, že „uprchlíci nemohou být vráceni na území, ve kterém by jejich život či svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení,“⁶³
- **Protokol Konvence o uprchlících z roku 1967,**
- **OAU Uprchlíká konvence z roku 1969.**

Všechny tyto starší i novější úmluvy v zásadě uprchlíka definují jako někoho, kdo utíká, protože má oprávněné obavy o svůj život, takoví lidé jsou pronásledováni z rasových, náboženských, národnostních, politických nebo názorových důvodů. „Na konci roku 2015 bylo takových lidí 21,3 milionu.“⁶⁴ S tím úzce souvisí termín *azyl*. „Jde o právo poskytnou ochranu cizinci, který je prokazatelně pronásledován na území své vlastní země.“⁶⁵ V ČR tuto povinnost ukotvuje Článek 43 Listiny základních práv a svobod a blíže ji pak specifikuje zákon číslo 325/1999 Sb., o azylu, a cizinecký zákon.⁶⁶

Kdo je migrant, jinak také běželec nebo uprchlík⁶⁷?

Zatímco uprchlíky často žene vpřed bezprostřední ohrožení a konstantní strach o život, hnacím motorem migranta jsou často zoufalé životní podmínky z hlediska materiálního zabezpečení, včetně přístupu k potravinám, pitné vodě nebo absentující pracovní příležitosti. Migranti tak chtějí hlavně zlepšit svou životní situaci, chtějí získat přístup ke vzdělání a práci,

---

⁶³ *Otázky a odpovědi o migraci*. [online]. Encyklopedie migrace. 2017. [cit. březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://encyklopedie.org/otazky-a-odpovedi-o-migraci>.

⁶⁴ Tamtéž. In: *Kdo je to migrant? Kdo je to uprchlík? Jaký je v tom rozdíl?*

⁶⁵ DEMAGOG.CZ. *A jako azyl, Ž jako Ženevská úmluva*. Demagog.cz sestavil "abecedu migrace". [online]. Vydáno: 11.9. 2015. [cit. březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://demagogcz.blog.ihned.cz/c1-64582160-a-jako-azyl-z-jako-zenevska-umluva-demagog-cz-sestavil-abecedu-migrace>

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Třetí zmíněný výraz je obecně vnímán jako pejorativní a například v České televizi je jeho užití zakázáno. Čerpáno z osobních zdrojů.

chtějí se také připojit ke zbytku své rodiny a podobně. Často se těmto lidem říká **ekonomičtí migranti**. Rozdělovat tyto dvě kategorie je klíčové. S uprchlíky by se mělo zacházet podle konvencí a úmluv, které jsou dané zákony a oficiálními smlouvami v rámci mezinárodního práva a práva Evropské unie. „Stát jim musí udělit azyl, nesmí je trestat za nedovolený vstup a pobyt na svém území a musí jim přiznat určitá práva. Migranti takových výhod nepožívají. Státy (alespoň v evropském prostředí) mají povinnost dodržovat některá jejich základní lidská práva, přiznání dalších práv (např. právo pracovat) je na úvaze státu.“⁶⁸

V rámci těchto definicí a tohoto rozdělování je zásadní zmínit i tzv. **dublinské nařízení**. Jde o právní normu⁶⁹, která si klade dva cíle. Musí určit ten členský stát EU, který je za vyřízení žádosti o azyl zodpovědný, a zamezit tzv. *asylum shoppingu*, tedy nedovolit, aby si žadatelé o azyl vybírali, kde svou žádost předloží. Hlavní zásadou této dublinské smlouvy z roku 1999 tedy je, „že zodpovědnost za posouzení konkrétních žádostí nese ten členský stát, na jehož území žadatel o azyl poprvé vstoupil.“⁷⁰ Tento systém však má své slabiny, což naplno odhalila i poslední migrační krize. Ta v praxi ukázala, že valná většina (skoro 80 procent) všech žádostí leží celkem na pěti zemích EU – **Německu, Velké Británii, Itálii, Španělsku a Francii**. Projevilo se tak, že v případě silného a bezprecedentního uprchlického náporu nelze v mezích dublinské úmluvy fungovat. Pravidla se porušovala či upravovala v souvislosti s mírou chaosu, který v Evropě nastal.⁷¹ I z důvodu disproporční zátěže proto Evropská komise navrhla změnu v tomto nařízení, která umožňovala aktivovat tzv. **mechanismus solidarity** pro jakýkoliv členský

---

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ „Dublinský systém je označením pro mechanismus, kterým je v rámci členských států Evropské unie a dále Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Švýcarska určován jediný stát, který projedná žádost cizince o mezinárodní ochranu a ve věci rozhodne, ať je žádost o mezinárodní ochranu podána kdekoli na území těchto států. Cílem dublinského systému je eliminovat jev zvaný *asylum shopping*, kdy řízení o žádosti cizince je vedeno současně nebo postupně několika členskými státy, do kterých se cizinec účelově přemisťuje, a současně předejít situaci označované jako *refugee in orbit*, kdy se naopak žádný stát nepokládá za příslušný k meritornímu posouzení žádosti o mezinárodní ochranu, neboť aplikuje princip třetí bezpečné země na členské státy Evropské unie, ve kterých žadatel o mezinárodní ochranu pobýval před příchodem do státu, který nyní žádost hodnotí. Pro žadatele o mezinárodní ochranu dublinský systém obecně znamená, že má právo na meritorní posouzení jeho žádosti o mezinárodní ochranu pouze v jednom členském státě Evropské unie (tzv. *one-chance-only princip*).“ *Dublinský systém*. Ministerstvo vnitra České republiky.

⁷⁰ *Bud'te v obraze: Znáte základní pojmy k migraci?* [online]. Slovníček pojmů. [cit. 2017 březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

⁷¹ Většinu lidí přijímaly z hlediska své geografické polohy Itálie a Řecko. Vzhledem ke zbytku Evropy šlo o velmi disproporční měřítko.

stát EU, který čelí nouzové situaci – s tímto mechanismem pak úzce souvisí *permanentní kvóty*.^{72 73}

Klíčovou instancí je pak také tzv. **CEAS**⁷⁴, což je společný evropský azylový systém, který „poskytuje lepší přístup k azylovému řízení těm, kdo v Evropě hledají mezinárodní ochranu.“⁷⁵ Dohlíží právě na onen princip nenavrácení, kterému se text věnuje výše. Také zajišťuje důstojné podmínky lidem, kteří požívají mezinárodní ochrany, tedy uprchlíkům.

V souvislosti s migrační krizí se také velmi často skloňuje *ochrana hranic*. Na území Evropské unie rozlišujeme dva základní typy hranic:

Vnitřní hranice

- jde o hranici mezi státy unie nebo státy, které jsou součástí schengenského prostoru, ale nejsou členy sedmadvacítky, jako je Norsko, Island nebo Švýcarsko.

Vnější hranice

- jde o hranice mezi státy EU a státy, které nesdružuje ani EU, ani schengen. Tyto hranice chrání agentura Frontex – další důležitý pojem. Tato unijní agentura vznikla v roce 2004 a její hlavní činností je koordinace hraničních služeb členských zemí, přes které proudí uprchlíci na území unie. Jde hlavně o balkánské země a dále například Turecko.⁷⁶

---

⁷² O roli kvót ve vztahu ČR později v kapitole Fakta o migraci v ČR a klíčová kauza iráckých uprchlíků.

⁷³ „Dle zmíněného návrhu by to byla Evropská komise, která posoudí, zda se jedná o krizovou situaci. Vycházet má při tom z údajů posledních šesti měsíců (mimořádné zvýšení počtu žádostí o azyl, zvýšení počtu nelegálních překročení hranic a počtu žádostí o azyl na jednoho obyvatele v porovnání s průměrem EU). Počet osob, které mají být relokovány, má být pevně stanoven, a to do výše 40 % počtu žádostí podaných v posledních šesti měsících. Počty osob, které by měly ostatní členské státy přijmout, jsou určeny prostřednictvím distribučního klíče.“ In: *Bud'te v obraze: Znáte základní pojmy k migraci?* [online]. Slovníček pojmů. [cit. 2017 březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

⁷⁴ Common European Asylum System

⁷⁵ DEMAGOG.CZ. *A jako azyl, Ž jako Ženevská úmluva*. Demagog.cz sestavil "abecedu migrace". [online]. Vydáno: 11.9. 2015. [cit. březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://demagogcz.blog.ihned.cz/c1-64582160-a-jako-azyl-z-jako-zenevska-umluva-demagog-cz-sestavil-abecedu-migrace>

⁷⁶ Další klíčové pojmy nabízí „uprchlická abeceda“, kterou sestavil web Demagog.cz. Dostupná zde: <http://demagogcz.blog.ihned.cz/c1-64582160-a-jako-azyl-z-jako-zenevska-umluva-demagog-cz-sestavil-abecedu-migrace>

Co je islám a jaké má formy?

Dalo by se jistě uvažovat, zdali tuto podkapitolu nepojmout obšírněji a nezařadit ji do historického segmentu, nicméně pro účely této práce podle autorky postačí základní definice. Je velmi důležité rozlišovat mezi výrazem *islám* a *islamismus*.

„Zatímco islám je druhým nejrozšířenějším náboženstvím na zemi a ti, kdo jej vyznávají, jsou nazýváni muslimové, islamismus je snaha převést islámskou víru v politickou ideologii.“⁷⁷ Lapidární přesmyčkou – ne každý muslim je zároveň islamistou. Islám má svou extrémní formu, kterou svět zná především v podobě teroristických útoků. Jde o nejkonzervativnější náboženskou větev, která užívá teroru k dosažení politických či náboženských cílů. Opět lze použít dříve zmíněné paradigma – ne každý islamista je zároveň islámským radikálem.⁷⁸

Jak zmiňuje americký politik, diplomat a slavný politolog Henry Kissinger ve svém posledním díle *Uspořádání světa*, extrémní forma islámu, „povinnost věřících šířit svou víru bojem“, se nazývá *džihád*. Historické kořeny má tato radikální odnož ve snaze šířit islámskou víru po celém světě, co nejdále a nejefektivněji a klidně i silou. Možná i proto je islám nejobávanějším náboženstvím, pokud na něj budeme nazírat evoluční optikou, kdesi v pudové složce ovlivněné historickou zkušeností můžeme mít zakořeněno, že islám se rád prosazuje za každou cenu, i násilím. Kissinger ale upozorňuje, že taková snaha nemůže být nikdy absolutně uplatnitelná. „Žádná společnost nikdy neměla sílu, žádný vůdce odolnost a žádná víra energii nutnou k tomu, aby své zákony prosadila trvale na celém světě. Univerzální moc se prokázala jako nedosažitelná a islám v tomto bodě není výjimkou.“⁷⁹ Stejně jako existovalo násilí mezi křesťany, existuje mezi muslimy, stejně jako existují umírnění křesťané, existují umírnění muslimové. Mezi jednotlivými větvemi zkrátka existuje silná dichotomie, kterou je třeba citlivě vnímat.

---

⁷⁷ DEMAGOG.CZ. *A jako azyl, Ž jako Ženevská úmluva. Demagog.cz sestavil "abecedu migrace"*. [online]. Vydáno: 11.9. 2015. [cit. březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://demagogcz.blog.ihned.cz/c1-64582160-a-jako-azyl-z-jako-zenevska-umluva-demagog-cz-sestavil-abecedu-migrace>

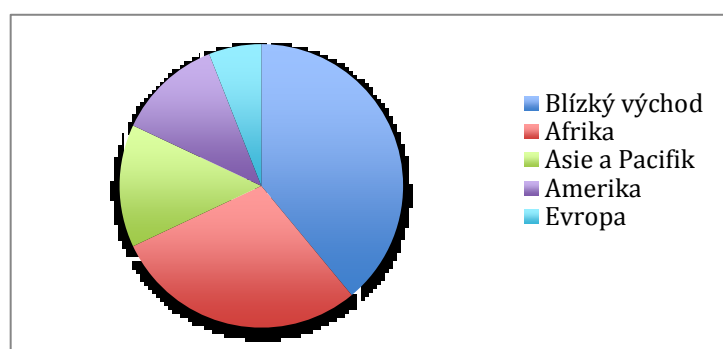
⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ KISSINGER, Henry. *Uspořádání světa - státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2016. s. 115. ISBN 978-80-7260-335-0.

1.3.2. Aktuální stav migrace v EU a hlavní migrační trasy

Každou minutu musí svůj domov opustit **24 lidí**. Nejčastějším důvodem jsou tristní či přímo život ohrožující podmínky v jejich zemích. Celkem je na světě **65,3 milionu** nuceně vysídlených osob⁸⁰ a **21,3 milionu lidí** se statutem uprchlíka. Největší počet lidí odchází ze Somálska, Afghánistánu a Sýrie. Byť to z mediální a často i politické agendy posledních let může vypadat jinak, data ukazují, že jen zlomek lidí, kteří prchají z Blízkého a Středního východu a Afriky míří do Evropy. „V Evropě je ve skutečnosti nejmenší podíl uprchlíků ze všech světových kontinentů – 6 %. Nejvíce uprchlíků (39 %) našlo zázemí v zemích Blízkého východu, o 29 % se starají africké země, 14 % jich je v Asii a Pacifiku a 12 % v Americe (Severní i Jižní).”⁸¹

Graf č. 2. Kontinentální rozložení migrace

Zdroj: data UNHCR⁸²

Vůbec nejvíce uprchlíků hostily ještě v červnu 2016 tyto země:

Turecko (2,5 milionu)

Pákistán (1,6 milionu)

Libanon (1,1 milionu)

Írán (979 tisíc)

⁸⁰ Včetně osob vnitřně vysídlených.

⁸¹ Data autorka čerpá z nově vzniklého webu Encyklopedie migrace, který si klade za cíl zodpovídat všechny zásadní otázky kolem uprchlické krize. In: [online]. *Otázky a odpovědi o migraci*. Dostupné z: <http://encyklopedie.org/otazky-a-odpovedi-o-migraci>

⁸² UNHCR. *Global trends forced displacement in 2015*. [online]. Vydáno 20.6. 2016. [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/576408cd7.pdf>

Etiopie (736 tisíc)

Jordánsko (664 tisíc)⁸³

Tolik základní přehled pro uchopení celkového, globálního pohledu na rozložení uprchlíků ve světě. Co se týče rozvrstvení konkrétních národností v evropském měřítku i v měřítku posledního uprchlického náporu na Evropu, poslední a stále trvající migrační krize mnohé změnila. Starý kontinent se z geografického hlediska stal pro migranty z Blízkého východu poměrně novou, avšak ze začátku slibnou šancí na nový život. Pro svou cestu do Evropy běženci volili několik tras:

a) Balkánská migrační trasa (východní středomořská, východní trasa)

Tato cesta začíná v Turecku, posléze vede přes Egejské moře do Řecka nebo na tamní ostrovy Lesbos, Kos. Dál migranti mířili přes balkánské státy, Makedonii, Srbsko a následně přes Maďarsko dál. To se ale zásadně změnilo na podzim roku 2015, kdy Maďarsko na hranici se Srbskem i Chorvatskem postavilo plot. Ten částečně migrační proud posunul do Chorvatska a následně Slovinska, odkud se v případě úspěchu běženci přesunuli do Rakouska, Německa a dalších zemí.

---

⁸³ Otázky a odpovědi o migraci. [online]. Encyklopedie migrace. 2017. [cit. březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://encyklopedie.org/otazky-a-odpovedi-o-migraci>.

Graf/mapa č. 3. Balkánská uprchlická cesta

Zdroj: Česká televize⁸⁴

b) Středomořská trasa

Tady vše začíná na severoafrickém pobřeží, odkud trasa míří před Středozemní moře do Itálie. Většina lidí následně míří napříč Apeninským poloostrovem do západní a severozápadní Evropy. Existuje také tzv. **západní středomořská cesta**, která vede z Maroka do Španělska nebo do jeho enkláv Ceuty a Melilly.

⁸⁴ ČT24. *Šéf rakouské diplomacie: Balkánská trasa musí zůstat uzavřená trvale.* [online]. Vydáno: 19.8.2016. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z ://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1880522-sef-rakouske-diplomacie-balkanska-trasa-musi-zustat-uzavrena-trvale

Graf/mapa č. 4: Středomořská uprchlická cesta

Zdroj: Člověk v tísni⁸⁵

V prvním roce aktuálního exodu do Evropy, v roce 2015, dorazilo do Evropy těmito trasami (a několika dalšími, minoritními) do Evropy **1 047 162 lidí**.

Doposud nashromážděná data z roku 2016 (k 19. 12. 2016) nabízejí podstatně nižší čísla, byť se mediální rétorika hovořící o „mase, proudu lidí“ v mnohém od předchozího roku nezměnila. Číslo **382 440**^{86 87} příchozích lidí do Evropy ovlivnilo několik zásadních faktorů. Asi nejvíce v praxi fungovala **dohoda mezi Evropskou unií a Tureckem**, dohoda, která změnila tvář celé uprchlické krize. Unijní lídři k ní přistoupili 18. března 2016 a oficiálně začala platit o dva dny později. V zásadě umožňuje navracet všechny nelegální migranty z řeckých ostrovů zpět do

⁸⁵ ČLOVĚK V TÍSNI. *Středomoří – migrační brána do Evropy*. [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/cs/clanky/stredomori-migracni-brana-do-evropy>

⁸⁶ *Jaká je současná situace uprchlíků na cestě do Evropy?* In: [online]. Dostupné z: <http://encyklopedie.org/otazky-a-odpovedi-o-migraci>

⁸⁷ Z toho z toho 358 156 po moři a 24 284 po souši. 4 901 je pohřešovaných, zdroj tamtéž.

Turecka. I přes mnohé mezery její uplatňování výrazně snížilo počet příchozích migrantů na evropské území.⁸⁸

Dalším signifikantním faktorem je **deziluze**, kterou mnozí uprchlíci po příchodu do Evropy zažívají. Mezi prchajícími lidmi se začaly šířit příběhy demystifikující iluzi štěstí a pohodlí, které se migrantům po absolvování náročné trasy z Blízkého východu v Evropě naskytou. Mnozí, které přímo neohrožuje krvelačná válka, jako jsou lidé v Afghánistánu, Pákistánu nebo z afrických zemí (byť je tamní situace velmi špatná z ekonomických a sociálních důvodů), si cestu často rozmysleli.

Do Evropy tak v období od ledna do října 2016 nejčastěji přijížděli lidé z následujících zemí:

(sestupně)

- **Do Itálie:** Nigérie, Eritrea, Guinea, Pobřeží slonoviny, Gambie,
- **Do Řecka:** Sýrie, Afghánistán, Pákistán, Irák, Alžírsko,
- **Do Bulharska:** Afghánistán, Irák, Sýrie, Pákistán, Írán.⁸⁹

1.3.3. Migrační fakta v ČR a klíčová kauza iráckých uprchlíků

Výše zmíněné faktory ovlivnily i migraci v **Česku**, byť u nás od začátku šlo o zcela jiný charakter migrace než v zemích, jako je Německo nebo Rakousko. Od počátku vypuknutí migrační krize jsme byli zemí **tranzitní**, tedy zemí, kterou prchající lidé nevolili jako zemi

---

⁸⁸ HÁJEK, Ondřej. *Dohoda funguje. Zadržovaných migrantů v Česku prudce ubylo*. [online]. Vydáno 16.2. 2017. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/migranti-v-cesku-policie-odhali-aktualni-data_417908.html?showTab=diskutovane

⁸⁹ In: [online]. *Jaká je současná situace uprchlíků na cestě do Evropy?* Dostupné z: <http://encyklopedie.org/otazky-a-odpovedi-o-migraci>

cílovou, kde nakonec zakotví, najdou si práci a budou žít, ale jako zemi, přes kterou se pouze dostávali do cílových destinací. Po aplikaci dohody mezi Ankarou a Bruslem ale klesla migrace plošně, tedy i ta tranzitní. Nejnovější data relevantní pro tuto práci nabízí Policie ČR za rok 2016. Loni v Česku zadržela **5 261** cizinců, kteří v zemi pobývali nelegálně. Oproti roku 2015 je to o **3 302** zadržených cizinců méně.⁹⁰ Je také nutné zmínit, že většinu z nelegálně zadržených tvořili Ukrajinci, nikoliv blízkovýchodní uprchlíci.

Velmi nízká čísla uvádí i Ministerstvo vnitra, které disponuje informacemi o aktuálním počtu migrantů a cizinců v detenčních zařízeních. Jak ukazuje aktuální statistika níže, detenční centra nejsou často ani ze čtvrtiny naplněna.

Kapacity detenčních zařízení k půlnoci z 11. na 12. dubna 2017:⁹¹

Bělá pod Bezdězem: provozní kapacita: **90**, míst obsazeno: **31**

Vyšní Lhoty: provozní kapacita: **198**, míst obsazeno: **14**

Balková: provozní kapacita: **200**, míst obsazeno: **52**

Situaci u nás výrazně ovlivňuje i postoj ministra vnitra Milana Chovance, který je dlouhodobě spíše protiimigrační. Česká republika se tak spolu s ostatními členy visegrádu stala v rámci celé migrační krize v kontextu Evropské unie jakýmsi „zlobivým žákem“, který neplní pravidla. Tato frekventovaná mediální zkratka a častý argument kritiků postoje Ministerstva vnitra se opírá o některá nezpochybnitelná fakta – nehledě na individuální postoje k uprchlické otázce. Jsme členy unijního spolku, lapidárně řečeno požíváme unijních výhod (zejména čerpáme evropské dotace) a recipročně musíme plnit také pravidla, ke kterým nás tento svazek zavazuje. EU stanovila v určité fázi uprchlické krize **kvóty**, tedy určitý počet uprchlíků (s ohledem na kapacity dané země), které členské státy musí přijmout. Tento fakt se stal dlouhodobým sporem

---

⁹⁰ HÁJEK, Ondřej. *Dohoda funguje. Zadržených migrantů v Česku prudce ubylo*. [online]. Vydáno 16.2. 2017. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/migranti-v-cesku-policie-odhali-aktualni-data_417908.html?showTab=diskutovane

⁹¹ *Aktuální informace o migraci*. [online]. [cit. březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/aktualni-statistiky.aspx>

mezi jádrem EU a středoevropským spolkem, který kvóty striktně odmítá. Tvrdá rétorika V4 podle některých expertů výrazně zhoršila pozici Česka v rámci celé unie.⁹²

Česko dostalo „za úkol“ přijmout 1 600 lidí. Dosud (duben 2017) jich přijalo 12. A podle ministra Chovance je to strop. „V současné době jsme přijali 12 lidí z asi 1 600, které bychom přijmout měli. Jak postupně prověřujeme ten zbytek, tak si myslím, že není možné přijímat nikoho dalšího. Bezpečnostní prověrka je složitá a ti lidé nejsou ochotni zůstat na místě.“⁹³ Ochotu ministra plnit kvóty nijak neovlivňuje ani fakt, že kromě zhoršené pozice Česka v rámci EU na symbolické, politické a diplomatické rovině může ČR zaplatit – i doslova. „Česko dle ministra vnitra neplánuje přijmout další migranty. „Může to znamenat, že EU s námi po září tohoto roku zahájí sankční řízení, na jehož konci může být sankce vůči ČR v rozsahu několika milionů eur. Pak je na vládě, aby vyhodnotila, jestli za to sankce stojí, nebo ne. Podle mě ano...“⁹⁴

V rámci této podkapitoly je také nutné zmínit jednu kauzu, která nejen zásadně ovlivnila postoje Čechů a české vlády k přijímání a integraci blízkovýchodních uprchlíků na naše území, ale výrazněji se otiskne i v této diplomové práci z hlediska analýzy zpravodajství TV Prima. Jde o kauzu, kterou média často pojmenovávala jako „**kauzu nevděčných iráckých uprchlíků**“ případně „**kauzu přemalovaný kravín**“.⁹⁵⁹⁶ Oficiálně šlo o projekt přesídlení iráckých křesťanů, který inicioval Nadační fond Generace 21. Týkal se zejména občanské iniciativy lidí, které silně

---

⁹² iDNES.CZ. *Expert: Česko v migrační krizi ukazuje, jak se politika dělat nemá.* [online]. Vydáno 12.10. 2016. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-s-petrem-kratochvilem-reditelem-umv-fo8-/domaci.aspx?c=A151007_181659_domaci_neh

⁹³ INFO.CZ. *Stop uprchlíkům v Česku. Vzali jsme jich 12, víc nepřijmeme, říká ministr vnitra Chovanec.* [online]. Vydáno 16.4.2017. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://www.info.cz/cesko/stop-uprchlikum-v-cesku-vzali-jsme-jich-12-vic-neprijmeme-rika-ministr-vnitra-chovanec-7980.html>

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ [online]. JANOUSH, Václav. *Iráčané z kauzy kravín jsou v Maďarsku, mohou zkusit znovu žádat o azyl.* [online]. Vydáno 17.9. 2016. . [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/iracti-uprchlici-azyl-v-cesku-utek-do-nemecka-vyhosteni-pj3-/zahranicni.aspx?c=A160916_223244_zahranicni_ale

⁹⁶ VANČOVÁ, Anna. *Poplach v jihlavské uličce: V přemalovaném kravíně žít nebudu! Kauza „nevděčného“ uprchlíka se nabaluje jak sněhová koule. Kde je pravda a kdo vyřeší „ztraceno v překladu“?* [online]. Vydáno 16.2. 2016. [cit. 2017-04-23]. Dostupné z: <https://www.krajskelisty.cz/vysocina/okres-jihlava/12246-poplach-v-jihlavske-ulicce-v-premalovanem-kravine-zit-nebudu-kauza-nevdecneho-uprchlika-se-nabaluje-jak-snehova-koule-kde-je-pravda-a-kdo-vyresi-ztraceno-v-prekladu.htm>

znepokojovala situace iráckých křesťanů poté, co severní Irák obsadili teroristé z Islámského státu a docházelo v oblasti k systematickému mučení, znásilňování a vraždám této minority.

V rámci projektu mělo dojít k přesídlení 153 lidí, konkrétně šlo o 130 vnitřně vysídlených lidí z iráckého Kurdistanu a 23 iráckých uprchlíků z Libanonu. Proces přesídlování měl probíhat ve čtyřech etapách mezi lednem a dubnem 2016.⁹⁷ První skupina iráckých křesťanských uprchlíků do Česka dorazila 24. ledna 2016. Díky nadaci mohli zamířit přímo do ubytovny v Okrouhlíku u Jihlavy, dalších 17 lidí přiletělo až na začátku února kvůli byrokratickým obtížím ze strany libanonských úřadů. 19. února pak do země dorazilo celkem 41 lidí z Iráku a o měsíc později je doplnila další, jedenadvacetičlenná skupina iráckých křesťanů – celkem šlo o 89 lidí, kteří zamířili do Prahy, do Brna a také do mladoboleslavské obce Smilovice.

Zpočátku zdánlivě poklidnou integraci brzy narušilo několik problémů. První – pro účely této práce velmi zásadní – přišel už 11. února, tedy necelé tři týdny po příjezdu první skupiny. Nadační fond upozornil na reportáž TV Prima, která se týkala integrace iráckých přesídlenců do společnosti v Jihlavě. Její autoři podle pracovníků fondu zmanipulovali rozhovor s jedním z uprchlíků. Ten si podle interpretace redaktorů Primy stěžoval na bydlení. Doslova ho nazval podle překladu „přemalovaným kravínem“. Dodal také, že radši než aby v něm žil, odejde zpět do Iráku. Ve velmi citlivé atmosféře české společnosti tento příspěvek zapůsobil jako rozbuška. Iniciativa HateFree následně od jednoho z uprchlíků získala inkriminovanou pasáž nahanou na mobilní telefon v originále a po analýze překladatele vydala prohlášení, že překlad byl zcela zmanipulovaný a že výňatky byly vytrženy z kontextu tak, aby vyjádření vyznívalo jako kritika.⁹⁸

Jak tuto kauzu identifikovat a číst? Je to velmi obtížné a mnohvrstevnaté, neboť pokud neumíme arabsky, jen velmi těžko si v tomto konfliktním případě můžeme udělat vlastní úsudek. Několik překladatelů, které si pracovníci HateFree najali, tvrdí, že šlo o manipulaci. Televize Prima to vehementně popírá. Jisté však je, že nevhodné referování o tomto případu potvrdila i Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, byť šlo o jiné reportáže než o tuto, která vešla ve všeobecnou známost. „Televize Prima minulý rok ve svém zpravodajství týkajícího se integrace

---

⁹⁷ WIKIPEDIA. *Nadační fond Generace 21. Přesídlení iráckých křesťanů.* . [online]. [cit. 2017-04-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Nada%C4%8Dn%C3%AD_fond_Generace_21

⁹⁸ Celé prohlášení HateFree dostupné zde: <http://forum24.cz/hate-free-tv-prima-zmanipulovala-reportaz-o-irackych-uprchlicich/>

uprchlíků z Iráku na území České republiky podle Rady pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV) porušila zákon. Celkem čtyři zpravodajské příspěvky odvysílané v rámci hlavní zpravodajské relace Zprávy FTV Prima byly neobjektivní a manipulovaly s diváky. (...) K porušení zákona mělo dojít v období od 28. března do 17. dubna 2016. Příspěvky informovaly o údajném křivém nařčení provozovatele televize Prima z manipulace zpravodajským materiálem, jenž se vztahoval k tématu integrace uprchlíků z Iráku na území České republiky.⁹⁹ Rada nejvíc kritizuje fakt, že příspěvky „neoddělovaly hodnotící komentáře od informací zpravodajského charakteru.“¹⁰⁰

Detaily o této kauze považuje autorka za klíčové pro další segmenty diplomové práce, protože i když se analýza nezaměřuje na období, ve kterém byla kauza medializována, televize Prima ji často reflektuje ve svém zpravodajství dodnes a budí pozornost i rok po jejím vypuknutí, čemuž se dále budeme věnovat v praktické části.

Možná ještě více ale vnímání české veřejnosti v souvislosti s touto kauzou ovlivnily následující, pozdější události, které se způsobem mediálního pokrytí tolik nespojují. Na začátku dubna totiž skupina dvaceti pěti iráckých uprchlíků ubytovaných u Jihlavy odjela v pronajatém autobuse do Německa. U hranic je zadržela tamní policie a následovalo přetahování mezi Berlínem a Prahou o to, kdo si uprchlíky převezme. O týden později 7. dubna 2016 pak z Česka odjela další skupina iráckých křesťanů, které ubytovali v Brně. Ti zamířili zpět do Iráku.¹⁰¹ O pár dní později o pasy požádala třetí skupina dříve přesídlených lidí. Na základě těchto událostí tak v dubnu vláda ukončila celý projekt s tím, že byl neúspěšný.

Zhruba polovina lidí tu zůstala a ředitel Organizace pro pomoc uprchlíkům Martin Rozumek zmiňuje, že u nich dochází k poměrně úspěšné integraci, byť to v mediální krajině na rozdíl od odchodu zbylé skupiny příliš nerezonuje. „Ta druhá polovina, tedy ti, co jsou v Praze a na severní Moravě, té se daří velmi dobře a snaží se integrovat. Je to krásný příklad toho, jak spolupracuje nezisková organizace s jinými institucemi a jak ta integrace může dobře zafungovat.“

---

⁹⁹ ROMEA. RRTV: *Televize Prima porušila zákon. Manipulovala v reportážích na svou obranu v kauze iráckých uprchlíků.* [online]. Vydáno 12.1. 2017. [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/rrtv-televize-prima-porusila-zakon-manipulovala-v-reportazich-na-svou-obranu-v-kauze-irackych-uprchliku>

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Údajně z důvodu stesku po domově u starších členů skupiny.

To, že část se rozhodla vrátit zpátky a část odejít do Německa, protože tam měli příbuzné, tak je to život a potvrzuje to, že ČR není pro řadu uprchlíků cílovou zemí.¹⁰²

Z výše uvedeného vyplývá zvláštní disproporce mezi skutečným stavem věcí, tedy mezi reálnými počty lidí, kteří v rámci onoho posledního exodu z Blízkého východu přišli, a mezi obavami a rétorikou nejen valné části národa, ale i politiků, kteří by v této chvíli měli sehrát právě onu roli upřesňující, uklidňující a vysvětlující. Podobné kauzy, jako je ta s iráckými uprchlíky, pak jen přiživují strach a chaos a oprávněně vzbuzují otázky nad možnostmi integrace lidí ze vzdálených krajin, na čemž se výraznou měrou podílí i neprofesionalita mnohých médií.

---

¹⁰² BLESK. *Uprchlický rok 2016: „Nevděční“ Iráčané, Merkelová v Praze a Zemanovy deportace.* [online]. In: *Duben: Chovancova stopka projektu s Iráčany.* Vydáno: 26.12. 2016. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: http://www.ble.sk.cz/clanek/zpravy-uprchlicka-krize/437522/uprchlicky-rok-2016-nevdecni-iracane-merkelova-v-praze-a-zemanovy-deportace.html?utm_source=blesk.cz&utm_medium=copy

1.4. Vnímání cizinců/migrantů českou majoritní společností

V rámci snahy o nastínění způsobu percepce uprchlíků a běženců v ČR je nutné rozlišovat několik etap. Podle předního českého experta na migraci Dušana Drbohlava se totiž v 90. letech a v první dekádě nového milénia vnímání většinové české společnosti v tomto ohledu posunulo spíše pozitivním směrem. „Celkový přehled výsledků vybraných výzkumů veřejného mínění provedených v Česku v 90. letech minulého století a v prvním desetiletí 21. století ukázal, že v české společnosti existuje jistý všeobecný kladný posun od méně vstřícných k tolerantnějším postojům vůči cizincům a migrantům.“¹⁰³ Výsledky zmíněného průzkumu zároveň potvrzují hypotézu, že vnímání a postoje české společnosti k cizincům a migrantům ovlivňuje celá řada procesů a proměnných. „Bylo prokázáno, že postupné zlepšování situace není lineární, přímočaré. Vývoj může být ovlivněn různými „rušivými vlivy“, které způsobují odchylky výsledků od očekávaného směru.“¹⁰⁴ Hodnocení těchto postojů také ovlivňuje řada vnitřních rozporů, které se při zkoumání této problematiky objevují a je velmi obtížné je relevantně zhodnotit. „Například se ukázalo, že v čase pozorovaný pozitivní vývoj postojů vůči vybraným skupinám migrantů (podle etnického původu či národnosti) nekorresponduje se silicím názorem, že by se cizinci měli plně přizpůsobit české kultuře a společnosti.“¹⁰⁵

Tradiční rozpor ukazuje třeba fakt, že po dlouhou dobu byli u české společnosti pozitivněji vnímáni například Vietnamci než cizinci z postsovětských republik. „Negativní vnímání postsovětských migrantů, zjevně pramenící z inercie dopadů okupace země v roce 1968, přinejmenším na jistou dobu převážilo potenciální význam a „sblíživí roli“ kulturní blízkosti obou sledovaných skupin.“¹⁰⁶ Tento konkrétní příklad tak ilustruje důležitý fakt, že vnímání té konkrétní skupiny cizinců/migrantů/uprchlíků v realitě ovlivňuje například aktuální společenská nálada, dílčí události (viz výše kauza iráckých uprchlíků) či osobní antipatie založené na dějinné zkušenosti. Panuje tak určitá dichotomie ve vnímání cizinců a migrantů. Pokud bychom měli porovnat faktory ovlivňující takové vnímání, velmi podobné jsou v zemích visegrádu. Polsko, Maďarsko a Slovensko mají řadu společných rysů v souvislosti s migračními procesy. To je

---

¹⁰³ DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2010. s. 159. ISBN 978-80-7419-039-1.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

samozejmě dáno geografickou polohou, ale i historickou zkušeností. Také proto nejspíš právě středoevropský spolek dával v rámci EU tak silně najevo, že jakékoliv nucené přerozdělování migrantů odmítá, byť se k podobným situacím tyto země vstupem do EU zavázaly.

Jinak také odlišné kultury vnímají lidé ve městech a jinak na venkově. Tuto médii hodně podporovanou a často nevhodně akcentovanou myšlenku potvrzuje řada konceptů a studií. Například slavná studie amerického sociologa německého původu Luise Wirtha z roku 1938 *Urbanism as a Way of Life* charakterizuje městského člověka ve srovnání s člověkem nedotknutým urbanizací jako jedince vynalézavého, člověka co rád experimentuje, je spíš tolerantní a sekularizovaný a navazuje méně závazné interakce. Oproti člověku „neměstskému“ není v zajetí předsudků, lokálních zvyklostí a tradic.¹⁰⁷

Pozitivní posun směrem k chápavější a tolerantnější společnosti, který podle Drbohlava dominoval v poslední a první dekádě, se výrazně změnil s poslední migrační krizí. Česko aktuálně patří mezi země, které se nadprůměrně bojí cizinců, a podle průzkumu Eurobarometru patříme mezi pět evropských států, které se nejvíce obávají imigrace.¹⁰⁸ Průzkum z roku 2015 (roku, kdy naplno vypukla poslední migrační krize) ukazuje, že 31 % respondentů by nechtělo mít za souseda cizince a 20 % pak člověka s jiným náboženským přesvědčením. Tento strach podle průzkumů úzce souvisí i s nadhodnocováním počtu cizinců a migrantů na našem území. Ačkoliv je toto číslo už léta v zásadě stejné a nijak extrémně se nemění, jak ukázal i historický segment tohoto textu, lidé mají pocit, že tento počet vytrvale roste – a jde o nadhodnocení zhruba trojnásobné. „Je přitom příznačné, že nadhodnocujeme především počet cizinců ze zemí třetího světa a z východu, tedy těch, kterých se nejvíce obáváme.“¹⁰⁹

---

¹⁰⁷ UHEREK, Z., HONUSKOVÁ, V. OŠŤADÁLOVÁ, Š. GUNTER, V. *Migrace: historie a současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. s. 127. ISBN 978-80-905942-9-6

¹⁰⁸ PROKOP, Daniel. *Proč se bojíme cizinců*. In. KOLEKTIV AUTORŮ, eds. LYONS, P., KINDLEROVÁ, R. *47 odstínů české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2015. s. 224. ISBN 978-80-7330-280-1.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 225.

1.4.1. Kulturní specifika muslimské komunity v České republice

Jelikož se tato práce věnuje poslední migrační krizi, v níž dominovala migrace z blízkovýchodních zemí s hlavním muslimským náboženstvím, je vhodné se věnovat právě i percepci islámu v ČR. Ta v sobě totiž nese mnohá kulturní specifika. Je to dáno i tím, že na rozdíl od mnoha jiných evropských zemí nemá přítomnost muslimů na českém území historicky pevnou oporu.¹¹⁰ Muslimové sice byli v českém prostoru přítomni už od 16. století, jejich počet i vliv ale byl natolik marginální, že se až do začátku století dvacátého na našem území neobjevovaly výraznější reakce na tuto komunitu.¹¹¹ Je pozoruhodné, že rakousko-uherský zákon z roku 1912 upravoval existenci islámu až do roku 2004. Díky zákonu o církvích a náboženských společnostech (Č. 3/2002 Sb.) se později pozice muslimů jako náboženské komunity v ČR usadila. Počet muslimů v ČR není úplně jistý, poslední sčítání lidu v roce 2011 eviduje číslo 3 400, podle sociologů je to ale až 22 tisíc.

I přes osvětovou aktivitu brněnské a pražské islámské komunity průzkumy ukazují na velmi nízkou vzdělanost české populace v souvislosti s islámem. „Podle analýzy týmu dr. Topinky o úspěšnosti integrace muslimů v české společnosti vykazují občané zcela zásadní neznalost islámu.“¹¹² I z důvodu častého strachu českých obyvatel z vyznavačů islámu průzkumy ukazují, že muslimové se v ČR necítí dobře a často jsou tu jen dočasně. „Pro muslimy je pocit uznání velmi důležitý, neboť vychází z tradičního blízkovýchodního pojetí lidské cti.“¹¹³ Vliv v této otázce také hraje spíše nečinnost tuzemské vlády, která – jak ukazuje poslední exodus – řeší tuto otázku až tehdy, pokud nastane krize, jinak se ale problému migrace a integrace cizinců věnuje spíš nárazově a okrajově.¹¹⁴

---

¹¹⁰ Viz podkapitola o islámu v historickém segmentu práce, s. 38.

¹¹¹ DĚKANOVSKÁ, Kateřina. Kulturní specifika muslimů v České republice. In. KOLEKTIV AUTORŮ, ed. CHRISTIAN SCHEU, H. Migrace a kulturní konflikty. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2011. s. 194. ISBN 978-80-87284-07-0.

¹¹² Tamtéž, s. 196.

¹¹³ DĚKANOVSKÁ, Kateřina. Kulturní specifika muslimů v České republice. In. KOLEKTIV AUTORŮ, ed. CHRISTIAN SCHEU, H. Migrace a kulturní konflikty. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2011. s. 196. ISBN 978-80-87284-07-0.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 209.

1.5. Vymezení zkoumaných mediálních institucí – České televize a TV Prima a jejich hlavních zpravodajských relací

Dříve než přistoupíme k analýze, je vhodné ještě stručně definovat mediální instituce, v rámci jejichž hlavních zpravodajských relací budeme provádět praktický rozbor, neboť aspekty, které při referování o migrační krizi volí, silně ovlivňuje jejich postavení, jejich ukotvení v rámci legislativního i společensko-mediálního prostoru a v neposlední řadě také jejich cílové publikum.

1.5.1. Česká televize a její postavení v českém mediálním systému

Českou televizi jakožto instituci definuje zákon. Je institucí veřejné služby v oblasti televizního vysílání a takto byla zřízena k 1. lednu 1992. Sídlí na Kavčích horách, generálním ředitelem je Petr Dvořák. Zákon o České televizi (483/1991 Sb.) jako soubor hlavních úkolů veřejné služby v oblasti televizního vysílání vymezuje tyto základní povinnosti, kterými se televize musí řídit:

- a)** „poskytování objektivních, ověřených, ve svém celku vyvážených a všestranných informací pro svobodné vytváření názorů,
- b)** přispívá k právnímu vědomí obyvatel České republiky,
- c)** vytváření a šíření programů a poskytování vyvážené nabídky pořadů pro všechny skupiny obyvatel se zřetelem na svobodu jejich náboženské víry a přesvědčení, kulturu, etnický nebo národnostní původ, národní totožnost, sociální původ, věk nebo pohlaví tak, aby tyto programy a pořady odrážely rozmanitost názorů a politických, náboženských, filozofických a uměleckých směrů, a to s cílem posílit vzájemné porozumění a toleranci a podporovat soudržnost pluralitní společnosti,
- d)** rozvíjení kulturní identity obyvatel České republiky včetně příslušníků národnostních nebo etnických menšin,
- e)** výroba a vysílání zejména zpravodajských, publicistických, dokumentárních, uměleckých, dramatických, sportovních, zábavných a vzdělávacích pořadů

a pořadů pro děti a mládež.“¹¹⁵

Kromě zmíněného zákona se ČT také musí řídit kodexem, který definuje celou řadu regulí, které musí její pracovníci dodržovat. Je logické, že na veřejnoprávní média jsou kladeny mnohem větší nároky než na jiná v soukromých rukou. Očekává se od nich, že budou víc než kterákoliv jiná média dodržovat profesionalitu a budou klást důraz na kvalitu informací i obsahů celkově.

1.5.1.1. Hlavní zpravodajská relace Události

Pod názvem Události ČT svou hlavní zpravodajskou relaci vysílá už od roku 1993. Před pěti lety prošla zásadní změnou, dostala nové studio, znělku, grafiku i moderátory a hlavně prodloužila stopáž na současných cca 45 minut. To umožnilo dostat do relace i minoritní témata a podstatně více se v ní začalo objevovat i zahraniční zpravodajství. V její půlce se objevuje Pohled Událostí, který se věnuje hlavnímu tématu. Události začínají každý den v 19:00 hodin.¹¹⁶

1.5.2. FTV Prima a její postavení v českém mediálním systému

Televizní stanice Prima neboli FTV Prima je komerční televizní stanicí, která v České republice vznikla v roce 1993 jako vůbec první soukromá televize. Poprvé vysílala 20. června 1993, tehdy pod názvem FTV Premiéra (aktuálním názvem se tak vrací ke kořenům). V roce 1994 začala vysílat po celé ČR. Sídlí v pražské Libni a jejím generálním ředitelem je v současnosti Marek Singer.¹¹⁷

Redaktoři zpravodajství se neřídí ve svém fungování zákonem jako pracovníci ČT, ale etickým kodexem Asociace televizních organizací.¹¹⁸ Dokument vydaný ATO jako všeobecně platný kodex je chápán coby etické minimum, jehož cílem má při vytváření zpravodajských

---

¹¹⁵ ČT. *Zákony. / Zákon o ČT.* . [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/zakony/>

¹¹⁶ Čerpáno z osobních vědomostí a ze stránky <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1097181328-udalosti/>

¹¹⁷ WIKIPEDIA. *Prima (televizní stanice).* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Prima_\(televizn%C3%AD_stanice\)#Zpravodajstv.C3.AD_FTV_Prima](https://cs.wikipedia.org/wiki/Prima_(televizn%C3%AD_stanice)#Zpravodajstv.C3.AD_FTV_Prima)

¹¹⁸ Viz přílohy.

obsahů být zejména naplňování práva veřejnosti na informace v rámci zájmů a cílů demokratické společnosti. V kodexu jsou zakotveny kromě ostatních (často problematických) aspektů novinářské, redaktorské a zpravodajské práce i specifika televizní tvorby, které například zavádějí povinnost klást při volbě záběrů důraz na lidskou důstojnost.¹¹⁹

1.5.2.1. Hlavní zpravodajská relace Zprávy FTV Prima

Hlavní zpravodajská relace FTV Prima jsou Zprávy FTV Prima. Oficiální definice televize zní: „Svižné, přesné, užitečné. Zprávy TV Prima vám přinášejí přehled nejdůležitějších a nejzajímavějších událostí uplynulého dne doma i ve světě. Sledujeme vše, co ovlivní vaše životy.“¹²⁰ Začínají každý den v 18:55 a samotné zpravodajství trvá cca 30 minut, v 19:25 už následují Krimi Zprávy, po nich Divácké zprávy a TopStar. Skladba zpravodajského hlavního vysílacího času se tak u obou televizí výrazně liší.

---

¹¹⁹ ATO. Etický kodex zpravodajství a publicistiky. [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.ato.cz/pravni-agenda/samoregulace/eticky-kodex-zpravodajstvi-a-publicistiky> I Vybrané pasáže týkající se tématu nabízím v příloze, od s. 117.

¹²⁰ In: [online]. *O pořadu*. Dostupné z: <http://www.iprima.cz/porady/zpravy-ftv-prima/o-poradu>

2. PRAKTICKÁ ČÁST

Jak jsem zmiňovala v úvodu, cílem této práce je postihnout hlavní aspekty, které zvolené mediální instituce volí při referování o migrační krizi. Dílčí analýza má v zásadě ukázat, jakými prostředky tato dvě audiovizuální média dosahují výsledku, tj. mediálního obsahu s tématem uprchlické krize. Analýza si klade za cíl identifikovat, jaká jsou hlavní témata v mediální debatě o uprchlících/migrantech, jak a jestli vůbec daná média ve svých hlavních zpravodajských relacích prezentují příčiny problému, jaké návrhy případně předkládají coby řešení, jaký při tom volí jazyk, jak pracují s obrazem atd. Praktickou část práce jsem rozdělila do dvou segmentů – metodologického, kde představím metodiku celého výzkumu, a segmentu samotné praktické analýzy.

metodologická část

2.1. Zvolená metodologie

V rámci výše stanovených cílů byla pro tuto práci dominantně zvolena **metoda kvantitativní obsahové analýzy**, která „zkoumá, jakými tématy se média zabývají a jak velký prostor jim věnují. Je schopna popsat proměnu mediálních obsahů v delším časovém horizontu.“¹²¹ Zkoumání tematické agendy patří podle autorů knihy *Metody výzkumu médií* k již tradičnímu námětu výzkumu mediálních obsahů. Tato metoda svými parametry umožňuje objektivní a ověřitelné výsledky. Kvantitativní textová analýza, tj. obsahová analýza, také dovoluje zpracovat větší množství dat, patří mezi nejvyužívanější metody při výzkumu masových médií, je systematická a díky měřitelným proměnným i objektivní. V případě analýzy zpravodajství ČT se tak autorka snáze vyhne subjektivnímu zatížení vzhledem k aktivnímu působení v zahraniční redakci ČT.¹²² Klíčové je však při jejím zpracovávání dodržet tři základní prvky:

---

¹²¹ TRAMPOTA, T., VOJTĚCHOVSKÁ, M. *Metody výzkumu médií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. s. 100. ISBN 978-80-7367-683-4.

¹²² Nutno zde také poznamenat, že žádný z vybraného zkoumaného vzorku reportáží či příspěvků nezpracovávala sama diplomantka.

- **Systematičnost** – jasně formulovaný postup;
- **Objektivitu** – ne subjektivní předpojatost;
- **Operacionalizaci** – zhotovení výzkumné metody a klasifikace proměnných.

Zároveň však lze v práci pozorovat i prvky metody **ontologického kvalitativního výzkumu**, neboť i přes design výzkumu, stanovené proměnné, hypotézy a další faktory kvantitativní obsahové analýzy (design výzkumu zmiňují podrobněji v další části) je analýza do jisté míry i výsledkem reality konstruované výzkumníkem, tedy autorkou práce. Nelze tak definovat tuto práci pouze jako výsledek kvantitativního statistického výzkumu, ale i jako produkt metody, která využívá individuální náhled na svět a jeho interpretaci, zvláště v případě hodnocení individuálních kauz a osudů ve zkoumané problematice.¹²³ Celkově je tak možné metodiku definovat jako kombinaci kvantitativní obsahové analýzy a kvalitativní textuální analýzy.

2.1.1. Stanovené výzkumné otázky a hlavní hypotézy plus kauza, která jejich formulaci ovlivnila

Vzhledem k tomu, že poslední migrační krize ještě v akademickém světě z důvodu aktuálnosti příliš nerezonuje,¹²⁴ je třeba si stanovit výzkumné otázky. „Výzkumnou otázku volíme zpravidla tehdy, když zkoumáme zcela novou oblast, ke které nemáme k dispozici předchozí výzkumy (...).“¹²⁵ Jako inspirace v ustanovování metodiky i hlavních otázek a hypotéz mi ale posloužily výsledky analýzy výzkumného týmu Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, kterou na podzim 2015 zpracovávali Mgr. Michal Tkaczyk, Mgr. Pavel Pospěch, PhD., a Mgr. Jakub Macek, PhD. Jde o komparaci příspěvků v Událostech v ČT a v Televizních novinách v TV Nova, výzkumný vzorek stejně jako analyzované období se tak liší, základní klíčové otázky v rámci analýzy se ale shodují, i proto se práce jejich designem výzkumu nechala inspirovat.¹²⁶

¹²³ Viz kauza iráckých uprchlíků.

¹²⁴ Dá se očekávat, že skutečně měřitelné a komplexní výsledky toho, jak média ovlivňovala uprchlickou krizi, bude možné sesbírat a zanalyzovat až za několik let.

¹²⁵ TRAMPOTA, T., VOJTĚCHOVSKÁ, M. Metody výzkumu médií. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. s.100. ISBN 978-80-7367-683-4.

¹²⁶ Celá analýza dostupná zde: <http://www.hatefree.cz/blo/analyzy/1304-analyza-medialniho-pokryti-uprchlicke-krize>

Základní stanovené výzkumné otázky tedy zní:¹²⁷

VO1: Jaká jsou hlavní témata příspěvků? (Na co se mediální instituce ve svých obsazích v rámci daného tématu nejvíce zaměřují?)

VO2: Jak instituce referují o dopadech migrační krize z hlediska teritoriality? (Zajímají je víc dopady v ČR, v EU nebo v jiných konkrétních zemích?)

VO3: Do jaké míry se média věnují zkoumání příčin a návrhů řešení v zemích, odkud uprchlíci utíkají? (A jak tyto faktory interpretují?)

VO4: Jak často se ve zkoumaných příspěvcích objevuje lidskoprávní aspekt? (Pomoc uprchlíkům, situace v uprchlických táborech atd.)

VO5: Jaká je formální stránka příspěvků? Jaký jazyk a audiovizuální kódy zkoumaná média ve svých příspěvcích o uprchlících volí?

VO6: Jací aktéři se v příspěvcích objevují? (Kdo se k problematice vyjadřuje?)

VO7: Jak jsou prezentováni sami uprchlíci? Jaké vlastnosti a charakteristiky jim média přisuzují?

2.1.2.1. Argumentace stanovených hypotéz a kauza protiuprchlické linie TV Prima

K analýze autorka sestavila následující **hypotézy**, jejichž podobu výrazně ovlivnila událost, která ještě v rámci této práce nebyla zmíněna, pro legitimizaci stanovených hypotéz je ale nezbytné ji v tomto momentě čtenářům přiblížit. Je také vhodné zmínit, že autorka si téma vybrala dříve, než následně popsaná kauza v mediálním světě vypukla.

Server **HlídacíPes.org** přinesl v květnu loňského roku zásadní informaci o tom, že vedení FTV Prima zastává oficiální antiuprchlickou linii a že tudíž nařídilo svým redaktorům, aby uprchlickou tematiku prezentovali jako hrozbu, zlo, celkově ji podávali se značně negativní rétorikou a tonalitou. Redaktoři Hlídacího psa jako důkaz přinesli uniklou nahrávku z porady s datem 7. září, na které šéfredaktorka Jitka Obzinová tuto linii svými slovy potvrzuje. Výňatek z klíčové nahrávky: „Jsme tady všichni zaměstnaní, máme zaměstnavatele, který má nějaký postoj. Jestliže ho akceptuji já, akceptuje ho vedoucí vydání, tak vy prostě poslechnete příkazů

---

vedoucího vydání. (...) Pokud to tak není, tak vlastně neakceptujete fakt, že jste tady zaměstnaní, a pak nemá cenu, abyste tady byli zaměstnaní.“¹²⁸

TV Prima se ohradila s tím, že jde o spekulaci, důkazní materiál nijak blíže nespecifikovala. Autorce práce ale tyto mechanismy potvrdil i bývalý novinář TV Prima Jan Novák, který nyní pracuje pro pořad 168 hodin v ČT. Skrze facebookovou komunikaci uvedl, že k tomu, co Hlídací pes popsal, skutečně docházelo. „Samozřejmě mohu potvrdit to, co bylo v článcích napsáno. Nemám, co bych řekl nad rámec toho, co bylo napsáno. (...) Samozřejmě vím, jaké jsou poměry na Primě, jak a kdo to tam zkresluje a drží předepsanou agendu, jenže nejsem primární zdroj těchto informací.“¹²⁹ Ze dvou zdrojů, navíc podpořených autentických záznamem a výpovědí insidera, už lze usuzovat, že v nějaké míře k ovlivňování zpravodajství zřejmě docházelo. Hypotézy se proto autorka snažila nastavit tak, aby tento fakt alespoň částečně reflektovaly, ale zároveň aby nedocházelo k neoprávněné demonizaci zpravodajství FTV Prima, a naopak k apriorní glorifikaci zpravodajství ČT. Zdůrazňuji, že autorce v rámci této práce jde hlavně o objektivní, využitelnou analýzu založenou na faktech.

Stanovené hypotézy tedy jsou:

H1: Zkoumaná média o migrační krizi informují hlavně v negativní konotaci konfliktu, krize, problému.

H2: Spíše než řešení krize v zemích, odkud migranti přecháží, vybraná televizní média zajímá vliv evropské migrační krize na ČR.

H3: Budou převládat ta témata, která naplňují klíčové zpravodajské hodnoty, zejména hodnoty *dopadu, aktuálnosti, negativity, blízkosti a osobního zaujetí*.

H4: Televize Prima bude volit emocionálnější rétoriku při referování o uprchlících než veřejnoprávní Česká televize.

H5: V případě referování o uprchlické krizi v jiných zemích než v Česku bude jako zdroj dominovat agenturní zpravodajství, nikoliv zpravodajství z místa.

---

¹²⁸ *Nahrávka z klíčové porady TV Prima k uprchlíkům. “Vedení televize má názor a vy ho budete respektovat.”* In: [online]. cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://hlidacipes.org/nahravka-z-porady-zpravodajstvi-tv-prima/>

¹²⁹ Novák, Jan. *Tv Prima a její antiuprchlická linie a ovlivňování redaktorů*. 19. dubna 2017. [cit. 2012-04-20]. Osobní komunikace přes Facebook.

H6: Česká televize bude o uprchlících z titulu média veřejné služby informovat ve zkoumaném období častěji než komerční televizní stanice.

H7: Jazyk reportáží bude často zaměřovat pojmy uprchlík a migrant a bude mít spíše negativní tonalitu.

H8: Výběr mluvčích ve zkoumaných příspěvcích bude reflektovat cíl reportáže a subjektivní názor autorů příspěvků.

H9: Při rozhodování o zařazení události do struktury hlavní zpravodajské relace bude převládat zpravodajská hodnota blízkosti.

2.1.2. Design výzkumu (výzkumné období, argumentace výzkumného vzorku, kódovací kniha)

Výběrový soubor je ohraničen podzimem loňského roku a jarem roku letošního. Analýza tedy začíná v **říjnu 2016** a končí v **březnu 2017**. Pro tento vzorek je hned několik důvodů, ten nejvýznamnější je fakt, že televize Prima archivuje svou zpravodajskou relaci online pouze několik týdnů. Období rozpuku a vyvrcholení migrační krize tedy u stanovených médií nebylo možné zkoumat, alespoň se ale práce snaží být aktuální. Faktory, které jsou v textu zmíněny výše (aplikace dohody Ankary s Bruslem, víc informací o iluzi „otevřená náruč Evropy“, atd.) sice výrazně celý problém utlumily, rozhodně ale nevyzvěly, což často nekorespondovalo s mediální agendou. Analýza v méně exponovaném období uprchlické krize tak nabízí zajímavé výsledky z hlediska způsobu a frekvence referování o celém problému v době, kdy už to není tolik horké téma a kdy je zapotřebí přistupovat k věci spíš z hlediska rozumu než emocí. Metodou **náhodného výběru** byl v každém zkoumaném měsíci (tedy v říjnu, listopadu, prosinci, lednu, únoru a březnu) zvolen jeden týden, který je pak analyzován u obou televizních stanic a jejich hlavních zpravodajských relací shodně. Celkem je předmětem analýzy **83** zpravodajských relací¹³⁰ a **46**¹³¹ příspěvků.

Jednotkou výzkumu je zde zpravodajský příspěvek, ať už jde o kombinovanou zprávu, tedy příspěvek, který je kombinací vlastního textu a agenturních materiálů, nebo o původní reportáž z místa. Do příspěvků v rámci této analýzy zahrnuji i případné zpravodajské vstupy

---

¹³⁰ Události 24. 12. nevysílaly.

¹³¹ Jejich operacionalizaci zmiňuji v následujícím odstavci.

s rozhovory nebo čtené zprávy. Základním souborem výzkumu jsou všechny zpravodajské příspěvky, které se dotýkaly migrační agendy, ale i sekundární tematika, tedy události, které s migrací v druhém plánu souvisejí, byť to v daném souboru není hlavním tématem (například terorismus, bezpečnostní témata, integrace cizinců apod.) V rámci jednotlivých příspěvků byly analyzovány i výpovědi, tedy součásti příspěvků, které se dotýkaly analyzovaného tématu.

K samotné **operacionalizaci výzkumu** – k zodpovězení výzkumných otázek a potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz bylo zapotřebí si určit konkrétní konstrukční mechanismy, jinými slovy proměnné, skrze něž bude výzkum prováděn. Podle autorů knihy *Metody výzkumu médií* je „jádrum celé kvantitativní obsahové analýzy konstrukce obsahových kategorií jednotlivých proměnných, kterých mohou zkoumané jednotky analýzy nabývat“.¹³² Při analyzování zkoumaného mediálního produktu bylo vybráno *a priori kódování*, které „... ustavuje kategorie před samotným sběrem dat na základě určité teoretické nebo racionální úvahy“.¹³³

Soustava proměnných je tedy následující:

Téma – kód :

aktuální uprchlické dění v zemích EU

uprchlické kvóty

politická jednání o migrační krizi

bezpečnostní témata

terorismus (konkrétně útoky v Evropě)

Teritorialita – kód :

uprchlické dění a jeho dopady v zemích EU (mimo ČR)

uprchlické dění a jeho dopady v ČR

příčiny migrace do Evropy a situace v zemích, odkud prchají (mimo EU)

¹³² TRAMPOTA, T., VOJTĚCHOVSKÁ, M. *Metody výzkumu médií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. s. 106. ISBN 978-80-7367-683-4./ Metodologii čerpám částečně i ze své bakalářské práce, kde jsem zkoumala jiné téma podobnou metodou.

¹³³ Tamtéž.

Lidskoprávní aspekt – kód:

informace o dění v uprchlických táborech

situace uprchlíků v EU (z hlediska životní úrovně, zdraví, bezpečnosti atd.)

další humanitární faktory migrační krize

Jazykové a vizuální kódy – kód:

negativní rétorika

pozitivní rétorika

neutrální rétorika

negativní tonalita

pozitivní tonalita

neutrální tonalita

nevhodné vizuální doprovody

vhodné vizuální doprovody

Mluvčí – kód:

politik

lidskoprávní aktivista

uprchlík/migrant

další

Zdroj – kód:

původní materiál od zpravodaje/reportéra

kombinovaná zpráva

Zpravodajská hodnota – kód:

negativita

blízkost

konflikt

personalizace/osobní zaujetí

překvapení

Intenzita pokrytí tématu (v daném týdnu konkrétního měsíce) – kód:

počet příspěvků

v případě aktuálního dění

v rámci kontextu

Zpravodajský žánr – kód:

čtená zpráva

reportáž

zpravodajský vstup

2.2. Analýza vysílání České televize a TV Prima na konkrétním časovém období

Na následujících stranách jsem se skrze vlastní sběr dat na základě stanovených proměnných pokusila vyhodnotit konkrétní aspekty, které v daném období rozhodovaly o podobě zpravodajství spojeného s uprchlíky dvou klíčových tuzemských televizních stanic. Celostátní televize podle aktuálních výzkumů zůstávají i přes boom sociálních médií a nejrůznějších online televizních projektů stále hlavním zdrojem informací pro většinu Čechů.¹³⁴ ¹³⁵Touto optikou tak lze předpokládat, že v rámci agenda-settingu si televize stojí z hlediska možného vlivu pořád velmi vysoko.

Nejdříve přistoupím k analýze Zpráv FTV Prima¹³⁶, stejný výzkum práce představí u hlavní zpravodajské relace ČT Události: V první části se zaměřím na základní charakter zkoumaného souboru. Tento poměrně detailní souhrn nesoucí kvalitativní prvky je zde v plném znění uveden i kvůli lepšímu pochopení závěrečné kvantitativně obsahové analýzy. Na závěr se pokusím zodpovědět výzkumné otázky a potvrdit, či vyvrátit stanovené hypotézy a v závěru shrnout hlavní výsledky této práce.

---

¹³⁴ 1: Macek, J., Macková, A., Škařupová, K. & Waschková Císařová, L. 2015. Stará a nová média v každodennosti českých publik (výzkumná zpráva). Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/blo/analyzy/1304-analyza-medialniho-pokryti-uprchlicke-krize>

¹³⁵ Byť u mladší generace začínají televizi převažovat sociální sítě a online projekty.

¹³⁶ Dále už jen Zprávy.

2.2.1. Mediální obraz uprchlické krize ve zkoumaném období v hlavní zpravodajské relaci TV Prima *Zprávy FTV Prima*

2.2.1.1. Říjen 2016

V rámci října jsem si jako výzkumný vzorek zvolila náhodným výběrem první týden, týden **od 3. do 9. 10.** Šlo o týden, kdy se v ČR volilo do zastupitelstev krajů a analýzu to samozřejmě ovlivnilo. Přesto TV Prima zpravodajství o uprchlících zcela neopomíjela. V **pondělí 3. 10.** přinesla informaci o maďarském referendu, v nichž tamní obyvatelé odmítli uprchlické kvóty. Redaktoři nezamlčeli ani fakt, že bylo hlasování kvůli nízké účasti neplatné. Celkový jazyk zprávy byl informativní, stručný, jasný a vyhýbal se komentativnímu tónu.

V **úterý 4. 10.** uvedli moderátoři Karel Voříšek a Klára Doležalová ve studiu zpravodajský vstup redaktora Zbyňka Zykunda, který se zúčastnil semináře v PSP ČR, jehož cílem bylo prozkoumat možnosti integrace migrantů v Evropě. Hned první věta moderátorky: „*Evropa by se u nás mohla učit, jak integrovat cizince*“ je klasickým případem záměny citátu/výroku za fakt. Až poté následuje informace, že výrok pochází z úst „vysokého úředníka Ministerstva vnitra, ředitele odboru azylové a migrační politiky Tomáše Haišmana“. V případě takových citátů je vhodné, aby hned v první větě zazněl původ citátu, aby nebylo možné podobné prohlášení vydávat automaticky za fakt a vytrhávat z kontextu. Moderátorku doplnil Karel Voříšek slovy: „*Mimo jiné řekl i jasný názor na běžence z islámského světa...*“ Tento výraz lze považovat za nepřesný vzhledem k uprchlické terminologii, kterou zmiňuji v kontextuální části práce. Zdaleka ne všichni, kteří do Evropy přicházejí z „islámského světa“ jsou běženci, někteří z nich naplňují status uprchlíka, který má nárok na mezinárodní ochranu. Příspěvek následně pokračoval vstupem redaktora z Poslanecké sněmovny, který začínal slovy: „*Hezký večer, tak běženci z islámského světa, kteří přicházejí do Evropy, nejsou žádní uprchlíci, ale od začátku do konce jde o ekonomické migranty.*“ Opět jde o záměnu citátu za fakt, neboť výrok pochází z úst již zmíněného ředitele odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra Tomáše Haišmana. Vstup dále pokračuje parafrází názorů pana Haišmana: „*Pokud by šlo o uprchlíky, tak by totiž podle Haišmana nejspíš získali azyl v některé sousední zemi a získali by tam bezpečí a neutíkali by do Evropy. Zároveň zkritizoval Evropskou komisi, která prý dělá neomarxistické sociální experimenty. Země visegrádu, tedy Česko, Slovensko Maďarsko a Polsko, tvoří jakýsi protipól, je*

to jakýsi základní oponent Evropské komise. Loňský exodus uprchlíků do Evropy a hlavně do Německa je podle něj 'humanitární zvěrstvo'. (...) Jinak v této souvislosti je potřeba říct, že není úplně obvyklé, aby vysoký ministerský úředník takto otevřeně mluvil o poměrně kontroverzním tématu, jakým je právě uprchlická krize.“ Hned v úvodu citované pasáže je argumentační přesmyčka, kterou vzhledem k faktům o aktuálním exodu nelze považovat za správnou. Jak jsem uváděla v kontextuální části práce, mnohé země, jako je třeba Turecko, jsou z hlediska počtu uprchlíků předimenzované a tvrdit, že v případě, že volí Evropu, se musí nutně jednat o ekonomické migranty, není relevantní. Samozřejmě že v tomto případě nejde o názor zpravodajství Primy, jeho tvář ale tvoří právě i selekce mluvčích a parafráze jejich názorů.

Ve **středu 5. 10.** přichází na řadu kauza iráckých uprchlíků, kterou zmiňuji v kontextuální části práce. Reportáž s obrazovým podtitulem *„Po uprchlících se slehla zem“* začíná úvodním studiem, které čte moderátorka Gabriela Lašková: *„Česká vláda vůbec nic netuší o současném pobytu rodiny Battových, tedy iráckých uprchlíků, které k nám přivezla Nadace Generace 21 a oni záhy uprchli do Německa. (...) Ministr vnitra Milan Chovanec navíc připustil, že pokud budou Battovi v rámci readmisních dohod vráceni České republice a budou se chtít vrátit zpět do Iráku, náklady na transport zřejmě budou muset být uhrazeny ze státní pokladny.“* Už úvodní studio v sobě nese implikovaný podtext evokující potíže, konflikt, nepříjemnou situaci – *„k nám přivezla... a oni záhy uprchli...“*, navíc by náklady byly hrazeny ze státní poklady, tedy z peněz od nás, od daňových poplatníků.“ Podobná negativní tonalita pak prostupuje i celou reportáží redaktora Bohumila Rouba (jde o stejného reportéra, který kauzu s „nevědčnými uprchlíky“ otevřel). Na začátku uvádí starý synchron ministra vnitra Chovance, který přijetí křesťanských uprchlíků z Iráku zdůvodňoval tím, že jsou to lidé v ohrožení života. Záhy ale reportér připomíná kauzu, která tolik otřásla českou (nejen) mediální scénou. *„V naší reportáži jsme ale upozornili na to, že například tato rodina Battových si před transportem k nám žila v poklidném pronájmu v libanonském hlavním městě Bejrútu, kde se vůbec neválčí. Iráčané si pak v jihlavském Okrouhlíku stěžovali na bydlení a celkové zacházení ze strany představitelů Generace 21 a raději odjeli do Německa.“* Zásadou zpravodajství, jehož vyvrcholením v rámci každé televize je právě zpravodajská relace, má být oddělení hodnotících komentářů od prostých informací, ověřitelných faktů. To je zde do jisté míry porušeno, neboť reportér v rámci svého příspěvku ospravedlňuje své předchozí reportáže a navíc neponechává názor na divákovi a rovnou implikuje selhání integračního procesu. Je zde výrazně uplatňována zpravodajská hodnota osobního zaujetí i

negativity, Reportáž Bohumila Rouba navíc končí takto: „*Představitelé Generace 21 nám už dříve přiznali, že jim finanční dary budou sotva stačit na péči o stávající uprchlíky. Místo o 150 se přitom starají pouze o 40 běženců.*“ Opět hodnotící komentář, který není podložen autentickou výpovědí druhé strany, tedy představitelů Nadačního fondu Generace 21, kteří se navíc vůči Bohumilu Roubovi a jeho příspěvkům několikrát vymezovali. Jeho tvrzení by proto v rámci snahy o objektivitu mělo být podloženo jejich vyjádřením, to ale v příspěvku chybí.¹³⁷ Obrazově je reportáž vyvážená, využívá zřejmě vlastních záběrů iráckých uprchlíků a českého prostředí.

Uprchlíkovou tematiku Prima ve zkoumaném týdnu nezařazuje až do **soboty 8. 10.**, kdy informuje o Syřanovi hledaném německou policií. V jeho bytě v Chemnitzu našli vyšetřovatelé výbušnou látku a o pomoc při pátrání poprosili i české kolegy. Moderátorka Gabriela Lašková začíná úvodní studio slovy: „*Jen pár desítek kilometrů od českých hranic v německém Chemnitzu zažívají místní od rána chvíle strachu. Policisté tu kvůli hrozícímu bombovému útoku evakovali část místního sídliště. (...) Situaci sleduje reportérka Pavlína Janečková. Pavlino, je možné, že by se Syřan ukrýval u nás?*“ I zde můžeme pozorovat uplatňování hned několika zpravodajských hodnot v praxi – prostorová blízkost, překvapení, osobní zaujetí, negativita. Je běžné, že spolu policisté a vyšetřovatelé v rámci unie spolupracují, a implikovat ihned to, zda by hledaný Syřan mohl být u nás, se dá vyložit jako tendence vytvářet předčasné obavy. Dotaz nese znaky návodné otázky, redaktorka ve vstupu už je ale v rétorice o poznání mírnější a uvádí, že nic nenasvědčuje tomu, že by se u nás Syřan – potenciální terorista – skutečně mohl nacházet.

V **neděli 9. 10.** se tématu relace věnuje znovu. Reportáž s podtitulem „Marný hon na teroristu“ uvádí moderátor Roman Šebrle. „*Stále neúspěšně pokračuje v Německu pátrání po 22letém Syřanovi z Chemnitzu. (...) Džábir al-Bakra, který do Německa přišel s uprchlickou vlnou, plánoval bombový útok na berlínská letiště. Podle německé tajné služby je velice nebezpečný. Navíc hrozí, že se z Německa mohl pokusit utéct i přes Česko.*“ Opět pozorujeme spekulativní tón, který může vyvolávat paniku. Všimněme si označení uprchlická vlna – evokace masy, proudu, nekontrolovatelné migrace. Následující reportáž Patrika Kaizra se už soustřeďuje na fakta a průběh vyšetřování německých policistů. Dochází k záměně pojmů uprchlík a imigrant, což je ale v mediálním prostoru poměrně běžné. „Džábir al-Bakra byl podle serveru

---

¹³⁷ SCHEINOSTOVÁ, Alena. *Otazníky kolem reportáže Primy o Iráčanech*. In: [online]. Vydáno 13. 2. 2016. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/blo/clanky/1414-otazniky-reportaz-prima>

Fokus členem Islámského státu. Do Německa přišel vloni mezi uprchlíky a bydlel na sídlišti Fritze Heckerta, kde žije mnoho imigrantů. Policie během včerejška zadržela tři lidi, kteří měli být s Bakrou ve spojení. Dva muži byli propuštěni. Jeden ale zůstává nadále ve vazbě.“ I zde je obrazová složka vyvážená, jedná se zřejmě o agenturní záběry.

2.2.1.2. Listopad 2016

V listopadu zkoumám týden **od 21. do 27. listopadu**. Prima uprchlickou tematiku nezařazovala v tomto období až do **čtvrťka 24. 11.**, kdy přinesla reportáž o migrantech, kteří se „vzbouřili v Bulharsku a demolují tábor“. Moderátor Tomáš Hauptvogel uvádí příspěvek tímto studiem: „*V uprchlickém táboře v Bulharsku se vzbouřilo asi 2 tisíce migrantů. Napadli policisty a začali demolovat budovu. Podle bulharských médií jim vadí nařízení, že nemají opouštět tábor. Chtějí si vynutit volný průchod dál do Srbska.*“ Zprávy o agresí běženců a uprchlíků v táborech skutečně přicházely a v mnoha případech smyšlené nebyly. Lidé jsou často v táborech zadržováni řadu měsíců, nemůžou tam, ani zpátky. Nahromaděná agrese je často smutným, ale logickým vyústěním celé situace. Přesto hned úvodní studio obsahuje komentativní prvky, například „*chtějí si vynutit*“, už v tomto výrazu je podprahově, volbou slov, obsažen názor. Jde opět o téma, kde je migrant/uprchlík zobrazen v nějakém konfliktu, ohrožení, potenciálním nebezpečí. Tuto tonalitu zachovává i rétorika celého příspěvku. Jako mluvčí zde redaktorka zvolila obyvatele oblasti, který si na chování migrantů stěžuje. „*Nemuseli by všechno ničit, je to nově postavené.*“ Vybrala ale i synchron pracovnice uprchlického tábora, který situaci dává do kontextu a konfliktní vyznění příspěvku do jisté míry zmírňuje: „*Násilně protestuje jen část běženců, kteří tu bydlí.*“

Ve **čtvrteční relaci** se objevuje ještě jeden příspěvek s uprchlickou tematikou. Prima se opět vrací k ostře sledovanému tématu iráckých uprchlíků, kteří přijeli do Česka a následně odjeli do Německa nebo zpět do Iráku (tedy jen část z nich). Moderátorka Terezie Kašparovská uvedla tuto čtenou zprávu: „*Iráčtí křesťané zůstanou nejspíš v Německu, a to i přesto, že soud nařídil jejich návrat zpátky do Česka, kde původně o azyl žádali. Ten nakonec rodina získala dočasně u našich sousedů od evangelické jednotky a vyprší 23. prosince. Poté budou moci podat žádost o azyl znovu v Německu. Tam v dubnu odešlo 25 Iráčanů, všechny původně přivezl do Česka Nadační fond Generace 21 v rámci zvláštního programu.*“ Oproti reportáži, kterou jsem

zkoumala v předchozím měsíci, nese tato čtená zpráva výrazně umírněnější, více zpravodajský a věcný charakter. Vyhýbá se osobnímu ladění, dřívějšímu konfliktu v rámci zpravodajství Primy či expresivním výrazům.

V **pátek 25. 11.** se Prima opět vrací k nepokojům v uprchlických táborech v Evropě. Moderátor Tomáš Hauptvogel téma uvádí slovy: *„Nepokoje v uprchlických táborech na jihu Evropy pokračují, nebo spíš sílí. Po čtvrtedni vzpourě v bulharském táboře zachvátily nepokoje i řecký ostrov Lesbos. V tamním táboře vypukl požár, při kterém zahynula žena s dítětem. Další 2 lidé byli s popáleninami převezeni do nemocnice v Aténách.“* V první větě pozorujeme jev, který by se ve zpravodajství objevovat neměl, tedy opět komentativní charakter. V první větě je určitým způsobem uveden a v dalším pak eskaluje. Zpravodajství má poskytovat informativní základ, aby si divák mohl vytvořit vlastní názor, měla by tam tedy zaznívat jasná slova, samozřejmě podložená fakty. Poprvé si ale můžeme všimnout informace týkající se humanitárního rozměru celého problému, tedy faktu, že při nepokojích zemřela žena s dítětem. Tento fakt je zde ovšem výsledkem tragické situace zaviněné migranty, nikoliv například tragickými okolnostmi uprchlických cest do Evropy. Následující reportáž redaktorky Gabriely Božilové je bohatá na expresivní výrazy evokující násilí. *„Rozzuření migranti se pak střetli se zasahujícími hasiči a policisty a na protest zapálili stany na několika dalších místech. (...) Nepokoje na Lesbosu vypukly jen pár hodin poté, co se pobili uprchlíci s policií v bulharském azylovém táboře Charmani na jihu země. Několik policistů skončilo zraněno v ošetření lékařů a bulharská vláda tomu nemíni jen nečinně přihlížet.“* Zastavme se například u přisuzované negativní emoce „rozzuření migranti“ – v roztržkách zřejmě docházelo k mnoha vyhoceným situacím, při nichž nebyl vztek jen na straně migrantů, ale pravděpodobně i policie. Ta je ovšem vykreslována v rétorice redaktorky spíše jako oběť než jako druhá strana konfliktu. *„Několik policistů skončilo zraněno v ošetření lékařů...“* Jediného mluvčího zde zastupuje bulharský premiér Bojko Borisov, který si logicky stěžuje na status quo a slibuje prošetření a potrestání viníků. Redaktorka končí příspěvek informací: *„O tom, jak se zbavit nadměrného počtu migrantů, přemýšlí i Francie.“* Opět se zde o uprchlících hovoří jako o problému, o zátěži, kterou je třeba co nejdříve redukovat.

V **pátek** se věnuje Prima uprchlíkům ještě jednou. Moderátorka Terezie Kašparovská uvádí příspěvek s obrazovým podtitulem *„Pustíme vám do Evropy migranty, pohrozil Erdogan*

unii“. Opět jde o negativní zpravodajskou hodnotu, opět se zde celý nesmírně komplexní problém uprchlické krize, kdy nelze uplatňovat dichotomii „ti špatní a ti dobří“, zužuje na zkratkovitou interpretaci administrativně-bezpečnostního problému, kdy migranti představují ohrožení pro celou Evropu. V podobném tónu pokračuje celý příspěvek redaktorek Anny Kadavé a Renaty Malíkové. První asynchron začíná takto: „*Není to poprvé, a ani naposled a všichni v Evropě se bojí, že jednou Erdogan svá slova splní.*“ Zaujatý redakční komentář, který nestojí na jasných faktech. Co redaktorku vede k tomu, aby tvrdila, že „všichni se bojí“? Kdo v tomto případě reprezentuje „všechny“? Následuje výhružný výpověď tureckého prezidenta Erdogana: „*Když se 50 tisíc uprchlíků vydalo k hraničnímu přechodu Kapikule, nařikali jste, co budeme dělat, když Turecko otevře hranice? Podívejte, jestliže zajdete dál, ty hranice otevřeme. Měli byste to vědět.*“ Je zde naplněna zpravodajská hodnota překvapení, negativity, konfliktu a taky blízkosti, neboť Turecko je uprchlickou branou do Evropy. Erdogana v tomto případě rozzlobilo hlasování Evropského parlamentu, ve kterém poslanci odsouhlasili zmrazení přístupových jednání Turecka s EU, a to kvůli autoritativnímu vedení turecké hlavy státu a zatýkání desetitisíců lidí po zmařeném letním puči. Rétorika strachu a interpretace migrantů jako agresorů blížících se k našim hranicím v reportáži pokračuje. „*Hrozba vpuštění milionů uprchlíků dál do Evropy evidentně zabírá. Německo a Chorvatsko jsou proti zmrazení přístupových jednání, ač Erdoganův postup po zmařeném letním puči také kritizují. My se ale od Turecka nenecháme vydírat.*“ Kromě Erdogana v reportáži vystupuje ještě premiér Bohuslav Sobotka, který kritizuje turecké počínání, a prezident Miloš Zeman, který opět zmiňuje nutnost opevňovat evropské hranice.

K uprchlické tematice se Prima vrací na závěr týdne. V **neděli 27. 11.** přináší reportáž o evropském záměru uzavřít dohodu s africkými zeměmi, aby ekonomické migranty mohla vracet přímo do Afriky. Studia obou moderátorů jsou v tomto případě poměrně vyvážená, vyhýbají se expresi či emocím a informují vyváženě – až na opětovný výraz přílivu migrantů, který se sice v jisté době dal takto pojmenovat, ČR ale rozhodně není zemí, která by tento nápor jakkoliv pocítovala. „*(Kašparovská) Evropa stále hledá způsob, jak zastavit další příliv migrantů z Afriky. Zvažuje proto, že by uzavřela dohody o navracení uprchlíků přímo s africkými státy. (Hauptvogel) Ano, ty by se zavázaly stejně tak jako Turecko přijímat migranty zpět. Za to jim Evropská unie slibuje zvýšení ekonomické pomoci a volnější vízový režim.*“ I začátek příspěvku Gabriely Božilové se nese v umírněném duchu, mluvčími jsou eurokomisař pro migraci a

bezpečnostní expert Andor Šándor, který ve své rétorice migrující akcentuje jako povinnost. „*My zatím podle stávajících regulí jsme povinni zachraňovat migranty, kteří jsou na těch lodích na moři. My si je vlastně vozíme do našich přístavů v Itálii a kdekoliv jinde a nejsme schopni ty migranty vrátit zpátky, odkud přišli, protože nemáme žádné dohody s těmi zeměmi.*“ Opět tak chybí humanitární rovina celého problému. Redaktorka se tu znovu vrací k napjaté situaci unie a Turecka. „*(...) A Turci stále hlasitěji vyhrožují, že uprchlické vlně zvednou stavidla.*“ Opět výrazy masy, nezvladatelného proudu a blížícího se nebezpečí.

2.2.1.3. Prosinec 2016

V prosinci jsem začala zkoumat **týden od 19. 12. do 25. 12.**, v jehož průběhu došlo k teroristickému útoku v Berlíně, který sice na první pohled s uprchlickou tematikou přímo nesouvisí, je to ale zajímavý doprovodný aspekt celé uprchlické krize, při němž média často selhávají ve zkratkovitých soudech a následných dopadech, které lze těžko brát zpátky. Proto jsem se v rámci tohoto týdne rozhodla analyzovat i zpravodajství o berlínském atentátu.

V **pondělí 19. 12.** v relaci není uprchlické tematické věnování žádný příspěvek. V **úterý 20. 12.** Došlo k teroristickému útoku v Berlíně. V tu dobu ještě neznámý člověk najel kamionem do davu lidí na vánočním trhu. Tato událost naplňující hned několik zpravodajských hodnot – blízkost, překvapení, negativita, konflikt – se samozřejmě objevuje na samém začátku většiny televizních zpravodajských relací v Evropě. Výjimkou není ani Prima. Už ve studiu zaznívají explicitní slova jako brutální a šokující, vše uvozuje dramatický vizuální předěl – *Masakr v Berlíně*. Vysílání o teroristickém útoku zahajuje nekomentovaný sestřih nejdramatičtějších záběrů z vánočního trhu, vše je podkresleno dramatickou hudbou.

Následují čtená studia, která diváky uvádí do situace – v kolik hodin se útok stal, kolik je zraněných atd. TV Prima taky diváky informuje o tom, že za útokem stál 23letý pákistánský uprchlík, kterého policie vzala do vazby. Jenže tato informace se ukázala hned druhý den jako chybná. Zde tak můžeme pozorovat, jak rychlost nepříznivě ovlivňuje kvalitu informací. Tuto chybu totiž ten den udělala mnohá média. Kromě prostého faktu, že šlo o omyl, toto instantní šíření silně ovlivňuje právě protiuprchlickou náladu v mnoha evropských zemích. Na místo Prima poslala zpravodaje – redaktora Patrika Kaizra. Ten kromě rekonstrukce celé události v reportáži z místa ve stand-upu v Berlíně cituje vzkaz, který někdo zanechal na pietním místě:

„Milá paní Merkelová, teď máte krev nejen na svých rukou. Je potřeba se konečně ohradit.“ Citát, který zcela jistě odkazuje k solidární politice německé kancléřky vůči uprchlíkům. Následuje věta redaktora: „Merkelová dorazila na místo útoku odpoledne, s obyčejnými Berliňany se ale nesetká.“ Redaktor opět slučuje komentativní prvky se zpravodajskými, selekce výše zmíněného citátu je navíc účelová. Asynchron dál pokračuje opět selektivní optikou, návodnými souvislostmi a expresivní rétorikou: „Když se lidí ptáte, jestli ohavný čin souvisí s imigrační politikou Německa, nikdo se o tom s vámi bavit nechce“. Tato věta je navíc obrazově doprovázena záběrem na ženu v muslimském šátku. Náznaky, že za atentátem stojí aktéři uprchlické krize, obsahuje i další příspěvek pojednávající o uprchlickém zařízení v bývalém hangáru letiště Tempelhof, kde redaktor zmiňuje, že „podezřelý Pákistánec přišel do Německa spolu s uprchlickou vlnou.“ Aniž by tak bylo oficiálně potvrzeno, že za činem skutečně stojí on, Prima implikuje, že na vině je vstřícná politika německé vlády a migrační krize.

Kritiku imigrační politiky přináší i další příspěvek. Prima zařazuje kritické vyjádření amerického prezidenta Donalda Trumpa nebo bavorského premiéra Horsta Seehofera, který rovnou po atentátu vyzývá k přehodnocení uprchlické politiky země, dalším mluvčím je europoslanec za ARD. Tato selekce se vždy provádí jako důsledek nějakého výběru, přítomnost konkrétních mluvčích má vždy nějaký účel, v tomto případě se tak zdá, že tím účelem byla kritika prouprchlického postoje kancléřky Merkelové. Tuto tezi potvrzuje i výběr mluvčích v další reportáži o bezpečnostních opatřeních v Česku. Otázka nezaznívá, hovoří se ale o tom, zdali mají konkrétní mluvčí po berlínském incidentu strach. Odpovědi českých respondentů: „*Já to vidím jasně, Evropa je křesťanská a měla by tak zůstat*“. „*Do Německa se asi jen tak nepodívám, no.*“ Opět jde o výběr kritických, ustrašených komentářů, které mají korespondovat s atmosférou obav a konfliktu. Vše doprovází i asynchronní komentář reportéra: „*Není teď vyloučeno, že útočník už překročil české nebo polské hranice.*“ Zde se jedná o ničím nepodložený komentář, který se nezakládá na reálných obavách. Ano, vyloučit se to samozřejmě nedalo, je to ale natolik nepravděpodobné, že v daný okamžik nebylo relevantní tuto obavu vůbec zmiňovat. Ve vysílání se záhy objevuje i parafráze výroku prezidenta Miloše Zemana: „*Prezident znovu zopakoval, že v Česku nechce žádného uprchlíka*“. Opět potvrzení předchozích tendencí – to vše bez oficiálního vyjádření policie či německých úřadů, že teroristický útok v Berlíně má přímou souvislost s uprchlickou krizí, tedy že by pachatel na evropské území přišel spolu s poslední migračním proudem. Atmosféru možné obavy, netušené a nehlídané hrozby, má

pravděpodobně vyvolat i stand-up z části německo-české hranice, kde redaktor diváky informuje, že „*je tu naprostý klid, nikdo tu není, policie tu nestojí.*“

V další části relace se ale objevila i výpověď, která celkově vyhrocenou rétoriku mírní. V reportáži o tom, jak zabránit teroristickým útokům a jak se jim případně bránit, redaktoři zařazují vyjádření BIS, že „*nebezpečí v Česku nehrozí*“ a že je muslimská komunita pod trvalým drobnohledem, což potvrzuje i vojenský analytik Andor Šándor. Vše ale následně opět vyhrotil asynchron reportéra v příspěvku o muslimech v Česku, kde tvrdí že: „*Islámští radikálové by pro své působení u nás podporu místních potřebovali, jak velkou šanci ji mají získat, na tom se experti neshodnou*“. Zde se jedná o velmi nepravděpodobné tvrzení. V kontextuální části jsem uváděla informace o tuzemské muslimské komunitě, se kterou nikdy nebyly výraznější problémy a nikdy se ani neobjevovala tendence českých muslimů k radikalizaci. Navíc hypotéza, že by islámští extremisté ke své expanzi potřebovali podporu hrstky muslimů v malé středoevropské zemi, také nestojí na silných argumentačních základech. V závěru příspěvku Jaroslava Mareše lze sledovat jistou populistickou tendenci: „*O tom, v jak bezpečném státě budeme žít, tak především rozhodnou snahy tajných služeb odhalit případné kontakty českých radikálů s IS teroristy.*“ Téměř celá relace ze dne teroristického útoku v Berlíně byla monotematická, na konci Zpráv se ještě objevila informace o vraždě velvyslance v Ankaře a stala se tak na tuzemské poměry velmi neobvyklá věc – hlavní zpravodajská relace komerční televize se věnovala pouze zahraniční agendě.

I den poté, ve **středu 21. 12.**, se tomu Zprávy FTV Prima věnují, byť na menší ploše. Zprávy útokem začínají, je jisté, že policie měla špatného muže a že zadržený Pákistánec viníkem není. Celá Evropa už hledala jiného muže, Anise Amriho, který po útoku zřejmě uprchl za hranice. Reportáž Petry Vintrové se zaměřuje zejména na fakta z vyšetřování, vyhýbá se explicitním soudům i šíření atmosféry strachu. V další čtené zprávě ze studia moderátor Karel Voříšek informuje diváky o reakci Česka na zvažovanou stavbu betonových zábran. Na konci čtené zprávy dodává: „*Vše ale může jít ještě dál.*“ Zprávy by se těmto neurčitým proroctvím měly spíše vyhýbat. Následuje vstup reportérky, která kromě bezpečnostních opatření zmiňuje i vzkaz českých politiků: „*... podle českých politiků bychom si neměli brát naše vánoční svátky*“. Nezmiňuje už ale, kdo to řekl, kdy a v jakém kontextu.

I ve **čtvrtek 22. 12.** se útok stále ve Zprávách objevuje. Tentokrát už ale relaci tematika neotevívá, až ve třetím příspěvku se Prima vrací k pátrání po Amrim. V příspěvku zazní, že *„úřady muže sledovaly, ale zcela nepochopitelně ho nezadržely.“* Opět se tu sblíží hodnotící soudy a komentativní prvky, což by se ve zpravodajství objevovat nemělo. Jinak se příspěvek zaměřuje na fakta a je věcný.

V **pátek 23. 12.** přichází zpráva o jedné české oběti z Berlína. To událost opět posouvá na přední místa v relaci, zpravodajská hodnota blízkosti i osobního zaujetí tím výrazně akceleruje. Prima hned na začátku zařazuje reakce Čechů ze sociálních sítí, kteří vyjadřují soustrast manželovi české oběti. Citován je například tento, velmi emotivní příspěvek: *„Vážený pane... není na co čekat, je třeba tyhle bestie smazat z povrchu světa.“* Následují informace o dopadeném útočnickovi, kterého zastřelil italský policista. Po reportáži mapující útočnickův pohyb po Evropě moderátor Karel Voříšek uvádí: *„Nedá mi to, pojďme si to zopakovat. Taky se divíte, že si v době nejnáznějších bezpečnostních opatření nejhledanější terorista v Evropě v klidu projel tři evropské země?“* Moderátor zde promlouvá k divákovi, prolíná evidentní osobní názor se zpravodajským obsahem a tento názor je zde prezentován divákům jako informace, zaujatý redakční názor – či názor moderátora – tak neumožňuje recipientům utvořit si svůj pohled na věc, neboť jsou naváděni k jediné možné interpretaci předkládaného obsahu. Následuje reportáž Patrika Kaizra o chybách, které EU udělala v rámci ochrany Evropy. Reportáž je rozdělena podle konkrétních chyb, které oddělují bulvárně graficky laděné předěly podkreslené dramatickým hudebním doprovodem. Příspěvek končí tímto asynchronem: *„Schengenský prostor je svobodné místo, ale to s sebou nese rizika. Otázka nezní, jestli se takový útok znovu stane, ale spíš kdy a kde to bude. Je to jen otázka času, kdy nějaký radikál zase zaútočí“.* Slova o rizicích jsou obrazově podkreslena záběry z berlínského útoku, redaktor tak touto selekcí podvědomě do myslí diváků zanáší fakt, že berlínský útok se opět stal kvůli chybě bezpečnostní politiky EU a že její občané jsou v důsledku těchto chyb v ohrožení. I poslední věta je předzvěstí strachu, obavy, blížícího se útoku, který sice může s jistotou přijít, ale stejně tak nemusí.

Na Štědrý den v **sobotu 24. 12.** se Prima novinkám z Berlína už věnuje jen menší stopáží, v příspěvku přináší detaily o útočnickovi. Atentát se ale otiskl i do opět velmi emotivně a osobně laděného vánočního proctví moderátora Karla Voříška, jímž se zpravodajství Primy

s tematikou uprchlíků i útoku v Berlíně pro tento sledovaný týden rozloučí. „*Vánoce jsou svátky klidu a lásky, chmurné myšlenky ať jsou jako mávnutím kouzelného proutku rázem tytam.*“

2.2.1.4. Leden 2017

V lednu zkoumám opět u obou vybraných médií týden od **9. do 15. 1.** Toto období – bez teroristických útoků či konkrétních výbušných kauz, které by naplňovaly zpravodajskou hodnotu blízkosti – je na zprávy o uprchlické tematice velmi chudé. Za povšimnutí stojí podle subjektivního názoru autorky fakt, že světová média v této době přinášela znepokojivé reportáže z řady uprchlických táborů, kde byla kvůli mrazu katastrofální humanitární situace. Agentury přinášely záběry mrznoucích běženců a čekatelů na azyl po celé Evropě, v následující analýze se ale nic z toho neobjevuje. Je tak zajímavé sledovat, že ve zdánlivě „tiché době“, kdy není uprchlická krize prioritní, jsou běženci/migranti/uprchlíci spíše minoritní agendou, která se ve zpravodajských relacích objevuje zřídka. Přitom jde o jev natolik komplexní, že rozhodně nelze předpokládat, že by tzv. nebylo co řešit.

V **pondělí 9. 1.** se nic k tématu ve Zprávách FTV Prima neobjevilo, stejně tak v **úterý 10. 1.** V tento den se ale v relaci objevuje reportáž o třeskatých mrazech, které udeřily v Evropě – mluví se o obyvatelích Polska, Itálie i Řecka. Právě u tamních ostrovů v tomto období mrzly tisíce uprchlíků, kterým se nedostávala základní pomoc. Reportér je ale ve svém příspěvku nezmiňuje ani jednou větou.

Ve středu 11. 1. redaktorka Petra Doležalová přináší reportáž o Čechovi, který je podezřelý ze spolupráce s islámskými teroristy. Ve svém příspěvku o bezpečnostních reakcích říká například toto: „*To, že je Česko tranzitní zemí, vědí snad všichni a celý schengenský prostor se uhlídat nedá*“. Mnohdy výbušné reakce různých expertů a politiků tak spíše mírní a její postoj je v celém příspěvku více vysvětlující a uklidňující.

Až do **neděle 15. 1.** se o uprchlících ani souvisejících tématech ve zkoumaném vzorku nic neobjevuje. Poslední den týdne se ale redaktoři Primy opět vrací ke kauze iráckých uprchlíků v Česku. Reportáž uvádí moderátor ve studiu tím, že znovu vysvětluje kontext kauzy, obhajuje stanovisko televize a postup jejích redaktorů: „*Iráčané, kteří utekli z Česka, možná dostanou azyl*

v Německu, a to i přesto, že jim ještě před půlrokem hrozila deportace. (...) Skupina uprchlíků bydlela v Okrouhliku u Jihlavy, stěžovali si ale na přidělené byty a přirovnali je ke kravinu. (...) Naše televize už radě vysvětlila, že jsme s ničím nemanipulovali.“ Osobní stanovisko redakce je tu divákům předkládáno jako objektivní a nezpochybnitelná informace nehledě na to, že obhajování vlastní zpravodajské linie v rámci hlavní relace je poměrně neobvyklá záležitost, která příliš nekoresponduje se zpravodajským požadavkem neutrality. V následujícím příspěvku Patrika Kaizra, který se tématu uprchlictví v rámci Primy dlouhodobě věnuje, zaznívá tento komentář: *„Rada se domnívá, že jsme používali hodnotící komentáře a že jsme je neoddelili od informací zpravodajského charakteru. (...) Prostě je to ale fakt, stejně jako je fakt, že se Iráčané pokusili opustit Česko právě kvůli bydlení.“* Spíš než aktuální informace o situaci kolem iráckých uprchlíků je tak meritem reportáže obhajoba protiuprchlické linky televize, která se stala jak předmětem kritiky RRTV, tak mnoha jiných médií i lidskoprávních aktivistů. Nebudu se vracet k tomu, jak se kauza odehrála, nicméně argument, že „odjeli kvůli bydlení“ byl hned několikrát zpochybněn a řadou překladatelů přímo vyvrácen. Zavádějící jsou i záběry použité v reportáži – spokojené, usměvavé Iráčany v jejich přiděleném bytě autoři reportáže používají v pasážích naznačujících jejich „nevděk“ ohledně přiděleného bydlení.

2.2.1.5. Únor 2017

V únoru je zkoumaným vzorkem **týden od 6. 2. do 12. 2.** V pondělí 6. 2. přináší Prima reportáž o konci vládní kampaně HateFree, která velmi často upozorňovala právě na nenávisť vůči menšinám včetně uprchlíků a zpravodajství Primy se na jejich stránkách často stávalo předmětem kritiky, včetně oné kauzy s Iráčany. Moderátor Karel Voříšek reportáž uvádí tímto studiem: *„Spadla klec. Organizace měla potírat nenávisť ve společnosti, často ale dělala pravý opak...“* Hned první sousloví – spadla klec – má navodit v divácích pocit, že kampaň Hate Free byla dlouhodobě cosi zbytečného, co pouze zatěžovalo státní rozpočet. Věta implikující rozdmýchávání nenávisť ve společnosti namísto jejího odstraňování se pak se znalostí kontextu dá interpretovat jako reakce na kritiku zpravodajského obsahu televize.

I následující reportáž je plná redakčních komentářů silně tendenčního charakteru, který má zejména obhájit protiuprchlickou linii televize a delegitimizovat působení kampaně HateFree:

„Kampaň spolkla 8 milionů z veřejných peněz ..., teď jí zvoní umíráček.“ Příspěve shrnuje chyby, které měli pracovníci HateFree učinit a na jejichž základě chce vláda iniciativu ukončit. Hned prvním takovým nesprávným krokem má být právě kritika inkriminované reportáže o iráckých uprchlících. *„Iniciativa neprávem upozornila na naši reportáž, Rada pro RRTV ale žádné pochybení nenašla.“* Zde jde o lživé tvrzení, neboť RRTV zpravodajství Primy o migraci kritizovala hned v několika dílčích analýzách (jednu z nich cituji v pasáži o celé „irácké kauze“). *„Emoce vzbudil také případ, kdy se projekt HateFree, financovaný i z peněz daňových poplatníků, podílel na pořádání obědů v jedné z kontroverzních pražských mešit, na kterých muslimové šířili osvětu o islámu.“* I zde lze konstatovat, že jde o prezentování stanoviska redakce k islámu a muslimskému dění v ČR, neboť tuto iniciativu by mnozí mohli považovat za prospěšnou a kulturně obohacující, Prima ji ale zařadila do jednoho z důvodů, proč byli realizátoři kampaně HateFree „neúspěšní.“ Prima tak v rámci tohoto příspěvku opět vede kampaň ve svůj prospěch. V případě, kdy je provozovatelem sekundárním aktérem dění, o kterém zpravodajství referuje, je samozřejmé, že nebude hovořit proti sobě a nebude dodržovat neutralitu, neboť je v celém případě osobně zahrnut.

Ve čtvrtek 9. 2. Prima přináší reportáž o integraci cizinců do společnosti. V jejím úvodu moderátoři informují, že zemi může integrační iniciativa stát až 10 milionů korun. V reportáži jsou zařazováni převážně mluvčí, kteří s integrací nesouhlasí. (žena): *„Já nesouhlasím, aby tady byli, a když už tady budou, aby přijali naše zákony.“* (muž): *„Ty prostředky jsou velké a nemyslím si, že je to na místě.“* (žena): *„Zkrátka lidi, který semka přijdou, chtějí tady být, tak by se o sebe měli postarat sami, nevidím důvod, proč by se takové peníze měly uvolňovat.“* Nakonec ale zazní i dva smířlivější synchrony: (muž): *„Pomáhat imigrantům je lidská záležitost.“* (žena): *„Já si myslím, že se vyhodí víc peněz zbytečněji.“* Z formálního hlediska je tak dodržena vyváženost mluvčích, kontextuální prezentace ale spíše naznačuje, že prostředky vynaložené na integraci jsou břímě. V kontextu „nepříliš úspěšné integrace“ je prezentován i další příspěvek o konkrétních městech a jejich plánech s integrací a se zaměstnáváním cizinců. Jsou tam zařazeni mluvčí z pražského, brněnského i libereckého prostředí, ani jedno město ale žádné projekty s integrací cizinců a migrantů nepřipravuje. *„Nechystáme zaměstnávat pracovníky s migračním pozadím a s příslušnou jazykovou vybaveností...“*

Pátek 10. 2. přináší reportáž o kontrole lidí v pohraničí, zobrazuje cizince na ubytovnách, mezi nimiž jsou v Česku muslimové v menšině, přesto příspěvek zobrazuje obrázky muslimů. Do konce týdne se pak už nic dalšího přímo souvisejícího s analyzovanou tematikou ve zpravodajství neobjevuje.

2.2.1.6. Březen 2017

V březnu analyzuji týden **od 20. do 26. 3.** V **úterý 21. 3.** Prima přináší reportáž o plánované výstavbě islámského centra. Příspěvek je od začátku podkreslen orientální hudbou, ačkoliv hudební doprovody se běžně užívají spíše v publicistice. Reportáž je doprovázena i silnými vizuálními kódy – muž, který muslimské středisko plánoval vybudovat, si podle redaktora „nasekal dluhy“ a při této informaci se na obrazovce objevuje obrovské červené exekuční razítko. Výbušný autorovi reportáže přijde zejména fakt, že mělo středisko fungovat vedle vzdělávacích účelů i jako mešita: „*Budova veřejnost dráždila tím, že se prezentovala jako škola, ve skutečnosti ale fungovala i jako mešita.*“ Souvislost s islámem je tudíž prezentována okamžitě jako něco dráždivého a znepokojujícího. Diváka mohou ovlivňovat i zvolené záběry – červenou grafikou například autor reportáže zvýrazňuje plakát, na němž je napsáno „Oběd v mešitě“, podobně jako grafické upozornění na facebookových stránkách komunity, kde je červeně zvýrazněno slovo „arabština“. Zajímavá je v tento den i další reportáž, která sice přímo nesouvisí se zkoumaným obsahem, je ale důležitá z hlediska kontextu. Přimo v syrském Damašku, ovládaném vládou tamního diktátora Bašára Asada, v těchto březnových dnech natáčí reportér Primy Patrik Kaizr (novinář, který se velmi často v rámci zpravodajství věnuje právě uprchlickým tématům) ve svých reportážích ukazuje dopady občanské války, ukazuje zničená obydlí mnoha obyvatel, bídu a akcentuje i mnohdy dramatické situace, v nichž se jako reportér v Sýrii ocitá. Nikdy ale nezazní, že právě tamní situace je důvodem, proč se miliony Syřanů snaží dostat ze země pryč. Přestože natáčí v zemi, kde leží příčiny uprchlického exodu do Evropy, ani jednou se nezmíní o příčinné souvislosti mezi těmito dvěma fakty.

V **úterý** se migrační tematiky týká ještě jeden příspěvek. Jde o zpravodajský vstup reportéra, který celý den natáčel na semináři o migraci v CEVRO Institutu pořádaným Václavem Klausem mladším. Moderátor Karel Voříšek příspěvek uvádí slovy: „*Uprchlická krize se podepsala na bezpečnostní situaci v Evropě – ukazují na to i teroristické útoky posledních let.*“

Souvislost mezi zhoršenou bezpečnostní situací v Evropě a uprchlickou krizí sice pomalu připouštějí i experti, má to ale mnohá ale, která už v úvodu k tématu zmiňována nejsou. Bez přiblížení nutného kontextu je i následující proklamace reportéra z místa akce: „*Náš stát sice funguje jako tranzitní země, i přesto zde bylo v minulém roce zadrženo na pět a půl tisíce migrantů, kteří zde neoprávněně pobývali.*“ Číslo sice odpovídá, ve vstupu už ale není zmíněno, že většinu z této skupiny podle údajů Ministerstva vnitra tvoří Ukrajinci, na druhém místě jsou Rusové, na třetím lidé z Kuvajtu, pak Vietnamci a až na posledním pátém místě jde o Afghánce, kteří zde pobývali v rámci tranzitní nelegální migrace.¹³⁸ Důležitý je i výběr akce a samotných mluvčích. Václav Klaus mladší zastává spíše protiuprchlický postoj a je to znát i na jeho populisticky vyznívajících komentářích: „*My jaksí spoléháme na to, že sem ti migrant nechtějí, a tím je to pro nás vyřízeno, nic většího neprobíhá, to je celá pozice.*“ Příliš odborné stanovisko nedoplňuje ani další mluvčí, bezpečnostní expert Lubomír Němec: „*Nedokážeme zajistit ochranu vnějších hranic. Frontex funguje jako cestovní kancelář. Bezpečnostní situace je evidentně horší a má to s migrační vlnou souvislost.*“ Od odborníka by diváci celostátní televize mohli dostat zasvěcenější komentář nežli další kritiku Frontexu a daty či informacemi nepodložené prohlášení.

Ve **středu 22. 3.** došlo k teroristickému úderu v Londýně. Útočník tam nejdřív najel autem do lidí na Westminsterském mostě a následně zabil další lidi přímo u budovy parlamentu. Stejně jako u berlínského útoku zpravodajství analyzuji, protože do jisté míry se zkoumaným obsahem souvisí. Atentát relaci otevírá, od začátku je doprovázena dramatickými hudební podkresy. Na začátku divák dostává shrnutí, jak se co stalo, je velmi věcné, zaměřuje se na fakta a nespekuluje o možném útočnickovi ani o tom, odkud mohl pocházet. Emotivní charakter zpravodajství dodává tak hlavně již zmíněná hudba. Po reportáži jde Prima od tématu pryč, dál ho nezařazuje – na rozdíl od jiných relací, které atentátu věnují celé bloky. Vysílá ale v tento den jiný příspěvek, tentokrát přímo týkající se uprchlické problematiky. Moderátorka Klára Doležalová ve studiu diváky láká následujícím úvodem k reportáži: „*Rakušané islám nechtějí a kvůli uprchlíkům se necítí bezpečně – vyplývá to z průzkumů. (...) Většina z nich rozhodně souhlasí s nařízením, která mají zpřísnit imigrační pravidla.*“ Přes záběry hrajících si dětí a žen v muslimském šátku redaktor říká: „*Rakušané jsou obecně k uprchlíkům shovívaví, ty muslimské ale nevidí v zemi rádi.*“ Toto je novinářská zkratka par excellence a generalizace v přímém

---

¹³⁸ POLICIE ČR. *Nelegální migrace v ČR za rok 2016*. [online]. [cit. březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/nelegalni-migrace-v-cr-za-rok-2016.aspx>

přenosu. Po celou dobu je navíc téma doprovázeno graficky silným titulkem „*Rakušané v zemi muslimské uprchlíky nechtějí*“ a opět emotivní hudbou. Další komentář zase nastiňuje, že v rámci evropských zemí se odehrává jistá „soutěž“ o to, kdo uprchlíky dřív vrátí zpět. „*Rakousko se ale už alespoň jistými úspěchy v kategorii dobrovolný návrat uprchlíků může pochlubit.*“ Reportáž končí na záběru cedule „REFUGEEES NOT WELCOME“ – opět doprovodný vizuální kód, který má podtrhnout náladu příspěvku.

Ve čtvrtek 23. 3. se Prima vrací k londýnskému teroristickému útoku. Celé zpravodajství je opět doprovázeno silnými slovy i dramatickým hudebním podkresem, jinak je ale poměrně vyvážené a informuje o klíčových aspektech události. Jako velmi nepravděpodobné se ale jeví provázání londýnského útoku a situaci ve válčící Sýrii, jak to řazení příspěvků v relaci naznačuje. Moderátor přímo říká: „Teroristický útok v Londýně rezonuje i v Sýrii – vládní vojska se pokoušejí dobýt čtvrť ovládanou rebely.“ V Sýrii stále natáčí reportér Primy, je jasné, že je potřeba cestu využít, asociaci útoku v britské metropoli s občanskou válkou v Sýrii ale považují za nešťastné, zvláště pokud k jedinému propojení dochází právě v kontextu terorismu, nikoliv uprchlické krize, jak jsem naznačovala výše. Tentýž den přináší Prima také tuzemské téma spojené s uprchlickou krizí – podle televize „kontroverzní školní projekt Edison“ měli někteří rodiče žáků základní školy v Brně Bystrci kritizovat kvůli údajné podpoře islámu. Jedem z rodičů dokonce odmítl svou dceru pustit do školy: „*Já nemám nic proti jiným kulturám, pakliže je to tolerantní kultura a je kompatibilní s prostorem, kde žijeme.*“ Zařazeny jsou ale i reakce druhé strany, organizátora projektu: „*Snažíme se o různé kultury, je nám jedno, jaké je tam náboženství...*“ nebo ředitelky školy: „*Nikdo tu nebyl zahalený, nešlo o islám*“. Vyváženost mluvčích je tak v tomto případě zachována, polemizovat by se však dalo o tom, nakolik šlo o zveličování minoritního problému jednoho z rodičů a nakolik šlo o příspěvek se zpravodajským potenciálem.

V neděli 26. 3. Prima opět přináší původní reportáž ze Sýrie od reportéra Patrika Kaizra. Tentokrát zařadil do svého příspěvku o tamní situaci příběh Syřana, který se v Damašku žije jako krejčí, podle Kaizra „*mluví na rozdíl od mnoha uprchlíků dobře anglicky a v Evropě by možná měl šanci na lepší život, odejít ale nechce.*“ Poprvé ve svých reportážích ze Sýrie novinář zařazuje humanitární roviny celého problému, avšak stále spíše používá rétoriku, která varuje před odchodem uprchlíků do EU: „*Syrská vláda dlouhodobě nabádá obyvatele, aby neprchali do*

Evropy a především ne do Německa. Podobný názor mají i obyvatelé Damašku ve čtvrtích ovládaných vládou.“ Tato dichotomie – tedy humanitární aspekty ano, ale jen ve válčící zemi a jen pokud to nepřesáhne do evropského prostoru – je zvláštní a opět indikuje onu linii „uprchlíky v ČR nechceme.“

2.2.2. Mediální obraz uprchlíka ve zkoumaném období ve vysílání České televize a její hlavní zpravodajské relace *Události*

2.2.2.1. Říjen 2016

Události zařazují v **pondělí 3. 10.** jako čtvrtý příspěvek reportáž zpravodaje Lukáše Mathého o maďarském referendu o uprchlických kvótách. Věnuje se tomu, že má být hlasování neplatné. Jazyk reportáže je celkově velmi střídmý, stejně jako neutrálně volené záběry. Jediný expresivnější výraz lze vidět u slovního spojené „Orbán plánuje výsledky smést ze stolu“, ale tento výraz neimplikuje nic kromě autoritativně laděného řízení vlády, kterou v Maďarsku pozorujeme už několik měsíců.

K uprchlické tematice se relace vrací až ve **středu 5. 10.**, opět přináší reportáž zpravodaje, tentokrát z Německa. Příspěvek pojednává o nepolevující vlně uprchlíků, která míří do Evropy z Blízkého východu. Všimněme si, že expresivní sousloví „uprchlická vlna“ používají média komerční i veřejnoprávní. Příspěvek začíná záběry pobřežní stráže, jak pomáhá lidem na moři. *„Stovky lidí na přeplněných člunech včetně těhotných žen – během aktuální záchranné mise tři z nich porodily, pohled, který není výjimečný.“* Reportáž často zabírá děti a ženy v krizových situacích, dostávajících se z člunů, kojících, zoufalých, unavených. Lze zde konstatovat, že reportáž si klade za cíl ukázat humanitární rozměr celé krize a potíže s jejím zvládnutím. Jako mluvčí je zde šéf humanitární mise – i aktéři příspěvků značně ovlivňují jejich celkové vyznění. Zpravodaj dále používá výraz *„cynický byznys zneužívá práci záchrannářů.“* Odkazuje tak na pašeráky a využívá k tomu i výrazu, který má emotivní, expresivní zatížení, což by se dalo i interpretovat i jako komentativní výraz, který do zpravodajské relace televize veřejné služby nepatří. Příspěvkem prostupují vizuální kódy humanitární katastrofy – dítě v plence, plačící matka apod. Dalším mluvčím je expertka Amnesty International, opět lidskoprávní strana problému. Konec reportáže je znovu doprovázen silným vizuálním kódem převracejícího se

80

člunu, při němž lidé padají do vody. Lze to interpretovat jako sémantickou vizuální metaforu celé uprchlické problematiky i celkové snahy referovat o problému jako o humanitární krizi.

Zbytku zkoumaného týdne dominuje ze zahraničních témat hurikán Matthew a z tuzemských hlavně krajské volby, uprchlictví se až do konce týdne v rámci relace neobjevuje.

2.2.2.2. Listopad 2016

Ve zkoumaný **týden 20.–27. 11.** se v hlavní zpravodajské relaci ČT objevovala uprchlická tematika jen velmi málo. Ve **středu 23. 11.** se jí jen trochu dotkl příspěvek o nizozemském populistickém politikovi Geertu Wildersovi, který je výrazně proti migraci. Redaktor zmiňuje, že Wilders „*nešetří nevybíravými slovy na adresu islámu a přistěhovalců*“.

Uprchlická krize pak dominuje už jen v pátek v pořadí pátému příspěvku o tureckém prezidentu Erdoganovi, který hrozí, že v případě neuvolnění vízové povinnosti pro turecké občany do EU „otevře brány“. V tomto případě jde ale jen o krátký formát čtené se synchronem prezidenta. I zde se objevuje rétorika „otevírání bran“, evokující situaci, že Erdogan ovlivňuje migraci a pokud splní své výhrůžky, bude mít Evropa problém. Tento fakt nelze zastírat, relace by se ale měly – samozřejmě na větších plochách než umožňuje formát čtené se synchronem – věnovat do hloubky situaci, která by v takovém případě nastala, spíše než používat rétoriku, která může v mnohých vyvolat zbytečný strach. O víkendu už pak zahraniční agendě dominovala smrt bývalého kubánského lídra Fidela Castra.

2.2.2.3. Prosinec 2016

V **pondělí 19. 12** se relace uprchlické tematice nevěnuje. V **úterý 20. 12.** se situace výrazně mění spolu s berlínským atentátem. Událostmi provází přímo z Berlína moderátorka Daniela Písařovicová, a jsou monotematické. Stejně jako u relace Primy redakce Událostí zařazuje na úvod nekomentovaný sestřih nejdůležitějších momentů z celého dne, následuje synchron Angely Merkelové odsuzující atentát. V následujícím vstupu zpravodaj Václav Černohorský retrospektivně shrnuje, jak se incident nejspíš odehrál, mluví o zraněných a obětech, ale informací o pravděpodobném útočnickovi se zatím zdržuje. Ty přichází až v dalším vstupu

moderátorky z Berlína, která stejně jako mnohé další stanice přináší informaci o Pákistánci, kterého německá policie zadržela a podezřívá z atentátu. Tento fakt dokládá, jak impulzivně televizní stanice informují v případě takto aktuálních „hard news“. Jak už jsem zmiňovala u analýzy TV Prima ze stejného dne, takto zkratkovité pojmenovávání pachatelů je neprofesionální a může velmi ublížit. Pokud nejde o oficiálně potvrzené jméno, měla by média být výrazně více hypotetická a opatrná. Je zajímavé, že v tomto se komerční stanice od těch veřejnoprávních, které na sledovanost příliš dbát nemusí, tolik neliší. Tlak na rychlost degraduje kvalitu informací plošně. Události ale zmiňují, že není vyloučeno, že pachatel může být stále na útěku, tudíž se to alespoň do jisté míry relativizuje. Následuje další reportáž, tentokrát zpracovávající agenturní zpravodajství, jazyk je strohý a rétorika spíš umírněná, vyhýbá se i přes tragiku události prvoplánovému „ždímání“ emocí a dochází i k další relativizaci skutečné viny podezřelého Pákistánce. *„Zadržený Pákistánec možná v kamionu vůbec nebyl. (...) Islamistickou stopu zatím vyšetřovatelé nepotvrdili.“* Následuje vstup druhé zpravodajky, kterou ČT do Berlína vyslala. Dana Zlatohlávková ve zpravodajském vstupu přináší jen dvě minuty starou informaci o tom, že policie propustila údajného pachatele, zadrženého Pákistánce, jelikož pro jeho vinu neměla dostatek důkazů. Toto upřesnění je příkladem dobré práce s informacemi a veřejnoprávního způsobu informování veřejnosti. V další reportáži zpravodaj Václav Černohorský přináší reakce z Berlína – obyvatel i politiků. Dotýká se také v zemi velmi citlivé otázky migrace. *„I když se nic nepotvrdilo, případ opět rozvířil debatu v souvislosti s migrací.“* Zmiňuje to, co je jasné a nezpochybnitelné, ale zároveň upozorňuje, že zatím se stále nepotvrdila přímá souvislost mezi uprchlickou krizí a atentátem. Přináší synchron Angely Merkelové, která svou typickou racionalitou odsuzuje jak případnou souvislost, tedy že by za útokem stál uprchlík, tak případné falešné obvinění a vliv na ty, kteří nic nespáchali a potřebují pomoc. *„Bylo by to zvlášť odporné v souvislosti s řadou Němců, kteří denně pomáhají uprchlíkům, stejně jako pro ty, kteří doopravdy potřebují naši pomoc.“* Následuje i vyjádření bavorského předsedy vlády Horsta Seehofera, známého kritika proimigrační politiky Angely Merkelové. Zpravodaj tak zařazuje i druhou názorovou linii. *„Dlužíme omluvu a slib našim občanům, že přehodnotíme naši migrační politiku.“*

Ve **středu 21. 12.** pokračuje dominance berlínských teroristických útoků. Události je zařazují na začátek relace, moderátorka už je ve studiu. Pokračuje pátrání po Tunisovi Amrim, hlavním podezřelém. Daniela Písařovicová v úvodním studiu zmiňuje možné napojení na

islámský radikalismus, další vodítka pak nabízí zpravodajové ve vstupech, kteří už hledaného v souladu s německými úřady označují za oficiálního podezřelého. Václav Černohorský uvádí, že pachatel může být nebezpečný. Kromě dalších informací doprovázejících útok, při kterém zemřelo 12 lidí, Události přinášejí i redakční příspěvek, který hovoří o hlubokém smutku milionů Němců, kteří přicházejí den po útoku na různá pietní místa po celé zemi vyjádřit soustrast s oběťmi i jejich pozůstalými. V relaci je zařazen i přehled reakcí ze světa – ukázky minuty ticha z několika poslaneckých sněmoven, ze světa sociálních sítí pak jde o profilové fotky, které si uživatelé Facebooku skrze aplikaci zbarvují v rámci vyjádření solidarity do barev německé vlajky. Redakce dále zařazuje bezpečnostní blok týkající se opatření v Německu i v Česku. Zpravodajové i redaktoři nastiňují možné další bezpečnostní kroky, ke kterým by vlády jednotlivých zemí mohly přistupovat. V reportáži Dany Zlatohlávkové zaznívají hlasy Němců, kteří uznávají, že je potřeba s rizikem útoků žít, jedním dechem ale dodávají, že se nechtějí nechat zastrašit. Další část Událostí se pak věnuje především pátrání po pachateli. I Václav Černohorský ve vstupu parafrázuje otázky, které si kladou Němci i další Evropané, tedy: *„Pokud je on skutečným pachatelem, jak je možné, že člověk sledovaný tajnými službami zmizel z radarů...“* Nepříjemným otázkám, které mohou vyvolávat strach, se tak nevyhýbá ani zpravodajství veřejnoprávní televize, mnohem více ale inklinuje k parafrázím a otázníkům než dogmaticky vyznívajícím tvrzením. Další část Událostí už pokračuje jinými tématy, v polovině relace je pak ještě zařazen přehled nedávných teroristických útoků v Evropě.

Ve **čtvrtek 22. 12.** incident dále zpravodajsky rezonuje, zejména proto, že pachatel stále v tuto dobu ještě nebyl dopaden. Události tématem opět začínají, kromě informací o hledaném Tunisianovi, zřejmě masovém vrahovi. V reportáži zpravodaje Václava Černohorského zaznívá ve stand-upu u betonových zátaras na vánočním trhu otázka, proč tu bariéry stojí až teď, po útoku, proč se k nim nepřistoupilo dřív. *„To je jedna z otázek, kterou se teď německá policie zabývá.“* I tady je tak implikována obava, že bezpečnostní složky nefungovaly tak, jak měly. To ještě podtrhuje informace zpravodaje, že pátrání ztěžovala řada byrokratických úkonů. Obavy o efektivní spolupráci jednotlivých rozvědek spolkových států ještě zpravodaj podtrhuje několika konkrétními případy, kdy bezpečnostní služby v Německu nepostupovaly tak, jak by se očekávalo.

V **pátek 23. 12.** pak přichází dvě zásadní zprávy – pachatel byl dopaden a jednou z obětí je Češka. Relace tak opět otevírá vizuálním předělem *Útok v Berlíně*. Její obsah se věnuje hlavně podrobnostem o dopadení pachatele v Itálii (na místo byl vyslán zpravodaj ČT), dále okolnostem pobytu Tunisana Anise Amriho v Německu a konečně i dopadu, který by atentát mohl mít na azylovou politiku Německa. *„Angela Merkelová i ministr vnitra zmiňovali, že je potřeba se z útoku poučit. Angela Merkelová mluvila o tom, že tlačila na tuniského prezidenta, aby obě země dospěly k nějakému zpřísnění režimu vyhošťování tuniských občanů z Německa do Tuniska.“* Zde můžeme pozorovat souvislost uprchlické krize a terorismus a dopadu oběho na celou migrační situaci v Evropě.

V **sobotu 24. 12.**, na Štědrý den, Události nevysílají – na rozdíl od komerční Primy, která si tím tak zajistila takřka jistou sledovanost těch diváků, kteří chtějí zprávy konzumovat i ve sváteční den. V **neděli 25. 12.** zahraniční agendě dominuje pád letadla s velkou částí ruského hudebního souboru Alexandrovci. Berlínskému útoku ani uprchlické tematice se v tento sváteční den Události nevěnují.

2.2.2.4. Leden 2017

V **pondělí 9. 1.** Události zařazují živý vstup zpravodaje Václava Černoorského o možnostech a způsobech integrace migrantů. Zmiňuje v něm, že Merkelová navrhuje společný azylový systém a společné kroky, celoevropský systém přerozdělování i problémy s kvótami. Vstup se vrací i k bezpečnostní situaci po berlínském vánočním útoku. Zpravodaj opakuje, že Merkelové jde o efektivnější, rychlejší integraci migrantů, a zařazuje synchron kancléřky o tom, že: *„každý bez nároku na azyl bude vrácen do své země, to nás ale nutí k tomu, abychom se zapojovali do řešení problémů v těchto zemích a našli k cestu k jejich eliminaci – to je náš společný cíl, jinak situaci nevyřešíme.“*

Ve **středu 11. 1.** je k tematice zařazena jen čtená zpráva o tom, že do Německa loni přišlo 280 tisíc uprchlíků, což je třikrát méně než v roce 2015 – podle ministra vnitra je to kvůli zavřené balkánské trase a dohodě EU s Tureckem, zároveň stoupl ale počet žadatelů o azyl. Jde o krátkou informativní zprávu bez hodnotících komentářů či dalších doprovodných aspektů.

V pátek 13. 1. Události opět zařazují formát čtené zprávy o rozsudku nad maďarskou kameramankou, která podtrhávala nohy migrantům – výsledkem je tříletá podmínka za výtržnictví. Čtený text je doprovázen obrázkou přímo z „akce“, kdy kameramanka kopala do běžících migrantů.

2.2.2.5. Únor 2017

V pondělí 6. 2. je v relaci pouze čtená o tom, že Angela Merkelová bude znovu kandidovat na německou kancléřku a že její strana se nejdříve obávala kvůli její vstřícné migrační politice, která nebyla vždy dobře přijímána ze strany veřejnosti.

Tento týden je na uprchlickou tematiku slabý, zahraniční agendě dominuje začátek úřadu Donalda Trumpa a události s tím spojené.

V pátek 10. 2. Události přináší reportáž francouzského zpravodaje o aktivistech, kteří pomáhají na francouzské hranici uprchlíkům. *„Oslavuji důležité vítězství – farmář dostal jen pokutu za napomáhání nelegální migraci.“* Pokutovaný farmář, který pomáhal migrantům, v synchronu říká, že chápe obě strany, ale že se pomoci uprchlíkům nechce vzdát. Dále jsou v reportáži zahrnuti synchrony dalších lidí, kteří pomáhají: *„To co dělám, je přece legální, je to pohostinství.“* Zpravodaj následně zařazuje i nesouhlasnou reakci úřadů, vyváženost obou stran je tudíž zachována.

2.2.2.6. Březen 2017

V týdnu **od 20. do 26. března** se opět uprchlická tematika v hlavní zpravodajské relaci ČT příliš neobjevovala, je to ale týden, v němž došlo k teroristickému útoku v Londýně. Nezkoumám ho ale příliš do detailu zejména proto, že na rozdíl od toho berlínského neměl s uprchlickou krizí nic společného, spáchal ho Brit, muž narozený ve Velké Británii, který se radikalizoval na dálku.

V pondělí 20. 3. se objevuje čtená zpráva o tom, že do Řecka znovu míří uprchlíci z Turecka. Může za to zejména lepší počasí. V podkresech k informativní čtené zprávě se objevují záběry ležících uprchlických vest a lidí zabalených do pláštěů.

Ve středu 22. 3. se stal už zmíněný atentát v Londýně. Po zbytek týdne tato událost, která beze zbytku naplňuje zpravodajské hodnoty překvapení, konfliktu i blízkosti, relaci dominuje, nedotýká se však, jak jsem již zmínila, zkoumaného předmětu práce, tudíž se v detailním obsahu analýzy dál objevovat nebude, analyzovala jsem pouze hlavní reportáž v den atentátu v rámci podtémat – podobně jako u Primy.

2.3. Shrnutí hlavních zjištění analýzy zpravodajské relace *Zprávy FTV Prima*

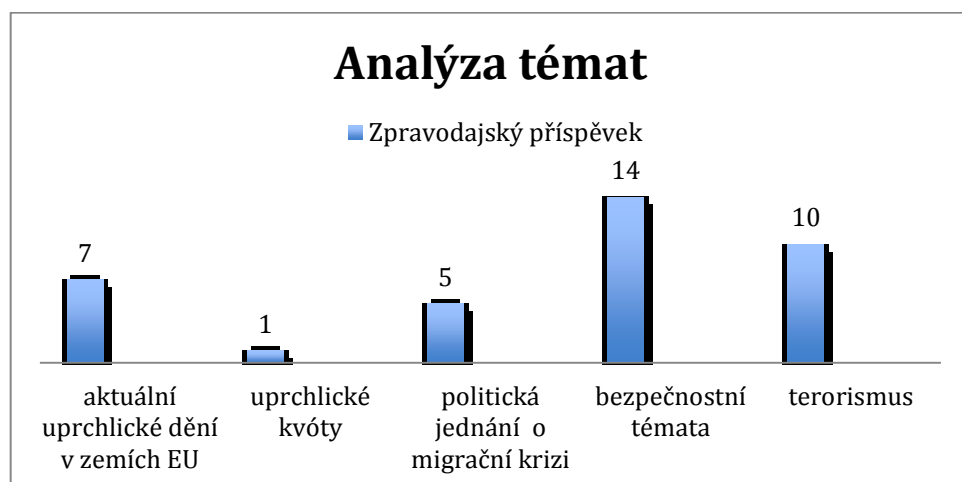
2.3.1. Analýza témat

V rámci tematické agendy ve zkoumaném období v hlavní zpravodajské relaci FTV Prima rezonovala především bezpečnostní témata. Migrace byla často tematizována jako ohrožení bezpečnosti, migrant v tomto případě jako subjekt, příčina ohrožení či případného nebezpečí, což souvisí s další frekventovanou proměnnou – terorismem. Ten je sice v rámci této analýzy podtématem, avšak v souvislosti s migrací nezanedbatelným (viz např. prosincový teroristický útok v Berlíně). Ve sledovaném období se naopak velmi málo ve zpravodajství zmiňovaly uprchlické kvóty, které dříve v mediálním prostoru v souvislosti s migrací velmi rezonovaly. Velká část příspěvků se týkala aktuálního dění, ať už šlo o dění týkající se migrantů v České republice, nebo jinde v zemích EU.¹³⁹ Příliš se zpravodajství ve sledovaných šesti měsících 2016/2017 neopíralo ani o politická jednání o migrační krizi, což pravděpodobně souvisí i s tím, že migrace v politickém diskurzu ustupovala do pozadí jiným klíčovým událostem zahraniční agendy (především americké volby a zvolení Donalda Trumpa prezidentem, okolnosti kolem brexitu, terorismus atd.)

---

¹³⁹ Rozlišení – viz shrnutí další proměnné.

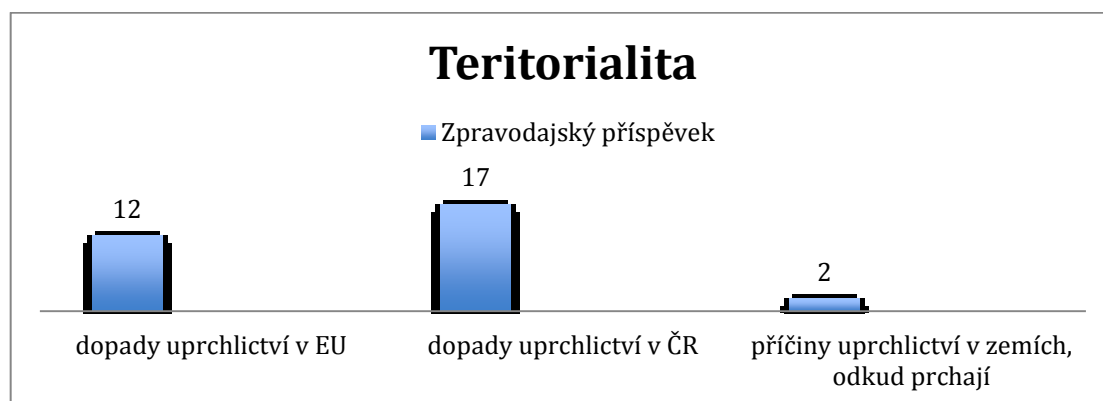
Graf č. 5

2.3.2. Teritorialita

Nejvíce se Prima zabývala uprchlickým děním a jeho dopady u nás, a to i přesto, že je na českém území velmi málo migrantů spojených s poslední migrační vlnou z Blízkého východu. Vysoký poměr takových příspěvků také souvisí s kauzou iráckých uprchlíků v Česku, které se Prima už rok věnuje na velké ploše. Dá se říct, že na jaře 2016 právě tato událost odstartovala zvýšený zájem této komerční televize o onu problematiku. Ostatní příspěvky se dotýkaly dopadů migrace na země EU (např. hypotézy o zrušení dohody EU s Ankarou). Absentovalo naopak zpravodajství o zemích, ze kterých uprchlíci odcházejí, tedy o situaci na Blízkém východě apod. To Prima zařadila, pouze když šlo o vlastní zpravodajství ze Sýrie, migrace ale byla v tomto případě sekundárním tématem, primárním byla občanská válka. Souvislost s uprchlickou vlnou mířící do zemí EU byla takřka zcela upozaděna.

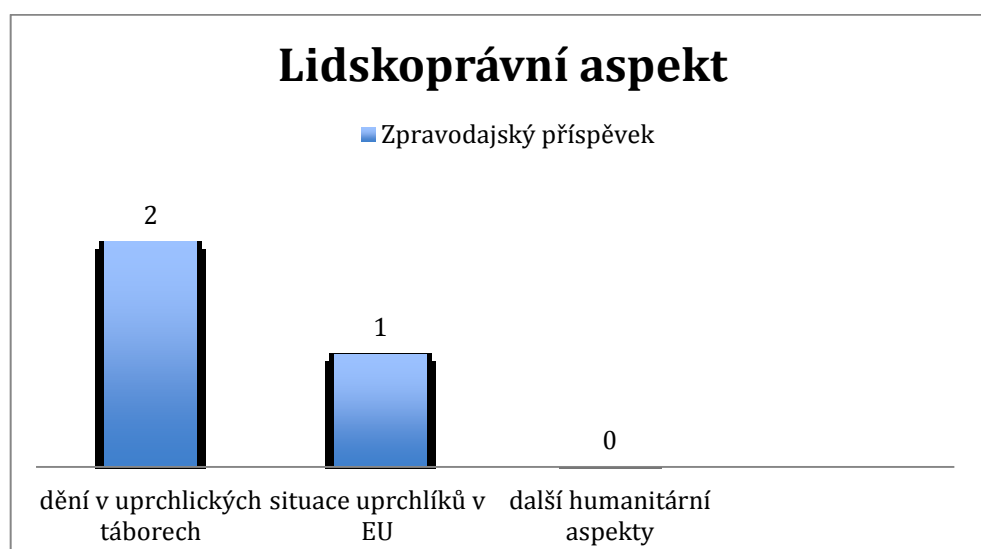
Graf č. 6

2.3.3. Lidskoprávní aspekt

O dění v uprchlických táborech Prima referovala pouze v případě konfliktu, zmíněná data tak reflektují zpravodajství o střetech mezi policií a migranty v uprchlickém táboře v Maďarsku. Naopak zcela se vyhýbala zpravodajství o humanitární situaci uprchlíků, ať už v zemích původu, jak jsem zmiňovala u proměnné *příčiny uprchlictví v zemích, odkud lidé odcházejí*, nebo v případě těch, kteří jsou v Evropě, čekají na hranicích, jsou v detenci apod. Například v době silných mrazů, které v zimě panovaly na mnoha místech včetně Řecka, Prima zařadila příspěvek týkající se ryze extrémního počasí, o existenci migrantů – byť se v té oblasti prokazatelně nacházeli a jejich situace byla tragická, jak dokládaly mnohé agenturní záběry – se ale nezmínila. Humanitární aspekt celého problému byl tak v rámci zkoumaného období trvale opomíjen.

Graf č. 7

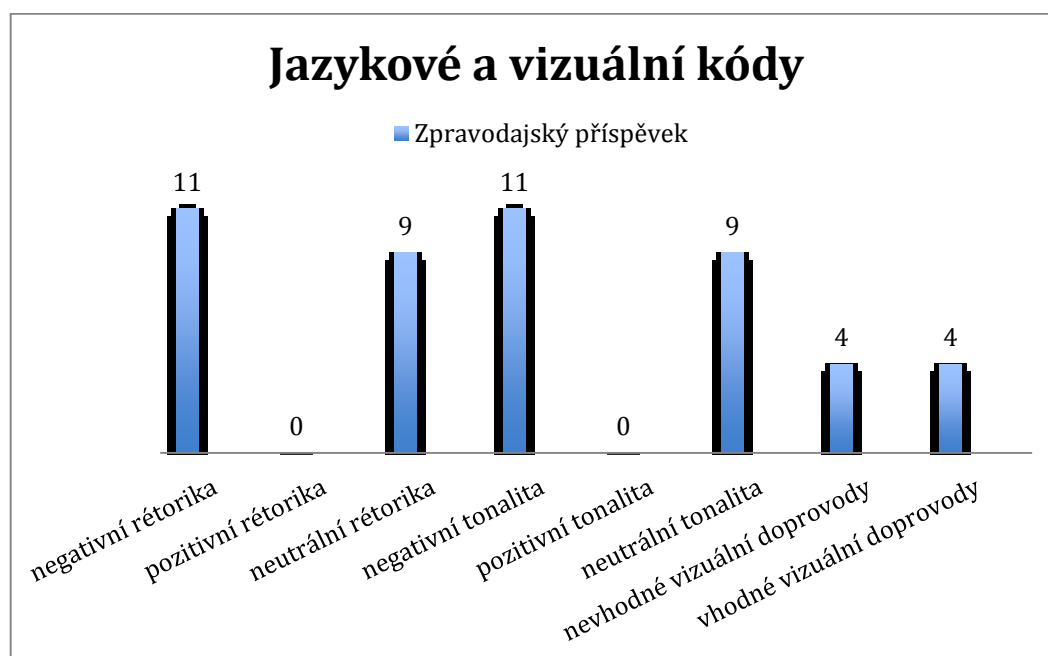
2.3.4. Jazykové a vizuální kódy

Většina příspěvků se vyznačovala negativní tonalitou a negativní rétorikou. Pro tuto – jistě v mnoha ohledech subjektivní proměnnou – jsem našla řadu argumentů, které lze vypožorovat z předchozí detailní analýzy jednotlivých příspěvků. Velmi často redaktoři i moderátoři ve zpravodajských obsazích Zpráv FTV Prima uprchlické zpravodajství rámcovali negativně, používali hodnotící výrazy, z nichž se dal odvodit negativní postoj k uprchlíkům, nikdy migranty nezobrazovali v pozitivním světle (např. v případě hypotetické interpretace uprchlíků jako

multikulturní či pracovní příležitosti pro Evropu). Co se týče obrazové složky, shodně vychází vhodné i nevhodné vizuální kódy, to znamená, že v polovině případů byly záběry zvoleny v souladu se zvyklostmi a pravidly televizní žurnalistiky – zde jde především o převzaté agenturní záběry – a u poloviny z nich shledávám problém zejména z hlediska častého opakování či záměrné manipulace s textem a obrazem. U několika příspěvků, zejména u kratších formátů čtených zpráv, hodnotím zvolenou rétoriku i celkové vyznění zkoumaných obsahů jako neutrální, tudíž postrádající hodnotové zatížení, soustředící se na tvrdá fakta a relevantní informace. Často také výběr tonality i rétoriky příspěvků souvisel s autorem reportáže, například Bohumil Roub, věnující se zejména kauze iráckých křesťanů v ČR, téměř vždy celou situaci výrazně negoval.

Graf č. 8

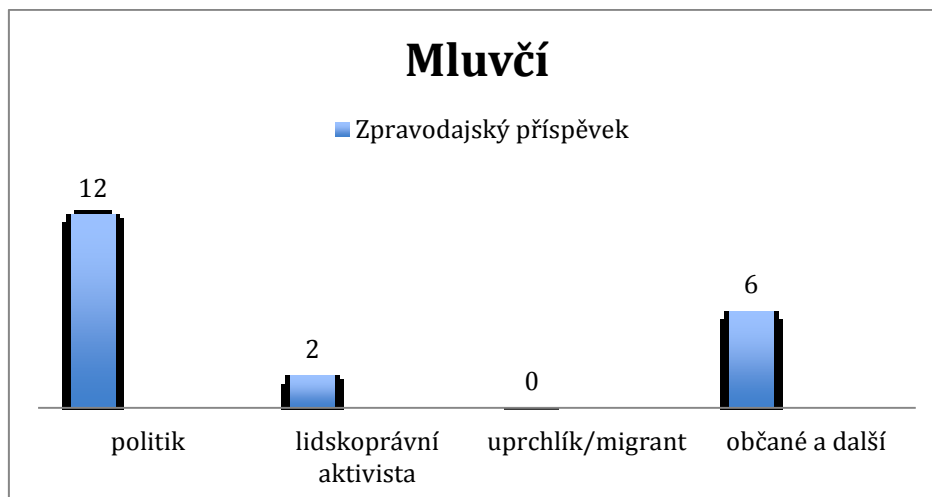

2.3.5. Mluvčí

Co se týče respondentů, převládali mluvčí z řad politiků, v rámci tuzemského dění zejména ministr vnitra Milan Chovanec. Pozoruhodné je, že ani v jednom zkoumaném souboru se neobjevil synchron samotného uprchlíka, pouze v reportáži, která opakovala známý synchron o „přemalovaném kravíně“, k aktuálním událostem (například nepokoje v uprchlickém táboře) ale migrující jako respondenti opakovaně nedostávali prostor. Zcela tak byli opomíjeni samotní „aktéři“ migrační krize – v rámci humanitární roviny i v rámci té konfliktní či politické. Poměrně

často byli (například v reakci na bezpečnostní opatření po teroristických útocích v Evropě nebo v případě financování integrace cizinců a migrantů v ČR) dotazováni čeští občané. Jen velmi málo se redaktoři ptali lidskoprávních aktivistů či jiných expertů.

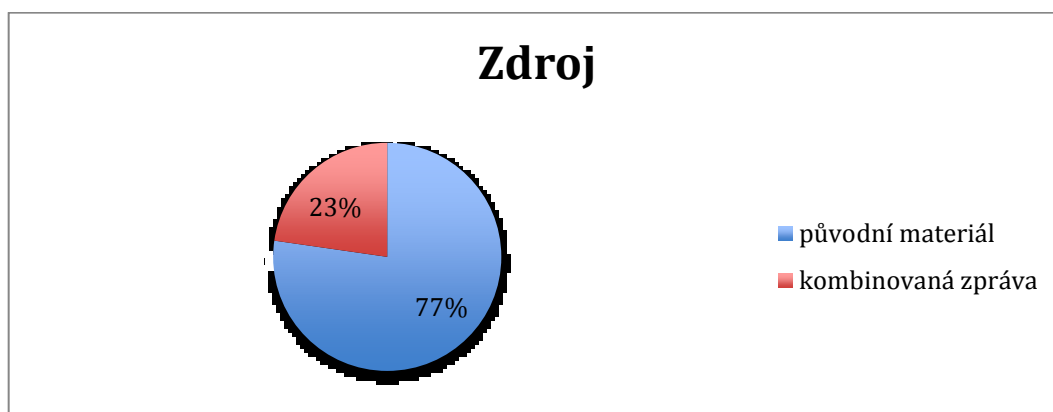
Graf č. 9

2.3.6. Zdroj

Ve zkoumaném období převládala tendence zařazovat původní zpravodajství, tedy vlastní reportáže, popřípadě zpravodajské vstupy. V rámci zahraniční agendy tak jen velmi zřídka docházelo k převzatému zpravodajství z agentur a jiných zdrojů, pokud se tak dělo, bylo to u příspěvků ze zahraničí, neboť Prima nemá stálou síť zpravodajů – například do Berlína po teroristických útocích vysílala zvláštní zpravodaje. Velkou část tohoto údaje také tvoří domácí příspěvky týkající se vlivu migrace na české území, zde šlo samozřejmě o vlastní autorské příspěvky, natočené většinou mimo Prahu, v místech uprchlických zařízení či nového ubytování přesídlených uprchlíků.

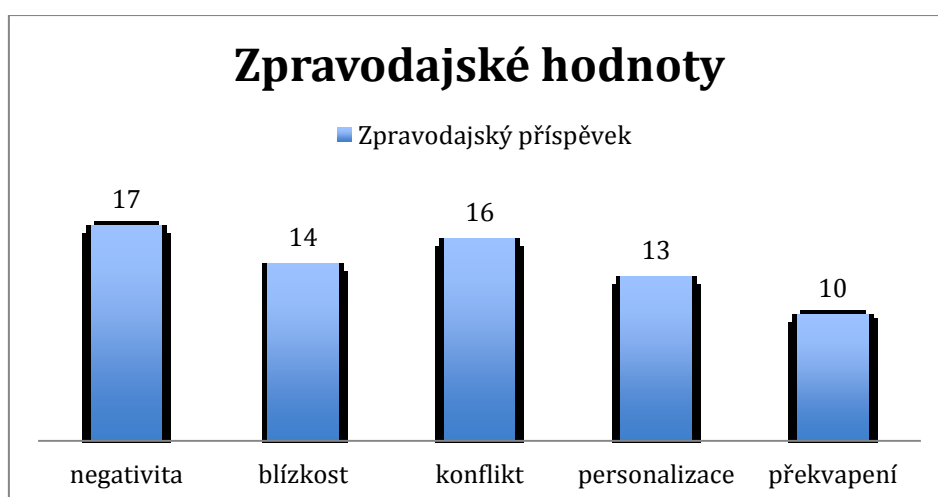
Graf č. 10

2.3.7. Zpravodajské hodnoty

Velká část příspěvků naplňovala shodně několik zpravodajských hodnot – ty, které splňovaly negativitu, často shodně naplňovaly i hodnotu konfliktu. Z hlediska migrační krize a například teroristických útoků či podezření z jejich plánování pak velmi často dominovala hodnota blízkosti (viz hledaný Syřan z Chemnitzu, který by se „mohl skrývat u nás“), tato témata pak často korelovala i se zpravodajskou hodnotou překvapení. Zejména u informování o iráckých uprchlících v Česku se naplňovala hodnota personalizace.

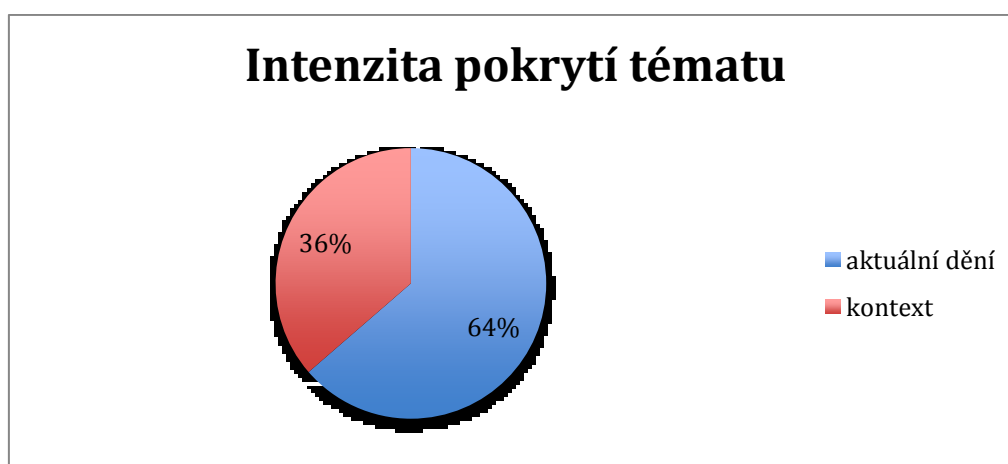
Graf č. 11

2.3.8. Intenzita pokrytí tématu

Ve větším měřítku Prima o migraci informovala v rámci aktuálního dění. Kontextu se redaktoři ve svých reportážích věnovali méně – data ovšem opět pozměňuje kauza iráckých uprchlíků, které se Prima věnovala dlouhodobě a vždy po čase se k ní vracela (např. v případě informování o kampani HateFree).

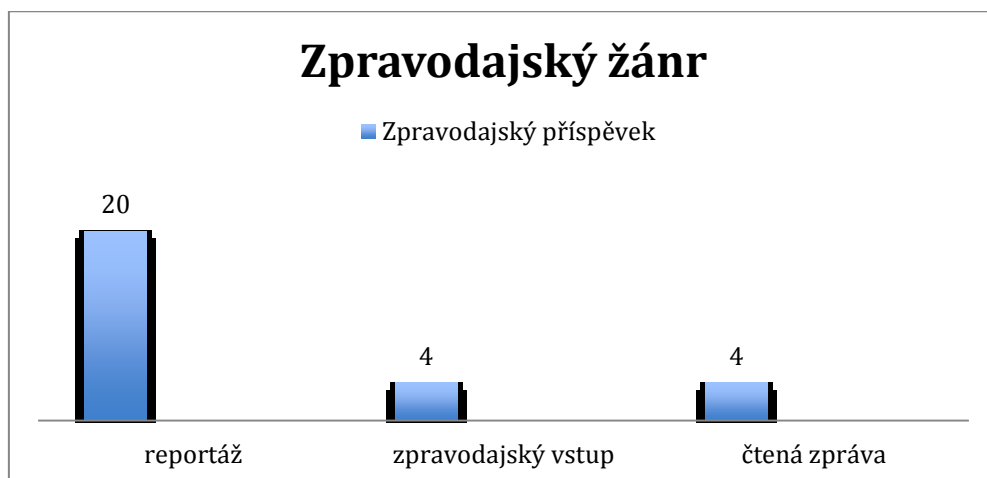
Graf č. 12

2.3.9. Zpravodajský žánr

V rámci zkoumaného souboru jasně převládala tendence se migraci jako dominantnímu tématu věnovat na větší ploše – tedy na ploše reportáže. Méně docházelo ke zpravodajským vstupům a jen občas byla zařazena čtená zpráva.

Graf č. 13

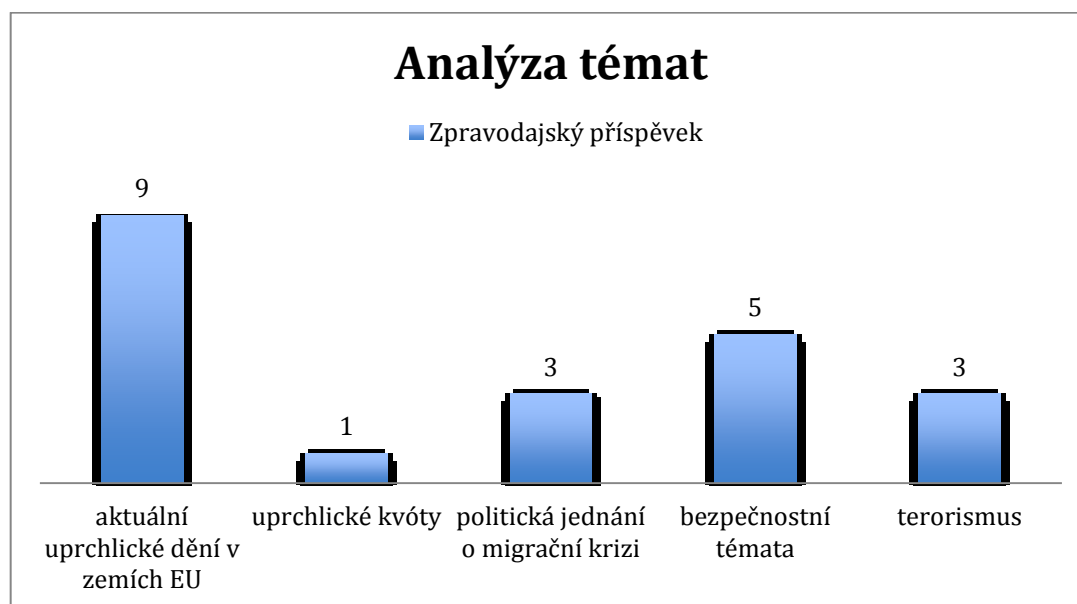

2.4. Shrnutí hlavních zjištění analýzy zpravodajské relace Události ČT

2.4.1. Analýza témat

Také v rámci *Události* ve sledovaném období dominovalo především aktuální dění, více se ale relace věnovala například situaci na hranicích, na ostrovech u Středozemního moře a podobně. Velkou pozornost ČT věnovala bezpečnosti, o něco méně pak ve sledovaném období referovala o politických jednáních v rámci uprchlické krize, což – jak už jsem zmiňovala - souvisí s útlumem politické agendy v tomto diskurzu ve sledovaném období (částečně na úkor jiných témat, částečně díky fungujícím pravidlům nastaveným dohodou EU s Tureckem). I u ČT bylo téma kvót v tomto období upozaděno.

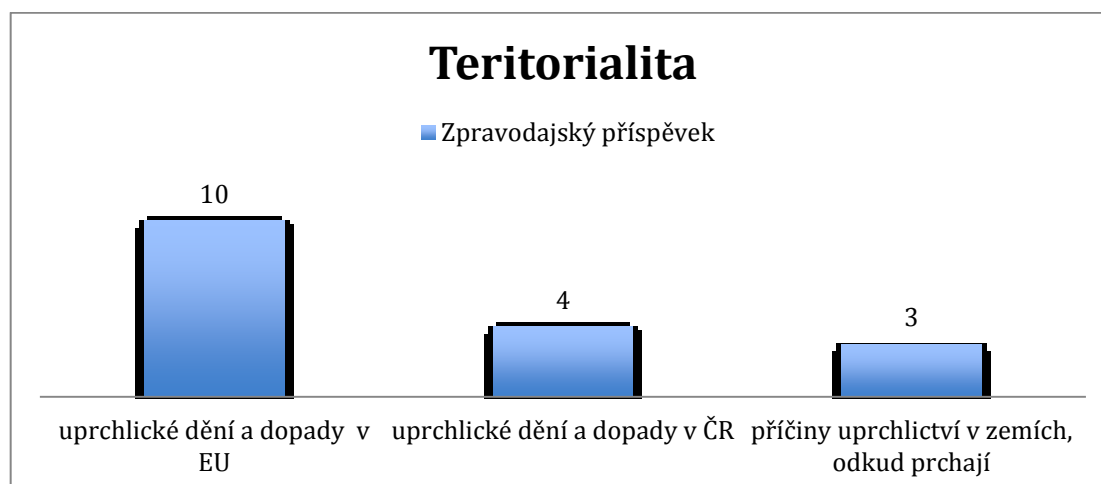
Graf č. 14

2.4.2. Teritorialita

Události se ve sledovaném období věnovaly celkově uprchlictví a jeho dopadům na země Evropské unie spíše než na Českou republiku. Často vzhledem k pozici země i původnímu zpravodajství přinášela relace informace z Německa, popřípadě Maďarska či Řecka. Na úkor toho ale i veřejnoprávní ČT potlačovala v daném období zpravodajství ze zemí, odkud uprchlíci přicházejí, ať už ti prchající před válkou, nebo ti ekonomičtí, kteří utíkají před zmarem a chudobou.

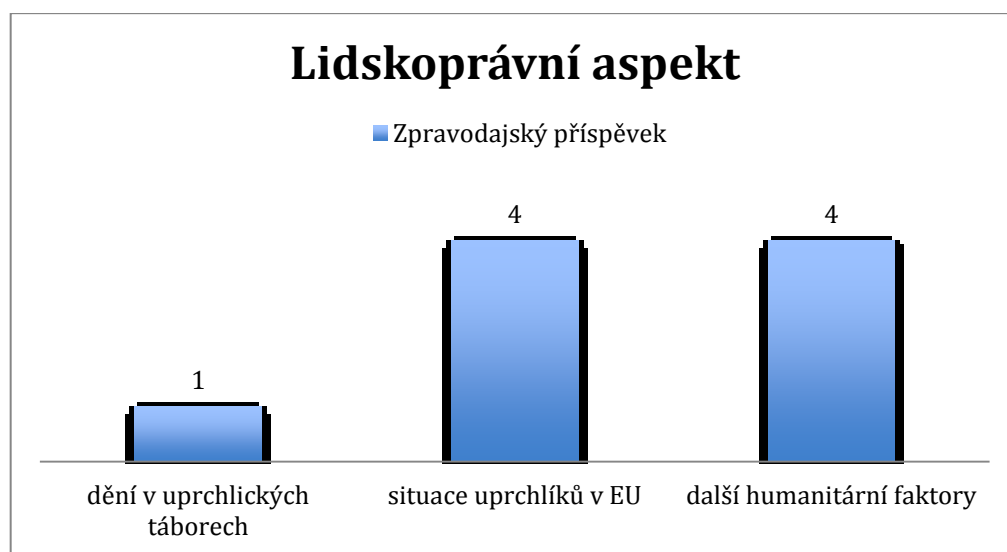
Graf č. 15

2.4.3. Lidskoprávní aspekt

Česká televize ve své hlavní zpravodajské relaci častěji než Prima zařazovala humanitární diskurz uprchlické krize. Ať už šlo o témata (situace uprchlíků při riskantních převozech do Evropy), nebo o celkové vyznění a vizuální doprovody (záběry na ženy s dětmi, mrznoucí migranty apod.) Častěji se ve svých příspěvcích věnujících se migraci dotýkala života a podmínek, ve kterých migranti po mnohdy dramatickém příjezdu do Evropy žijí, častěji řešila možnosti jejich případné integrace (viz Německo a plán kancléřky Merkelové na integraci uprchlíků) a více se zabývala i ostatními humanitárními faktory celé krize – nejen konfliktním děním v uprchlických táborech, ale i situací, která v těchto improvizovaných zařízeních panuje.

Graf č. 16

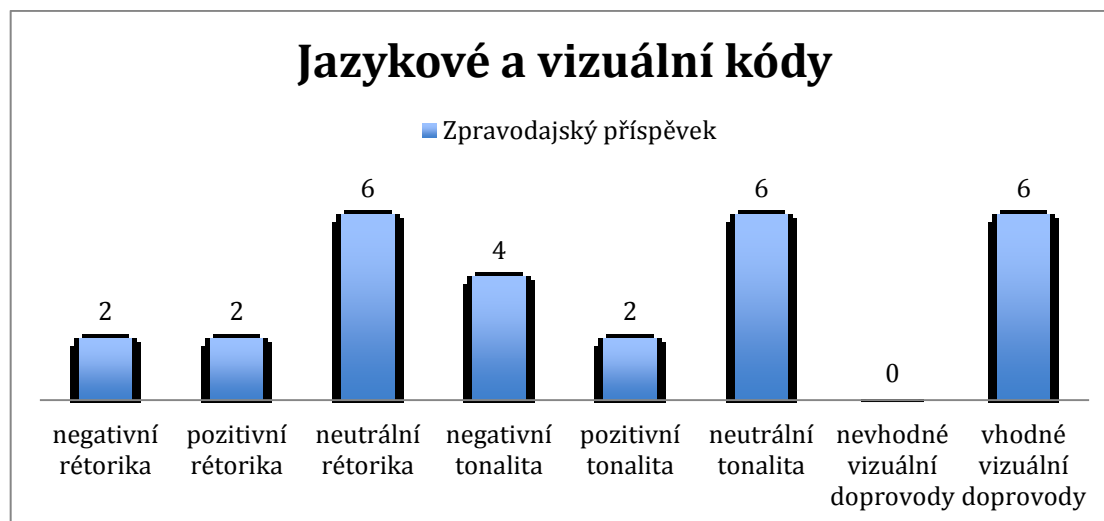

2.4.4. Jazykové a vizuální kódy

Nejčastějším komunikačním kódem byla ve zpravodajství o uprchlické krizi v hlavní zpravodajské relaci ČT neutralita. Veřejnoprávní charakter zpravodajství právě neutralitu předurčuje a v rámci analyzovaného období ji ČT převážně dodržovala. Občas její zpravodajství vyznívalo až pozitivně, to zejména v případě humanitárně laděných příspěvků, kdy byli uprchlíci

vykreslování spíš jako oběť systému a chaosu než jako problém a hrozba. Objevila se ale i negativní tonalita a rétorika – například u referování o případném vypovězení dohody Bruselu a Ankary – tonalita příspěvku inklinovala k tušenému problému. Vizuální doprovod, tedy zvolené záběry, hodnotím jako vhodně vybrané, vyhýbaly se opakování a souzněly s asynchrony, což v případě Primy vždy konstatovat nešlo.

Graf č. 17

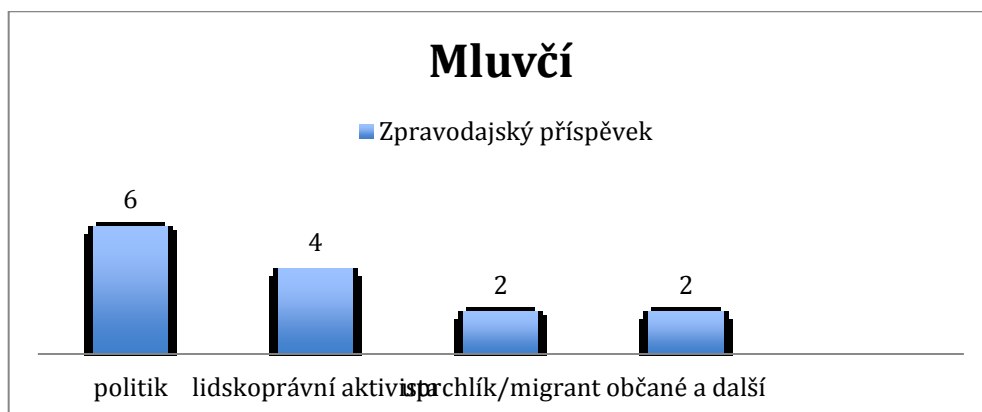

2.4.5. Mluvčí

I u ČT byli nejvytíženějšími mluvčími politici. Ministr vnitra Milan Chovanec, jeho německý protějšek či Angela Merkelová – právě ti se o migrační krizi vyjadřovali nejvíce. Druhým nejčastějším mluvčím byli lidskoprávní aktivisté – lidé pracující v uprchlických táborech či (povětšinou italští) záchranáři operující ve Středomoří. Zde tak vidíme tendenci média veřejné služby zohledňovat i humanitární rovinu celého problému. V několika případech dostali prostor i samotní aktéři – tedy uprchlíci a migranti. Většinou šlo o synchrony, v nichž si uprchlíci stěžovali na situaci v detenčních zařízeních, nebo naopak děkovali záchranářům za pomoc.

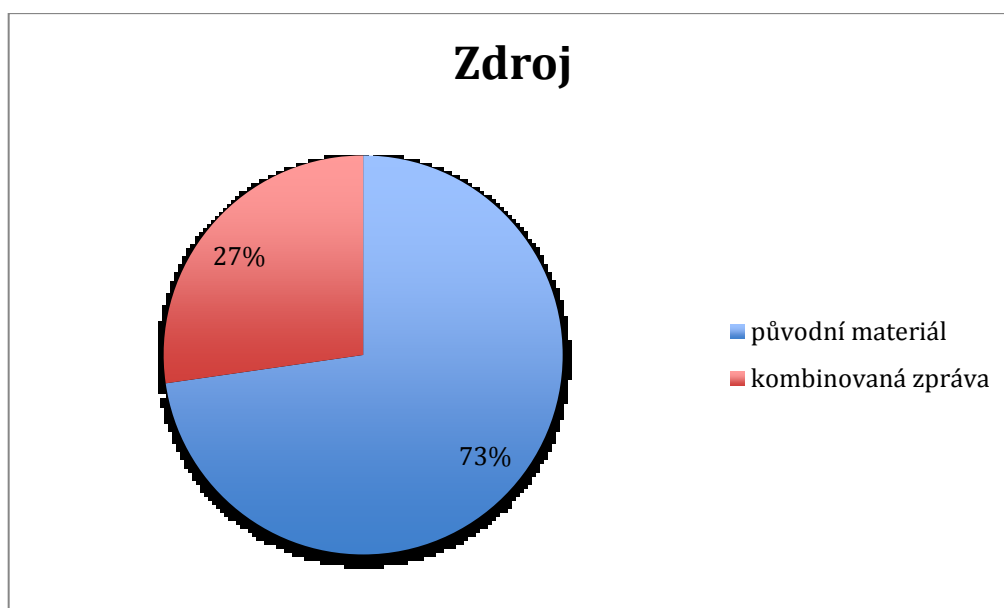
Graf č. 18

2.4.6. Zdroj

I u ČT dominoval jako zdroj původní materiál, materiál zpracovaný zpravodajem či redaktorem vyslaným na místo. Je to dáno jak bohatou sítí zahraničních zpravodajů, tak tendencí ČT mít na místě dění vlastní redaktory. V několika případech šlo o kombinovanou zprávu, tedy materiál zpracovaný spojením invice redaktora a agenturních záběrů a informací.

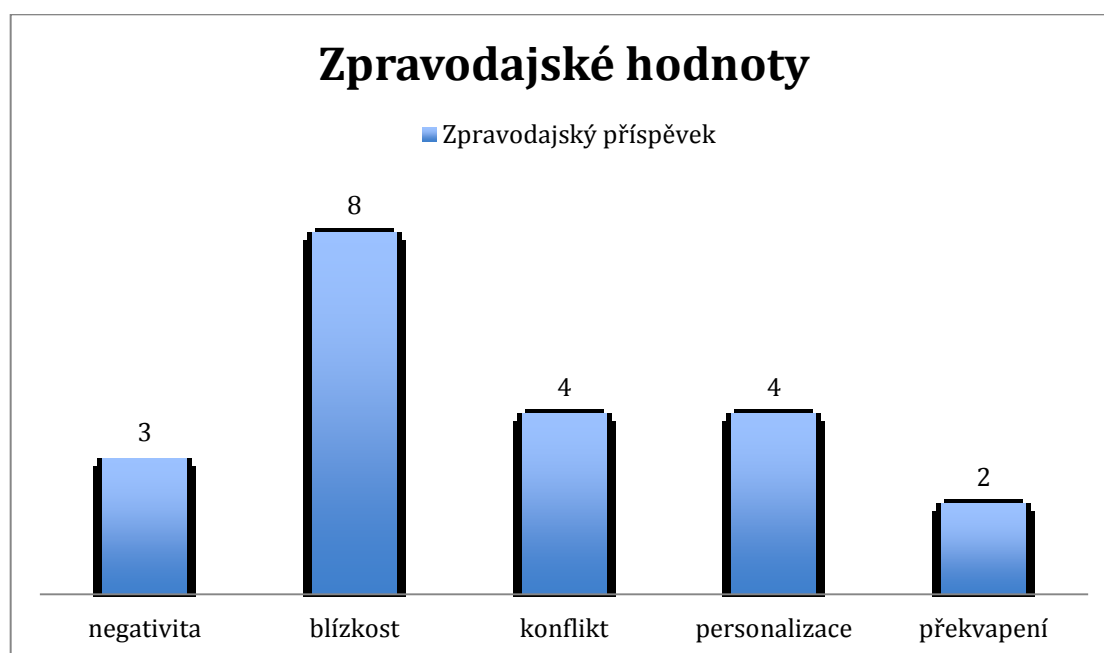
Graf č. 19

2.4.7. Zpravodajské hodnoty

V rámci zpravodajských hodnot dominovala blízkost. Nízká frekvence (ve sledovaném období) příspěvků ze zemí původu uprchlické krize tuto hodnotu akcentuje. Shodně vychází hodnoty konfliktu a personalizace. Konfliktní potenciál zároveň koreluje i s negativitou – šlo zejména o důraz, který se klade na teroristické útoky, popřípadě ohrožení bezpečnosti v zemích EU v souvislosti s terorismem a potenciální hrozbou blízkovýchodní migrace.

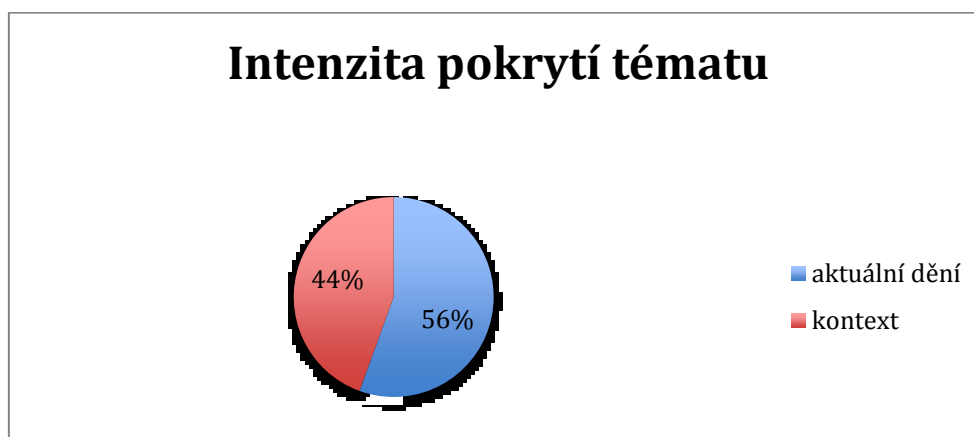
Graf č. 20

2.4.8. Intenzita pokrytí tématu

Převládá tendence zařazovat příspěvky související s tematikou migrace zejména v rámci aktuálního dění, tedy v momentě, kdy ČR či EU přímo řeší možné dopady aktuálního dění, popř. když je migrace tématem různých summitů, politických schůzek, tuzemských kauz a podobně. Ve srovnání s Primou se ale hlavní zpravodajská relace věnuje událostem v rámci kontextu celé problematiky více. To znamená, že častěji zařazuje okolnosti uprchlického dění a více se věnuje i minoritním událostem.

Graf č. 21

2.4.9. Zpravodajský žánr

V rámci zvoleného zpravodajského žánru dominuje tendence věnovat se tématu na větší ploše – tedy zachycovat dění v reportážích. Z hlediska sítě zpravodajů je ale častým žánrem i zpravodajský vstup, zejména v případě aktualit. Méně závažné dění či avíza Události často zařazují ve formě krátké čtené zprávy.

Graf č. 22

Závěr

V této diplomové práci jsem se zaměřila na vybrané aspekty, které v aktuálním období posledních měsíců formovaly zpravodajství o uprchlické krizi v hlavních zpravodajských relacích dvou ze tří nejsledovanějších tuzemských televizí. Po historickém, konceptuálním a kontextuálním teoretickém úvodu k migraci a obecně vztahu naší země k migrantům jsem se skrze vybrané proměnné pokusila postihnout a definovat hlavní přístupy, které vybrané stanice při informování o tomto tématu volí. Považuji za nutné zohlednit i fakt, že mnohdy docházelo k vnitřním rozporům, zda tento konkrétní příspěvek náleží spíše do kategorie neutrality či negativity, zda jde o opomíjení faktorů či zkrátka fakt, že agendě v daném období dominovala další témata a podobně. Jiný diplomant by možná stejný výzkum kvalitativně zhodnotil jinak, snažila jsem se však o co nejobektivnější způsob analýzy, který nenahrává ani nepotírá. V rámci obsáhlého a velmi komplexního tématu nebylo vhodné stanovit jednu hypotézu či jednu výzkumnou otázku, proto jsem se jich rozhodla zkoumat vícero. Předtím, než potvrdím, či vyvrátím stanovené hypotézy, zodpovím výzkumné otázky, na které jsem hledala odpovědi skrze metodu kvantitativní obsahové analýzy:

1) Jaká jsou hlavní témata příspěvků? Na co se mediální instituce ve svých obsazích v rámci daného tématu nejvíce zaměřují?

V rámci témat dominuje bezpečnost. Uprchlická krize je často skloňována v souvislosti s řešením ochrany hranic, náporu na jednotlivé administrativy, s hrozbami, které pramení z množství neprověřených lidí atd. Tato tendence navíc hraje významnou roli u obou zkoumaných mediálních institucí, u soukromého média i veřejnoprávního. Dominují témata týkající se aktuálního dění, média tedy často reagují na aktuality typu výroků politiků, incidentů v pohraničí atd. Často je uprchlická krize skloňována v souvislosti s terorismem. Poměrně vysoký počet takových příspěvků zapříčiňuje i fakt, že se ve sledovaném období Evropa potýkala hned se dvěma teroristickými útoky. Naopak potlačeno bylo téma uprchlických kvót, kterého si dříve média všimala velmi často. V tomto období se ani nekonalo mnoho velkých unijních summitů a vrcholných schůzek, takže i politická rovina byla spíše v pozadí.

2) Jak instituce referují o dopadech migrační krize z hlediska teritoriality? (Zajímají je víc dopady v ČR, v EU, nebo v jiných, konkrétních zemích?)

Zde vyšly odlišné výsledky. U Primy je jednoznačnou preferencí uprchlické dění a jeho dopady v českém prostoru, ČT zase víc zajímalo dění v EU obecně. U obou televizí lze ve zkoumaném

období zaznamenat jen malou tendenci věnovat se příčinám uprchlictví, tedy situaci v zemích, odkud lidé, kteří se pokoušejí dostat do Evropy, přicházejí.

3) Do jaké míry se média věnují zkoumání příčin a návrhů řešení v zemích, odkud uprchlíci utíkají? (A jak tyto faktory interpretují?)

Na tuto otázku jsem do jisté míry odpověděla u předchozí otázky. Snahu informovat o dění v těchto zemích vždy převážila tendence zpravodajství zajímat se o země blíž našim hranicím, popřípadě o Českou republiku. Návrhy řešení padaly minimálně, většinou se zpravodajský obsah zabýval spíš tím, co dělat, pokud už uprchlíci jsou v Evropě, ne tím co dělat, aby lidé nemuseli utíkat.

4) Jak často se ve zkoumaných příspěvcích objevuje lidskoprávní aspekt? (Pomoc uprchlíkům, situace v uprchlických táborech atd.)

I tento faktor je v rámci hlavních zpravodajských relací v daném období spíš potlačen. Prima se dění v uprchlických táborech věnovala pouze v případě korelace se zpravodajskou hodnotou konfliktu či negativity, tedy pokud se tam objevovaly střety mezi migranty a bezpečnostními složkami, humanitární a lidskoprávní rozměr uprchlické krize byl dlouhodobě potlačován. Výrazně častěji se této rovině věnovaly *Události*, ve zkoumaném období se v relaci objevilo například téma riskantních cest uprchlíků přes Středozemní moře, které bylo zpracováno čistě skrze paradigma lidských práv a krizovou optiku člověka v nouzi.

5) Jaká je formální stránka příspěvků? Jaký jazyk a audiovizuální kódy zkoumaná média ve svých příspěvcích o uprchlících volí?

Zprávy FTV Prima pracují s expresivním jazykem, hodnotícími výrazy a zabarvenou rétorikou ve většině příspěvků. Jde zejména o reportáže, v případě čtených zpráv se tyto znaky objevují méně. Na rozdíl od lingvistické a stylistické roviny ale zkoumané příspěvky opatrněji pracovaly s obrazem, jen v několika příspěvcích se dalo hovořit o snaze manipulovat obrazem. Zpravodajství využívalo zejména agenturní záběry (v případě zahraničních příspěvků), v případě původních reportáží šlo o vlastní záběry. Častěji byli zabíráni mladí, silní a zdraví muži, avšak považovat toto za manipulativní je sporné. Na druhou stranu za manipulaci by se dala chápat absence – a v reportážích Primy téměř vždy – záběrů například matek s dětmi, migrantů v katastrofálních podmínkách, například v zimě atd. *Události* jsou i z hlediska jejich veřejnoprávního postavení výrazně opatrnější, expresivní rétorika se v relaci téměř nevyskytuje, mnohem častěji také jejich příspěvky vyobrazují právě děti, ženy či mnohdy dramatické a tragické okolnosti jejich cesty do Evropy.

6) Jací aktéři se v příspěvcích objevují? (Kdo se k problematice vyjadřuje?) Nejčastěji jde o politické aktéry, a to u obou televizí. Z logiky věci bývá nejčastějším mluvčím ministr vnitra či ostatní politici zabývající se bezpečností, z těch zahraničních je to obvykle německá kancléřka Angela Merkelová. O poznání menší prostor dostávají lidskoprávní experti či humanitární pracovníci. V případě České televize je to častěji než u Primy. Nejvýraznější je ovšem absence prostoru, který dostávají samotní migranti jako aktéři celého problému. Prima jejich výpovědi zařazovala pouze u „své“ kauzy s iráckými uprchlíky (a to podle některých analýz zmanipulované, viz kauza iráckých uprchlíků), u Událostí se několikrát synchrony migrantů objevily, avšak pro veřejnoprávní televizi je to stále velmi málo.

7) Jak jsou prezentováni sami uprchlíci? Jaké vlastnosti a charakteristiky jim média přisuzují?

Nejčastější konotace je problém. Uprchlík či migrant je často spojován s výrazy jako hrozba či ohrožení. Celá věc je chápána jako administrativní či bezpečnostní problém a migrant jako člověk, který ho způsobuje. Celkový diskurz je tak výrazně negativní a tento fakt se dá konstatovat obecně u obou médií, byť, jak už jsem zmiňovala, Česká televize uprchlíka více ukazovala i jako člověka v nouzi. Ani jeden z analyzovaných příspěvků se nezabýval možností, že by člověk přicházející do EU mohl znamenat také příležitost – ať už z hlediska pracovních nabídek, nebo kulturního obohacení.

Nyní přejdu k hypotézám:

H1: Zkoumaná média o migrační krizi informují hlavně v negativní konotaci konfliktu, krize, problému.

Tato hypotéza se potvrdila. Celkový diskurz uprchlického zpravodajství je spojen s kontroverzním vnímáním migrantů v českém prostoru. Analýza tak potvrdila, že obě televizní stanice se od mediálního mainstreamu příliš neliší, avšak Česká televize se nepříznivému rámování snaží vyhýbat. Časté jsou metafory přírodních katastrof – vlna, masa, záplava – a to u obou médií.

H2: Spíše než řešení krize v zemích, odkud migranti prchají, vybraná televizní média zajímá vliv evropské migrační krize na ČR.

I tato hypotéza se potvrdila. Zpravodajská hodnota blízkosti v tomto problému hraje silnou roli a snaha soustředit se na tuzemské dění je do jisté míry pochopitelná. Pro celkový kontext a komplexní zpravodajství by se ale obě relace měly příčinám uprchlické krize věnovat na mnohem větší ploše a nezaměřovat se na prvoplánově divácky atraktivní témata, která v důsledku

zapřičiňují povrchní povědomí.

H3: Budou převládat ta témata, která naplňují klíčové zpravodajské hodnoty, zejména hodnoty dopadu, aktuálnosti, negativity, blízkosti a osobního zaujetí.

I u třetí hypotézy lze konstatovat: potvrzeno. Z nastíněných hodnot média akcentovala hodnotu blízkosti, dopadu a aktuálnosti. Největší prostor ve zkoumaném období v rámci analyzovaného tématu vždy dostala zpráva, která byla aktuální, rezonovala blízko našich hranic a měla na české území potenciální či reálný dopad.

H4: Televize Prima bude volit emocionálnější rétoriku při referování o uprchlících než veřejnoprávní Česká televize.

I zde je hypotéza správná. U *Zpráv FTV Prima* se v moderátorských studiích i redakčních komentářích mnohem častěji přistupovalo k vyhoceným emocím a komentativně laděným obsahům. Zejména u příspěvků týkajících se kauzy iráckých uprchlíků v Česku. Zde v několika případech došlo ke konfliktu této televize s RRTV, HateFree a dalšími médii součástí zpravodajství, v rámci něhož využívala Prima prostor pro obhajobu a dehonestaci oponentů. Závěry rok staré analýzy RRTV o tom, že Prima v této kauze neoddělovala hodnotící komentáře od objektivních informací, tak lze potvrdit. Je zároveň nutné zmínit, že důležitá je samotná osoba redaktora. Zdá se totiž z analýzy, že častá frekvence emocí a manipulativního vyjadřování vedoucího k posilování atmosféry strachu jsou do jisté míry i dílem konkrétních osob – autorů příspěvků, kteří přímo následují antiuprchlickou linii nastolenou vedením televize.

H5: V případě referování o uprchlické krizi v jiných zemích než v Česku bude jako zdroj dominovat agenturní zpravodajství, nikoliv zpravodajství z místa.

I zde hypotézu analýza částečně potvrzuje. Snaha o původní příspěvky sice dominuje, ale pouze v případě obsahu týkajícího se České republiky. Trochu jiná situace je u ČT, která disponuje bohatou sítí zahraničních zpravodajů, takže u příspěvků z Německa či Maďarska šlo o původní reportáže.

H6: Česká televize bude o uprchlících z titulu média veřejné služby informovat ve zkoumaném období častěji než komerční televizní stanice.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Prima ve zkoumaném období informovala o uprchlické problematice více. Je to opět dáno zejména zájmem televize o kauzu Iráčanů, ke které se zpravodajství pravidelně vracelo. Události uprchlickou tematiku zařazovaly zejména v případě aktuálního dění.

H7: Jazyk reportáží bude často zaměřovat pojmy uprchlík a migrant a bude mít spíše

negativní tonalitu.

Tato hypotéza se potvrdila. Jak už jsem zmiňovala u H1, převažovalo konfliktní rámcování.

H8: Výběr mluvčích ve zkoumaných příspěvcích bude reflektovat cíl reportáže a subjektivní názor autorů příspěvků.

Tato hypotéza se také potvrdila. Pokud bylo cílem příspěvku *Zpráv FTV Prima* například přesvědčit diváky o tom, že existuje nějaký problém, častěji byly zařazovány synchrony utvrzující tuto tonalitu. Například ministr vnitra Chovanec prezentující svou antiuprchlickou politiku či obyvatelé obávající se o bezpečnost v Evropě. Dá se to ale vyložit i jinak – například u reportáže v Událostech o záchraně uprchlíků na moři byli vybíráni zejména humanitární mluvčí, což mělo zase za cíl podtrhnout lidskoprávní akcent.

V závěru diplomové práce bych ráda přidala i osobní náhled na problematiku, který jsem při psaní textu získala. Do jisté míry totiž hodnotím celkový postoj tuzemských médií jako částečné selhání. Není to však tvrdý odsudek, neboť poslední migrační vlna byla novum v rámci nového diskurzu nastoleného nástupem online médií a také nové éry televizní žurnalistiky, která klade důraz zejména na rychlost. Ke starému problému v nové době neuměli mnohdy přistoupit nejen politici, ale ani novináři. Opomíjeli kontext, nenavrhovali řešení a často jen popisovali problémy, které navíc mediální rétorikou a optikou zveličovali či akcentovali negativní aspekty. Mísení pojmů uprchlík a ilegální migrant, neposkytování prostoru pro jejich vyjádření, zanedbávání divácky nepřilíživých rovin – to vše považuji po seznámení se s historií migrace, teoretickými koncepty, aktuálními statistikami a následnou analýzou za dílčí pochybení. Věřím však, že analýzy, diskuze a dialog mohou dosavadní rámec změnit. Jako možnou cestu vnímám i nastolení jakési všeobecné etiky, morálního kompasu, který v tak složité otázce pomůže novinářům (a potažmo i recipientům) v orientaci.

Mediální debata tak musí pokračovat. Pro další práce v souvislosti s tímto tématem bych navrhovala pečlivý kvalitativní výzkum, který detailně analyzuje uprchlický diskurz a následně navrhne řešení. Zde bych ráda přistoupila k sebekritickému zjištění, že nastavení analýzy nebylo pro takto širokou problematiku zcela dostačující. Informace získané sběrem tvrdých dat by si zasloužily kvalitativní nástroje, které jsem sice částečně pro výklad použila, ne však v takové míře, aby byl výzkum zcela komplexní. Zde se tak otevírá prostor pro další zkoumání (nejen) na akademické půdě.

Na závěr bych ráda zhodnotila zdroje. Problém jsem nacházela zejména u tuzemské literatury týkající se tématu migrace na českém území. Výzkumům dominuje osobnost sociálního geografa Dušana Drbohlava. Tak důležité téma by si ale zasloužilo pestřejší výběr knižních titulů. Co se týče online zdrojů, zde problém nebyl, a to díky aktuálnosti tématu. V případě analýzy jsem narážela na potíže s archivem Zpráv FTV Prima. O tom, že nabízí na webu své relace jen měsíc, jsem věděla, proto jsem data sbírala v průběhu vymezeného období, avšak nebylo možné se zpětně na relace podívat a zkontrolovat dosavadní analýzu.

Summary

The main object of this diploma thesis was to find and describe chosen aspects which shaped news reporting about refugee crisis in two main news programmes of two of the three most watched TVs in Czech. After historical, conceptual and contextual introduction to migration I used quantitative analysis in combination with qualitative approach. The main conclusions are:

Dominating theme associated with migration crisis is anything connected to security issues, reporters often mention the need of protection of the borders or various threats that are associated with migrants etc. As for territorial priority, the tendency is to inform about issues related to Czech region. On the contrary, events going on in countries of origin (of the migrants) absent in most cases – same can be said about suggestions of solutions of situation in those countries. Also the human factor is being neglected in favour of other topics. Media often work with expressive language indicating aspects of nature catastrophes. Visually-wise the media are more cautious although they enhance or suppress their aims with by means of pictures in some cases.

As for the speakers, the largest space is being offered to politicians, only rarely do speak humanitarian workers or experts and the migrants themselves were not being provided with almost any space in analyzed months. Also, the migrants are mainly presented as a problem, something that may cause troubles and that represents additional burden for officials and governments. Surprisingly, the commercial TV informed about issues concerning migrants more than the public service one, although in most cases TV Prima offered space for negative representation of the migrants.

I would suggest more profound qualitative research for other students or researchers. Even though I used some qualitative principles in the end, it was not that complex as it could be for example in case of dissertation work.

Použitá literatura a zdroje

Seznam použitých knižních zdrojů:

TRAMPOTA, T., VOJTĚCHOVSKÁ, M. *Metody výzkumu médií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

UHEREK, Z., HONUSKOVÁ, V. OŠŤADÁLOVÁ, Š. GUNTER, V. *Migrace: historie a současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. ISBN 978-80-905942-9-6.

DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)imigranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2010. ISBN 978-80-7419-039-1.

COHEN, Akiba. *Foreign News on Television, Where in the world is the global village?*. Vyd. 1. New York: Peter Lang Publishing, 1997. ISBN 978-1-4331-1689-6.

HROCH, Miroslav. *Na prahu národní existence*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN:80-204-0809-6.

HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dilem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-010-0.

LOEWENSTEIN, Bedřich. *My a ti druzí. Dějiny, psychologie, antropologie*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1997. ISBN 80-85765-64-0.

KISSINGER, Henry. *Uspořádání světa - státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2016. ISBN 978-80-7260-335-0.

PROKOP, Daniel. Proč se bojíme cizinců. In. KOLEKTIV AUTORŮ, eds. LYONS, P., KINDLEROVÁ, R. 47 odstínů české společnosti. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2015. ISBN 978-80-7330-280-1.

DĚKANOVSKÁ, Kateřina. *Kulturní specifika muslimů v České republice*. In. KOLEKTIV AUTORŮ, ed. CHRISTIAN SCHEU, H. *Migrace a kulturní konflikty*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-07-0.

Seznam použitých online zdrojů:

Odborné elektronické publikace :

WESTERSTAHL, J.; JOHANSSON, F. [online]. *Foreign News: News Values and Ideologies*. European Journal of Communication. 1994, roč. 9, č. 1, s.74. [cit. 2017-02-04]. Dostupný z: [http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0267323194009001004ISSN 1460-3705](http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0267323194009001004ISSN%201460-3705).

BAIL, Christopher. [online]. *The Configuration of Symbolic Boundaries Against Immigrants in Europe*. American Sociological Review. 2008. [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <https://www.scribd.com/document/111368978/The-Configuration-of-Symbolic-Boundaries-Against-Immigrants-in-Europe>, American Sociological Review.

TKACZYK, M., POSPĚCH, P., MACEK, J. [online]. *Analýza mediálního pokrytí uprchlické krize, výzkumný tým Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně*. 2015. [cit. 2017-01-09]. Dostupné z: <http://manipulatori.cz/analiza-medialniho-pokryti-uprchlicke-krize/>

MAREŠ, P., SIROVÁTKA, T. [online]. *Sociální exkluze a formy sociálního kapitálu: příklad vzájemného vztahu v ČR*. FSS Masarykovy univerzity v Brně. Sociologický časopis, 2008. [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/Socialni_vyloucení_exkluze_a_socialni_zaclenovani_inkluze.pdf

UNHCR. *Global trends forced displacement in 2015*. [online]. Vydáno 20.6. 2016. [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/576408cd7.pdf>

MACEK, J., MACKOVÁ, A. ŠKAŘUPOVÁ, K., WASCHKOVÁ CÍSAŘOVÁ, L. [online]. *Stará a nová média v každodennosti českých publik (výzkumná zpráva)*. Brno: Masarykova univerzita. 2015.[cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/repo/1306158/?lang=en;info=>

Online články:

Muslimové v Česku: Víte, kolik jich je? Tak se podívejte. [online]. Eurozprávy.cz. Vydáno 23. června 2016. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://domaci.eurozpravy.cz/spolecnost/159890-muslimove-v-cesku-vite-kolik-jich-je-tak-se-podivejte/>

ČTK. *Muslimové v Česku jsou vzdělání, jejich islám nemá příručkovou podobu, zjistila studie*. [online]. Vydáno 9. 12. 2016. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/muslimska-komunita-v-cesku-je-pestrejsi-nez-si-lide-mysli-vy/r~904a5d1abdee11e6a070002590604f2e/>, údaje ČSÚ

HOLUB, Petr. *Proč se bojíme uprchlíků? Touha po maloměšťačství nebo ublíženost?* [online]. Vydáno 12. srpna 2016. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://echo24.cz/a/iec6R/proc-se-bojime-uprchliku-touha-po-malomestactvi-nebo-ublizenost>

HÁJEK, Ondřej. *Dohoda funguje. Zadržovaných migrantů v Česku prudce ubylo.* [online]. Vydáno 16.2. 2017. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/migranti-v-cesku-policie-odhali-aktualni-data_417908.html?showTab=diskutovane

NEVYHOŠTĚNÝ, Jan. *Expert: Česko v migrační krizi ukazuje, jak se politika dělat nemá.* [online]. Vydáno 12.10. 2015. [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-s-petrem-kratochvilem-reditelem-umv-fo8-domaci.aspx?c=A151007_181659_domaci_neh

INFO.CZ. *Stop uprchlíkům v Česku. Vzali jsme jich 12, víc nepřijmeme, říká ministr vnitra Chovanec.* [online]. Vydáno 16.4.2017. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://www.info.cz/cesko/stop-uprchlikum-v-cesku-vzali-jsme-jich-12-vic-neprijmeme-rika-ministr-vnitra-chovanec-7980.html>.

JANOUSH, Václav. *Iráčané z kauzy kravín jsou v Maďarsku, mohou zkusit znovu žádat o azyl.* [online]. Vydáno 17.9. 2016. . [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/iracti-uprchlici-azyl-v-cesku-utek-do-nemecka-vyhosteni-pj3-zahranicni.aspx?c=A160916_223244_zahranicni_ale

VANČOVÁ, Anna. *Poplach v jihlavské uličce: V přemalovaném kravíně žít nebudu! Kauza „nevďěčného“ uprchlíka se nabaluje jak sněhová koule. Kde je pravda a kdo vyřeší „ztraceno v překladu“?* [online]. Vydáno 16.2. 2016. [cit. 2017-04-23]. Dostupné z: <https://www.krajskelisty.cz/vysocina/okres-jihlava/12246-poplach-v-jihlavske-ulicce-v-premalovanem-kravine-zit-nebudu-kauza-nevdecneho-uprchlika-se-nabaluje-jak-snehova-koule-kde-je-pravda-a-kdo-vyresi-ztraceno-v-prekladu.htm>

HATEFREE. *Hate Free: TV Prima zmanipulovala reportáž o iráckých uprchlících.* “? [online]. Vydáno: 12.2.2016. [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://forum24.cz/hate-free-tv-prima-zmanipulovala-reportaz-o-irackych-uprchlicich/>

ROMEA. *RRTV: Televize Prima porušila zákon. Manipulovala v reportážích na svou obranu v kauze iráckých uprchlíků.* [online]. Vydáno 12.1. 2017. [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/rrtv-televize-prima-porusila-zakon-manipulovala-v-reportazich-na-svou-obranu-v-kauze-irackych-uprchliku>

BLESK. *Uprchlický rok 2016: „Nevďěční“ Iráčané, Merkelová v Praze a Zemanovy deportace.* [online]. In: *Duben: Chovancova stopka projektu s Iráčany.* Vydáno: 26.12. 2016. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-uprchlicka-krize/437522/uprchlicky-rok-2016-nevdecni-iracane-merkelova-v-praze-a-zemanovy-deportace.html?utm_source=blesk.cz&utm_medium=copy

iDNES.CZ. *Expert: Česko v migrační krizi ukazuje, jak se politika dělat nemá.* . [online]. Vydáno 12.10. 2016. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-s-petrem-kratochvilem-reditelem-umv-fo8-/domaci.aspx?c=A151007_181659_domaci_neh

Nahrávka z klíčové porady TV Prima k uprchlíkům. "Vedení televize má názor a vy ho budete respektovat." In: [online]. cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://hlidacipes.org/nahravka-z-porady-zpravodajstvi-tv-prima/>

SCHEINOSTOVÁ, Alena. *Otazníky kolem reportáže Primy o Iráčanech.* In: [online]. Vydáno 13. 2. 2016. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/blo/clanky/1414-otazniky-reportaz-prima>

Ostatní online prameny:

Otázky a odpovědi o migraci. [online]. Encyklopedie migrace. 2017. [cit. březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://encyklopedie.org/otazky-a-odpovedi-o-migraci>.

Bud'te v obraze: Znáte základní pojmy k migraci? [online]. Slovníček pojmů. [cit. 2017 březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

DEMAGOG.CZ. *A jako azyl, Ž jako Ženevská úmluva. Demagog.cz sestavil "abecedu migrace".* [online]. Vydáno: 11.9. 2015. [cit. březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://demagogcz.blog.ihned.cz/c1-64582160-a-jako-azyl-z-jako-zenevska-umluva-demagog-cz-sestavil-abecedu-migrace>

ČT24. *Šéf rakouské diplomacie: Balkánská trasa musí zůstat uzavřená trvale.* [online]. Vydáno: 19.8.2016. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z ://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1880522-sef-rakouske-diplomacie-balkanska-trasa-musi-zustat-uzavrena-trvale

ČLOVĚK V TÍSNI. *Středomoří – migrační brána do Evropy.* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/cs/clanky/stredomori-migracni-brana-do-evropy>

ČT. *Zákony. / Zákon o ČT.* . [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/zakony/>

WIKIPEDIA. *Prima (televizní stanice).* . [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Prima_\(televizn%C3%AD_stanice\)#Zpravodajstv.C3.AD_FTV_Prima](https://cs.wikipedia.org/wiki/Prima_(televizn%C3%AD_stanice)#Zpravodajstv.C3.AD_FTV_Prima)

WIKIPEDIA. *Nadační fond Generace 21. Přesídlení iráckých křesťanů.* . [online]. [cit. 2017-04-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Nada%C4%8Dn%C3%AD_fond_Generace_21

ATO. *Etický kodex zpravodajství a publicistiky*. [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.ato.cz/pravni-agenda/samoregulace/eticky-kodex-zpravodajstvi-a-publicistiky>

POLICIE ČR. *Nelegální migrace v ČR za rok 2016*. [online]. [cit. březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/nelegalni-migrace-v-cr-za-rok-2016.aspx>

Etický kodex ATO. [online]. [cit. květen 2017]. Dostupné z: <http://www.ato.cz/pravni-agenda/samoregulace/eticky-kodex-zpravodajstvi-a-publicistiky>

Způsob informování o migrační krizi na programu Prima 24. 8. 2015 – 13. 9. 2015. Dostupné z: http://www.rrtv.cz/cz/files/monitoring/2016_monitoring_migracni_krize_Prima.pdf

Analýza vysílání České televize se zřetelem k migrační tematice. . [online]. RRTV. [cit. květen 2017]. [online]. [cit. květen 2017]. Dostupné z: http://www.rrtv.cz/cz/files/monitoring/2016_Analyza_vysilani_ceske_televize_se_zretelem_k_migracni_tematice.pdf

Aktuální informace o migraci. [online]. [cit. březen - duben 2017]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/aktualni-statistiky.aspx>

Bakalářské a diplomové práce:

SKLENÁŘOVÁ, Jana. *Symbolické hranice mezi sociálními světy*, bakalářská práce, vedoucí doc. PhDr. Csaba Szaló, Ph.D. , Brno 2011

KROTKÝ, Jan. *Kulturní hranice a vymezování se vůči Druhým - Mediální obrazy uprchlíků v době tzv. „migrační krize“*, bakalářská práce, FSS MUNI, Fakulta sociologie, Brno, 2016, vedoucí práce: Mgr. Lucie Galčanová, Ph.D.

LOUCKÁ, Karolína. *Moc médií a jejich vliv chování a postoje lidí*. bakalářská práce, 2013, VŠE

VONDROVÁ, Petra. *Migrace jako tmelící nebo rozdělující prvek v mexických médiích? Reforma americké imigrační politiky z pohledu mexického tisku*. Vedoucí práce Kryštof Kozák, 2014, FSV UK.

KLVAŇOVÁ, Radka. *Uprchlíci v zahraničí na stránkách českého tisku*. 2007, Masarykova univerzita v Brně, obor sociologie.

Ostatní zdroje:

Novák, Jan. Tv Prima a její antiuprchlická linie a ovlivňování redaktorů. 19. dubna 2017. [cit. 2012-04-20]. Osobní komunikace přes Facebook.

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Vybrané pasáže z Kodexu ATO týkající se zkoumaného tématu

Příloha č. 2: Závěry RRTV o migračním vysílání TV Prima v období tří týdnů z přelomu srpna a září 2015 - pasáž týkající se hlavní zpravodajské relace

Příloha č. 3: Závěry analýzy RRTV o vysílání České televize se zřetelem k migrační tematice v období od 28. března 2016 do 17. dubna 2016 - pasáž týkající se hlavní zpravodajské relace

Přílohy:

Příloha č. 1: Vybrané pasáže z Kodexu ATO týkající se zkoumaného tématu

Asociace televizních organizací

Etický kodex redaktorů zpravodajských, politicko-publicistických a ostatních publicistických pořadů

Preambule

- 1) Cílem tohoto Etického kodexu redaktorů zpravodajských, politicko-publicistických a ostatních publicistických pořadů (dále „Kodex“) je vést k odpovědnosti za zpracování a vysílání zpravodajských a publicistických pořadů a současně napomáhat k naplnění práva veřejnosti na informace v zájmu fungování demokratické společnosti.
- 2) Kodex nenahrazuje právní regulaci.
- 3) Interní předpisy a etické kodexy členů ATO nejsou tímto Kodexem dotčeny a mají přednost před tímto Kodexem, jde-li o ustanovení přísnější.
- 4) Kodex je určen šéfredaktorům, redaktorům, novinářům a dalším osobám zúčastněným na výrobě a vysílání pořadu (dále jen redaktori), kteří působí v oblasti zpravodajství a publicistiky členů Asociace televizních organizací (dále jen ATO).

- 5) Členové ATO budou usilovat o to, aby respektovali tento Kodex, za tím účelem seznámí s Kodexem osoby, jimž je určen a budou vyžadovat plnění tohoto Kodexu.
- 6) Pravidla tohoto Kodexu musejí být respektována všemi členy ATO jako etické minimum.
- 7) Při aplikaci tohoto Kodexu členové etické komise vycházejí zejména z článku 17 Listiny základních práv a svobod:

Článek 17 Listiny základních práv a svobod

- 1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.
- 2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.
- 3) Cenzura je nepřípustná.
- 4) Svoboda projevu a právo vyhledávat informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.
- 5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

Čl. 1 Cenzura

- 1) Cenzura je nepřípustná.
- 2) Cenzurou se pro účely tohoto Kodexu rozumějí jakékoliv neoprávněné zásahy orgánů veřejné moci či třetích osob proti svobodě projevu slovem i obrazem a jejich šíření televizním vysíláním.
- 3) Redaktor odmítá cenzuru. Redaktor však bere v úvahu oprávněné požadavky orgánů veřejné moci či třetích osob. Redaktor odmítne jakýkoliv nátlak orgánů veřejné moci či třetích osob, v jehož důsledku by mělo dojít ke zveřejnění nepravdivé nebo zkreslené informace či nezveřejnění pravdivé informace.
- 4) Za cenzuru nelze považovat výběr a filtrování informací prováděných provozovateli televizního vysílání, protože je věcí každého provozovatele televizního vysílání, která sdělení a v jaké formě bude uveřejňovat.

Čl. 2 Objektivita a vyváženost, zdroje informací, další povinnosti

- 1) Redaktor respektuje, že výkonem svobody projevu bere na sebe současně i odpovědnost objektivně a vyváženě informovat o otázkách důležitého veřejného zájmu.
- 2) Redaktor respektuje právo veřejnosti na objektivní informace. Objektivními informacemi jsou takové informace, které jsou pravdivé; to znamená, že se jedná o takový popis skutečnosti, při němž redaktor podle svého nejlepšího svědomí využije všech dostupných informací, které byly v době odvysílání reportáže, resp. pořadu (dále jen reportáže) k dispozici. Redaktoři musejí brát rovněž v úvahu, že se mezi výrobou a odvysíláním reportáže může objevit nová informace, která nebyla v době výroby k dispozici. V takovém případě je třeba, aby veřejnost byla vhodnou formou o nové skutečnosti informována, pokud je to z technických důvodů vysílání možné.
- 3) Informace je předkládána veřejnosti, pokud je její zdroj redaktorovi znám. Jedná-li o zdroj neznámý, lze sice informaci podat, ale s výhradou či s upozorněním, že zdroj není znám.
- 4) Redaktor vyhodnocuje různé zdroje informací a bere ohled na předpokládanou validitu zdroje. To však neznamená, že neoficiální zdroj nemůže mít dle okolností stejnou validitu jako oficiální.
- 5) Redaktor ověřuje informaci alespoň ze dvou na sobě nezávislých důvěryhodných zdrojů. Výjimku lze připustit, jsou-li dány mimořádné okolnosti. Výjimku lze dále připustit, je-li zdrojem obecně uznávaná agentura či vysílání např. ČTK, APTN, CNN nebo orgán veřejné moci či osoba oprávněná jménem orgánu veřejné moci sdělovat informace; v takovém případě vždy musí být divák informován o zdroji informace (verbálně nebo v obraze).
- 6) Redaktor podává přesné informace a v takovém kontextu, aby nemohlo dojít k jejich zkreslení. Redaktor nezamlčuje podstatnou informaci, je-li redaktorovi známa.
- 7) Pokud je uváděno jméno, příjmení, funkce, obchodní jméno apod., či pokud reportáž obsahuje jinou identifikaci osob, je třeba příslušné údaje uvádět v rámci zvyklostí při vysílání zpravodajských a publicistických pořadů; zejména je třeba dbát na to, aby nedošlo k záměně v označení osob.
- 8) Redaktor dává hlas osobám nebo skupinám osob, jichž se informace v reportáži dotýká. Zejména je třeba, aby zaznělo stanovisko osob, kterých se týká kritika. Pokud se takové osoby odmítnou v reportáži vyjádřit, je to redaktor povinen v reportáži sdělit.
- 9) Nelze padělat dokumenty za účelem doložení informace.
- 10) Redaktor respektuje pravdu bez ohledu na důsledky, které to pro něj může mít.

- 11) Redaktor vyhledává informace, které slouží veřejnému zájmu, i přes překážky.
- 12) Redaktor při zpracování reportáže bere zvláštní ohledy na osoby, které nejsou zvyklé vystupovat na veřejnosti a hovořit na mikrofon či na kameru.
- 13) Redaktor postupuje citlivě při zařazování výpovědí a záběrů na osoby, které jsou osobami blízkými obětí dopravních nehod, katastrof apod. či osob poškozených trestným činem.

Čl. 3 Názory a hodnotící komentáře

- 1) Je třeba rozlišovat mezi skutkovým tvrzením (tedy mezi empiricky ověřitelným faktem, neboli konstatováním objektivní skutečnosti) na straně jedné a hodnotícím komentářem, soudem resp. subjektivním názorem na straně druhé.
- 2) Názory a hodnotící komentáře musejí být odděleny od informací zpravodajského charakteru.
- 3) Polemiku není možno posuzovat vůči všem údajům v reportáži, ale jen vůči těm údajům, na které byla vázána.
- 4) Nelze vydávat domněnku za ověřený fakt.
- 5) Při sdělování názorů a hodnotících komentářů je třeba dbát takové formy, aby nevybočily z mezí obecně uznávaných pravidel slušnosti. Určité přehánění, šokování a provokace jsou však možné. Vždy je třeba vzít v úvahu kontext, místo a čas.

Čl. 6 Určité zjednodušení je možné

U pořadů určených pro informování nejširší (nikoli odborné) veřejnosti je možno přistupovat na určitá zjednodušení, především s ohledem na rozsah jednotlivých reportáží a laický zájem diváků. Mohou nastat situace, kdy z těchto důvodů lze stěží trvat na naprosté přesnosti skutkových tvrzení a klást tak na redaktory – ve svých důsledcích – nesplnitelné nároky. Podmínkou je, že celkové vyznění informace musí vždy odpovídat pravdě.

Čl. 12 Ilustrační a archivní záběry

Ve zpravodajských a publicistických pořadech lze používat ilustrační a archivní záběry. Tyto záběry je třeba důsledně rozlišovat. Pokud jsou použity, musí být divák o jejich použití informován obvyklým způsobem.

Čl. 18 Veřejný zájem

Veřejným zájmem se rozumí obecný zájem společnosti na tom, aby obdržela určitou informaci. Jedná se např. o informace týkající se činnosti veřejně činných osob (politici, herci, zpěváci sportovci apod.) či o informace, které mohou mít společenský dopad.

Příloha č. 2: Závěry RRTV o migračním vysílání TV Prima v období tří týdnů z přelomu srpna a září 2015 – pasáž týkající se hlavní zpravodajské relace

SHRNUTÍ A ZÁVĚRY

Zpravodajská relace Zprávy FTV Prima se při pokrývání problematiky uprchlické krize soustředila především na mapování aktuální situace v tranzitních evropských zemích a na zprostředkovávání stanovisek (zejména českých) politických špiček k otázkám spojeným s migrací. Zpracování informací zpravidla akcentovalo masový rozměr migrace, kdy uprchlíci představovali nezvladatelný „přiliv“, který Evropu destabilizuje. Politické dění bylo nejčastěji rámováno jako spor České republiky se západoevropskými zeměmi a institucemi Evropské unie, které nám vnucují opatření, jako jsou kvóty pro přijímání uprchlíků. Pro reflexi českého kontextu byl typický důraz na postup státní správy a zároveň na artikulaci obav místních obyvatel z přítomnosti uprchlíků. Nejfrekventovaněji zmiňovaným tématem napříč příspěvky pak byla ochrana hranic (schengenského prostoru i hranic vnitřních). Vedle samotných uprchlíků hovořily zpravodajské příspěvky nejčastěji o jednotlivých evropských státech, českých politicích a Evropské unii. Diskusně-publicistický pořad Partie z tohoto trendu nijak zvlášť nevybočoval. Pozvaní političtí představitelé debatovali o otázkách, jako je zajištění ochrany hranic či přerozdělování uprchlíků. Na rozdíl od zpravodajství pak byla šířeji diskutována problematika boje proti Islámskému státu. Ačkoli uprchlíci ve zpravodajských příspěvcích zachycujících jejich cestu Evropou vystupovali jako jednající aktéři s čitelnými motivy a strategiemi, zpravodajství neobsahovalo příspěvky, které by stavěly na „lidském rozměru“, přinášely komplexnější životní

příběhy a hlouběji analyzovaly motivaci uprchlíků nebo jejich plány do budoucna. Nebyl tematizován ani možný přínos imigrantů pro cílové země (ekonomický, demografický apod.), zmíněny byly pouze vynaložené náklady na integraci uprchlíků v Německu. Příspěvky vyjadřovaly výraznější sympatie vůči uprchlíkům pouze v případě, že uprchlíci se hrávali pasivní roli – buď jako adresáři pomoci (pomoc pro uprchlíky) nebo jako oběti (příspěvky o smrti uprchlíků). Ani tato humanitární rovina však nebyla ve sledovaném období příliš dominantní. Příspěvky ve svém celku referovaly o problémech uprchlíků mnohem méně než o problémech zemí, kterými uprchlíci procházejí. Na druhou stranu, vysílání se ve sledovaném období nijak intenzivně nevěnovalo ani bezpečnostním otázkám souvisejícím např. s terorismem. Uprchlíci byli s potenciální hrozbou terorismu spojováni de facto pouze v jediném zpravodajském příspěvku, který informoval o činnosti českých tajných služeb, které prověřují možné napojení zadržených uprchlíků na Islámský stát. Co se zdravotních rizik spojených s migrací týče, zpravodajství v jednom případě zprostředkovalo závěry ministerstva vnitra, ze kterých vyplynulo, že naprostá většina zadržených uprchlíků netrpí nebezpečnými infekčními chorobami. Vysílání se až na výjimky vyhýbalo stigmatizaci uprchlíků jakožto konkrétní skupiny osob. Informace např. o agresivním chování ze strany uprchlíků (nepokoje na hranicích, napadení dozorce v detenčním zařízení) byly zasazovány do širších souvislostí (snaha vyhnout se registraci, silný psychický tlak apod.). Jejich jednání tak bylo interpretováno jako důsledek situace, ve které se nacházejí, nikoli jako projev jejich „přirozených“ charakterových rysů. Od tohoto postupu se odchýlil pouze příspěvek o nepořádku, který po sobě uprchlíci zanechávají v Srbsku. V tomto případě bylo chování uprchlíků zcela vytrženo z kontextu, a ti tak byli prezentováni jako „nepřizpůsobiví“ narušitelé poklidného života místních obyvatel. Nutno dodat, že potenciálně předsudečné zobrazování uprchlíků, případně osob muslimského vyznání, bylo „kanalizováno“ mimo formáty zpravodajství a politické publicistiky. Zpravodajské i publicistické pokrytí problematiky se prakticky výhradně soustředilo na aktuální vývoj situace. Neznamenalí jsme téměř žádné ambice zprostředkovat divákům komplexnější informace o příčinách a souvislostech sledovaného dění. Výjimku tvořily pouze diskuse o strategiích boje s Islámským státem, které byly zařazeny do pořadu Partie. To, že by existovaly i jiné příčiny uprchlické krize (např. globální klimatické změny) nebylo z analyzovaného materiálu v podstatě vůbec patrné.

Pořady se příliš nevěnovaly ani otázce rozlišování mezi uprchlíky a tzv. ekonomickými migranty. Tohoto tématu se dotkly pouze prostřednictvím občasných zmínek z úst oslovených politiků, kteří vždy deklarovali, že je potřeba tyto skupiny selektovat. Zvláštním případem je pak opět pořad Očima Josefa Klímy, do kterého byla zařazena pravicově populistická glosa Ondřeje Hejmy, který v souvislosti s očekávanou imigrací volal po redukci sociálního státu.

Ve sledovaném období se vysílání nepokoušelo ani o hlubší reflexi společenských nálad. Zpravodajství poskytovalo rozsáhlý prostor k vyjádření veřejnosti s tím, že dávalo veřejnému mínění v podstatě volný průchod. To se týkalo i zpravodajského pokrytí protestů proti imigraci a islámu, kdy - zpravidla vyhrocená - vyjádření demonstrujících zazněla bez jakýchkoli korektivních redakčních komentářů. V pořadu Partie se pak moderátorka při rozhovoru s premiérem B. Sobotkou sice dotkla tématu kritiky České republiky ze strany OSN kvůli narůstajícímu antiislamismu, premiér však tuto část otázky nezodpověděl a moderátorka odpověď již dále nevyžadovala.

Především zpravodajství v symbolické rovině těžilo z určité „katastrofické“ metaforiky, kdy byly pro přicházející uprchlíky hojně užívány výrazy jako „vlna“ či „přiliv“. Právě pomocí nich příspěvky opisovaly masový rozměr migrace. V takto nastaveném diskursu tak v podstatě nezbyl prostor pro zachycení příběhů jednotlivých uprchlíků. Tento trend nezvrátily ani tragické události spojené s jejich smrtí. Příspěvků, které se věnovaly tragédiím, bylo velmi málo. Tyto pak byly vesměs informativní, s emocemi pracovaly jen v omezené míře a negenerovaly žádnou navazující agendu.

Příloha č. 3: Závěry analýzy RRTV o vysílání České televize se zřetelem k migrační tematice v období od 28. března 2016 do 17. dubna 2016 - pasáž týkající se hlavní zpravodajské relace

V rámci všech příspěvků zpravodajské relace Události vysílané v období od 28. března 2016 do 17. dubna 2016 bylo možné vyčlenit dva tematické okruhy, z nichž jeden zahrnoval příspěvky o migraci a migrantech, druhý zprávy tzv. navazující agendy. Příspěvky těchto dvou kategorií tvořily společně přibližně 12 % v celkové struktuře příspěvků zpravodajské relace sledovaného období. Ze srovnání údajů ukazujících na míru medializace tématu migrace v tomto a minule analyzovaném období vyplynulo, že došlo k výraznému snížení zájmu relace o dané téma. Migrační tematika tedy nebyla tak jako v minule analyzovaném období prvořadým

tématem relace Události. Faktem ale je, že analyzovaná období se od sebe diametrálně odlišují. Zatímco v prvně analyzovaném období, na přelomu srpna a září 2015, dění kolem tzv. migrační krize kulminovalo, na jaře roku 2016 byla situace o poznání klidnější. Analýza ukázala, že z poměrně širokého spektra potenciálně reprezentovatelných událostí, jejich aspektů a kontextů, byly v rámci zkoumaného období výrazně nadreprezentovány pouze tři události se spíše negativní valencí. Konkrétně šlo o tzv. kauzu iráckých křesťanů, napjatou situaci na uzavřené řeckomakedonské hranici a z ní pramenící nepokoje a demonstrace migrantů, příp. jejich deportace do Turecka, a nakonec politická jednání o tzv. povinných kvótách, přesněji negativní postoje českých politiků k nim. V rámci navazující agendy pak v relaci dominovalo téma terorismu v Evropě a ve světě, které mělo potenciál dotvářet obraz migrantů jako možného nebezpečí, a koneckonců legitimizovat deportaci migrantů do Turecka, potažmo jiných neevropských zemí. V návaznosti na tři zmíněné události byl nadto zaznamenán odklon od tematizace příčin migrace a samotných migrantů k reprezentaci či tematizaci jiných událostí. Jinými slovy, tematika migrace a migrantů sloužila jako nástroj pro prezentaci jiných událostí, nejčastěji týkajících se vnitropolitické situace či zahraniční politiky. To mělo za následek, že migranti byli ve většině příspěvků rámováni jako pouhý objekt migrační politiky, případně administrativní problém, než např. ohrožené osoby potřebující pomoc. Rámování migrantů jako ohrožených osob potřebujících pomoc či jedinců s osobními příběhy, tedy dvou rámců, které byly výrazně přítomné ve zpravodajské agendě minulého období, nebylo pro toto období význačné. Nelze říci, že by redakce zcela opomíjela optiku samotných migrantů. V celku všech příspěvků se vyskytly i takové, ve kterých prezentace aktuální situace optikou migrantů dominovala. Přesto lze poukázat na disproporci v prezentovaných tematických rámcích odvysílaných příspěvků, která je zřejmá zejména z analyzovaného celku. Právě na jeho základě lze konstatovat, že oproti třem výše popsaným dominantním tématům se diváci mohli spíše útržkovitě dozvědět i o problémech, postojích a pocitech migrantů, a to prostřednictvím subrámců, které se vyskytly okrajově v jednotlivých příspěvcích (migranti jako oběti války, převaděčů, nefunkčního systému, lidé s osobním příběhem). Informacím, které lze považovat za nezbytné pro komplexnější podobu reprezentace migrace a migrantů, tedy např. o příčinách migrace, vývoji politické situace ve státech, z nichž migranti odcházejí, ale i podrobnější popis aktuálního vývoje migrace v širším geografickém kontextu, byly ve sledovaném období v této relaci spíše opomíjeny, resp. zastíněny jinými událostmi. Příčina jistě může tkvět v zaměření zpravodajské relace na aktuální dění, a však optiku, se kterou je o něm informováno, vždy určují její redaktoři. Preferování některých

témat nad jinými a jejich rámování však nelze z hlediska zákona o vysílání považovat za evidentní porušení zásad objektivit a vyváženosti média. Nutno dodat, že námi vybrané třítydenní období je uměle vytvořená proměnná, a v delším časovém úseku by spektrum témat a rámců mohlo být 42 pestřejší. Podstatné tedy je, že na úrovni jednotlivých analyzovaných příspěvků byla shledána vždy patrná snaha redaktorů České televize o vyváženost a všestrannost poskytovaných informací, a rovněž z pohledu celku všech příspěvků nebyly zaznamenány takové výkyvy v některých ukazatelích, které by bylo možné z hlediska zákona o vysílání označit za problematické.

